

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Актуальні питання сучасної педагогіки

Збірник наукових праць
(виходить два рази на рік)

Випуск 2

Слов'янськ – 2016

УДК 37(06)
ББК 74.00я43
А437

Друкується за ухвалою Вченої ради
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 5 від «22» грудня 2015 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Білецький О.А. – кандидат педагогічних наук, доцент
Євтух М.Б. – Академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор
Крутогорська Н.Ю. – кандидат педагогічних наук, доцент
Кузьміна О. В. – доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор)
Курінна С.М. – доктор педагогічних наук, професор
Лазаренко Д.О. – доктор економічних наук, професор
Набока О.Г. – доктор педагогічних наук, професор
Омельченко С.О. – доктор педагогічних наук, професор
Плюхіна Н.П. – старший викладач
Роганова М.В. – доктор педагогічних наук, професор
Саяпіна С.А. – кандидат педагогічних наук, доцент
Солодухова О.Г. – доктор психологічних наук, професор
Шевченко Г.П. – доктор педагогічних наук, професор, директор науково-дослідного Інституту духовного розвитку людини

А437 Актуальні питання сучасної педагогіки : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. О.В. Кузьміної]. – Вип. 2. – Слов'янськ : Вид-во Б.І. Маторіна, 2016. – 196 с.

Збірник наукових праць містить статті науковців з актуальних проблем педагогіки. Мета видання – висвітлювати результати сучасних досліджень у педагогічній науці, поширювати новітні знання і технології серед освітян. Опубліковані матеріали можуть бути корисними вітчизняним і зарубіжним науковцям, викладачам, аспірантам і докторантам, студентам педагогічних вищих навчальних закладів, учителям і вихователям, усім працівникам освітньої галузі.

УДК 37.015.31:172.15

Кузьміна О.В.

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»,

kuzmina_ev@list.ru

АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ІВАНА ФРАНКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті зроблено аналіз педагогічної і публіцистичної літератури Івана Франка, що засвідчує актуальність педагогічних проблем, які він піднімав у той час. Доведено, що й зараз вони є своєчасними та злободенними у процесі розбудови системи національної освіти в Україні на початку XXI ст.

Ключові слова: І. Франко, Україна, національне виховання, школа, учні.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аналіз педагогічної і публіцистичної літератури Івана Франка засвідчує актуальність педагогічних проблем, які він піднімав у той час. Вони є й зараз своєчасними та злободенними у процесі розбудови системи національної освіти в Україні на початку XXI ст.

За його твердженням, дитина – це найвища цінність, розвиток якої має здійснюватись під час спілкування на гуманних засадах. Кожна людина повинна мати право і можливість оволодівати освітою. Виховання і навчання матимуть громадський характер, але важливу роль у формуванні молодого покоління буде відігравати сім'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато науковців, педагогів-практиків розглядають та аналізують

внесок І. Франка в українську педагогіку, це – Г. Васянович, О. Дзверін. А. Зимульдинова, Д. Луцик та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Важливе значення для нових поколінь мають педагогічні ідеї великого педагога, просвітителя, сина українського народу І. Франка. Все своє життя він невтомно працював задля щастя народу. На це були спрямовані і його педагогічні погляди.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. І. Франко розкрив принципи навчання: доступність, послідовність, систематичність, дотримання тих зв'язків, які існують між різними науками. Навчальний процес необхідно спрямовувати на розумове, фізичне і моральне виховання учнів, прищеплення їм любові до рідного слова, його краси. Письменник цінував казку і зазначав, що вона найбільше відповідає смакові дітей від 6 до 12 років, змушує їх сміятися, думати, розбуджує цікавість та увагу до явищ природи. Він сам писав цікаві оповідання про дітей та казки для дітей. Своїми художньо-поетичними творами письменник показував, якою має бути мова навчання дітей. Він натхненно боровся за утвердження в школах Галичини української мови

І. Франко, виходячи з потреб служіння українському народу, нації, боротьбі за вільну, незалежну, демократичну, самостійну Українську державу, дотримуючись мудрих заповітів народної педагогіки, необхідності утвердження освіченості й національної самосвідомості громадян, визначав мету і завдання національного виховання.

Мету національного виховання української молоді І. Франко вбачав у всебічній підготовці її до здійснення найвищого ідеалу нації – осягнення власної державності, до чинної творчої участі в розбудові рідної духовної й матеріальної культури, а через неї до участі у вселюдській культурі.

Національне виховання у своїй найглибшій суті – це творення і безупинне вдосконалення нації, тобто це виховання для потреб нації, тому й провідним завданням виховання І. Франко висуває формування українця, основними

прикметами якого виступають свідомий патріотизм, висока моральність, вихованість, господарність, освіченість, професіоналізм, фізична й естетична досконалість, витривалість, підприємливість й ініціатива.

Велику увагу приділив І. Франко вивченню української мови в народних школах, оскільки його не міг не хвилювати стан її викладання, так як він протягом всього свого життя боровся за розвиток української мови на народній основі. А стан викладання української мови був незадовільний. Розуміючи надзвичайну складність становища з навчанням української мови в народних та інших школах Галичини, І. Франко своєю письменницькою діяльністю доводив, якою повинна бути мова, що вивчається учнями. Він боровся за утвердження в Галичині української літературної мови, в основі якої лежала мова видатних письменників України: І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, Марка Вовчка, І. Нечуя-Левицького. Поет-публіцист зробив багато для того, щоб піднятися до вершин української літературної мови. Це можна простежити при порівнянні творів письменника, виданих у ранні й пізніші періоди його літературної діяльності.

Він наполегливо боровся за запровадження в школах правопису, який би ґрунтувався на фонетичному принципі. «Було б дуже бажано, – писав він 1888 року, – щоб справу правопису розв'язали в нас остаточно на користь простої, послідовної і раціональної фонетики, яка, крім величезного полегшення в навчанні руської (тобто української) мови в школі, є вже тепер правописом науки, зокрема лінгвістики і етнографії» [6].

Низку критичних зауважень висловив І. Франко і щодо стану вивчення в народних школах природничих дисциплін. Вивчення природознавства в цих школах замінювалося так званими «відомостями з історії і природи», які повинні були включити відомості «з натуральної історії, фізики, географії та історії з урахуванням рідного краю».

Хвилював І. Франка і незадовільний стан вивчення географії в народних школах; воно зводилося лише до ознайомлення учнів з окремими містами,

ріками і горами Австро-Угорщини. Письменник вказував на те, що в школах «не зуміли оцінити педагогічного значення географії і трактують її так сухо і антипедагогічно, що вона є тільки мукою для дітей, перевантаженням їх пам'яті і пустим баластом, з якого в дальшому поступі освіти не можна витягти жодної користі». Він гаряче виступав за вивчення в школах рідного краю, писав про необхідність створення повноцінних підручників з географії [12].

Гостро критикував І. Франко також і навчання історії в народних школах, що обмежувалося колом відомостей про королів, князів і цісарів. Учням розповідали здебільшого про історію Польщі, історія ж українського народу замовчувалася або подавалася в неправильному трактуванні [10; 11].

Недосконала методика не розвивала розум школяра, а отупляла його. У школах культивувалися антипедагогічні методи навчання, які відзначалися примітивізмом і зводилися до механічного натаскування учнів. Учителі придушували в дітей будь-який прояв самостійного мислення, перетворювали їх у бездушне знаряддя, «в машину, бубнящу регулярно, хоч механічно, завдані лекції» [12]. Саме так сталося з Грицем, кмітливим і допитливим хлопчиком, який за рік навчання нічого не засвоїв, крім «баба галамага» (оповідання І. Франка «Грицева шкільна наука»).

Письменник велику увагу приділяв сімейному вихованню дітей. Традиційну українську родину він розглядав як перший і найвпливовіший осередок патріотизму, національного єднання та виховання, місце прищеплення здорових норм і навичок поведінки, пошанівку рідної мови, народних звичаїв, традицій.

Отже, як бачимо, І. Франко, хоча і не був педагогом, розкрив принципи, мету, завдання, окреслив та проаналізував зміст та методи навчання і виховання в навчальних закладах того часу. Він відстоював свідоме навчання і вважав, що зміст навчання і виховання памолоді має ґрунтуватися на національних, демократичних традиціях. Для цього треба виховувати в дітей любов до рідного краю, його історії та природи, звичаїв та обрядів, традицій, а також навчити

дітей любити рідне слово, рідну мову, яку дослідники в нього називають науковою.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. І. Франко розв'язував питання освіти, школи, навчання і виховання з позицій світоглядної основи її розвитку. Творчо використовував все краще, що було здобуте до нього в галузі української та світової історії педагогіки. Великий вплив на формування його педагогічних поглядів мала постановка національних питань та релігія. Це, в свою чергу, дозволило йому зробити цінний внесок у розвиток освіти, навчання й виховання в кінці ХІХ – початку ХХ ст. Освіту І. Франко вважав могутньою зброєю у створенні нового життя людини, оскільки вона сприяє піднесенню національної свідомості народних мас.

Як бачимо, педагогічні ідеї Івана Франка є актуальними, оскільки вони слугують гуманізму та демократії. Цим освітнім і педагогічним проблемам він присвятив понад ста наукових, публіцистичних і багато художніх творів, які потрібно читати, вивчати та аналізувати кожному з нас.

Література

1. Васянович Г. Педагогічні ідеї Івана Франка / До 150-річчя від дня народження Каменяра // Рідна школа. – 2006. – № 10. – С.27-29.
2. Дзеверін О.Г. Педагогічні погляди І. Я. Франка // Педагогічні статті і висловлювання / Упор. О. Г. Дзеверін. – К.: Радянська школа, 1960. – 297 с.
3. Закон України «Про освіту». – К.: Генеза, 1996. – 36 с.
4. Кузьмінець О., Цапко О. Не згубити набутки минулих поколінь // Рідна школа. – 1998. – № 11. – С.15-19.
5. Луцик Д., Зиммельдінова А. Історія української педагогіки. Курс лекцій. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2005. –196 с.

6. Франко Іван. Вибрані твори: В 3 т. – Т.3: Літературознавство, публіцистика. – 2-е вид., доп. / Ред. колегія: В.Скотний та ін.; упор. О. Баган. – Дрогобич: Коло, 2005. – 690 с.
7. Франко в школі / Ред. кол. М. Гуняк (гол. ред.), Л. Гулевич, О. Баган та ін. – Випуск перший. – Дрогобич: Коло, 2003. – 260 с.
8. Франко Іван. Зібрання творів у 50 томах. Наукові праці. – Т.45. – К.: Наукова думка, 1986. – 575 с.
9. Франко Іван. Зібрання творів у 50 томах. Наукові праці. – Т.46. – К.: Наукова думка, 1985. – 651 с.
10. Франко І. Я. Народне шкільництво в Галичині // Педагогічні статті і висловлювання / Упор. О.Г.Дзевєрін. – К: Радянська школа, 1960. – 297 с.
11. Франко І. Я. Наші народні школи і їх потреби // Зібрання творів у 50 т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 46. Кн. 2. – С.108-116.
12. Франко І. Я. Педагогічні невігласи // Педагогічні статті і висловлювання / Упор. О.Г.Дзевєрін. – К: Радянська школа, 1960. – 297 с.
13. Зимульдінова А. С. Актуальність педагогічних ідей Івана Франка на сучасному етапі розвитку загальноосвітньої школи [Електронний ресурс] / А. С. Зимульдінова, Г. О. Філь, І. М. Кутняк // Педагогічні науки/ 2. Проблеми підготовки спеціалістів – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/30_OINXXI_2013/Pedagogica/2_147079.doc.htm.

УДК 378.147:004

Коротяєв Б. І.

доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «ДДПУ»

Величковська І. В.

здобувач вищої освіти ступеню магістра факультету підготовки вчителів початкових класів ДВНЗ «ДДПУ»

МЕТОДИ ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті висвітлюється актуальна проблема сучасної вищої освіти – залучення комп'ютерних, зокрема мультимедійних, технологій до підготовки майбутніх фахівців – учителів початкових класів. Розглянуті шляхи реалізації нових форм и методів застосування електронних засобів навчання, проаналізовані методи застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці вчителів початкової ланки освіти.

Ключові слова: інформатизація освіти, мультимедійні засоби навчання, вчителі початкових класів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема підготовки сучасного вчителя в інформаційному суспільстві, його професійного вдосконалення все більше хвилює педагогів. Тому актуальними нині є пошуки нових форм організації навчального процесу в університеті, які спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної, творчої діяльності студентів, підготовку майбутнього вчителя, який би відповідав потребам інформаційного суспільства й сучасної школи.

Практика переконує, що реалізація нових форм і методів застосування електронних засобів навчання сприяє інтенсивному розвитку навчально-пізнавальної і розумової діяльності. Мультимедійні засоби мають якісно нові можливості для навчання і розвитку студентів, а тому потребують перегляду змісту, методів та організаційних форм навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На думку сучасних науковців (А. Алексюк, І. Лернер, Ю. Машбиць, М. Скаткін та ін.), основу будь-якої навчальної діяльності складають її засоби навчання, тому спрогнозувати нову навчальну діяльність означає в першу чергу спрогнозувати її засоби навчання. Використання мультимедійних навчальних засобів вносить зміни в зміст і структуру навчальної діяльності, передбачає появу нових форм і методів здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Ю. Машбиць методи визначає як шляхи досягнення різних цілей (продуктів навчання) за різних умов навчання [5, с. 51]. На думку А. Алексюка методи навчання – це впорядковані способи взаємопов'язаної діяльності викладачів і студентів, скеровані на розв'язання навчально-виховних завдань вищої школи [1, с. 445]. За визначенням М. Скаткіна, будь-який метод є системою усвідомлених послідовних дій людини, що призводить до досягнення результату, який відповідає поставленій меті [3, с. 186]. І. Лернер в межах навчального предмету метод навчання трактує як систему прийомів у різному їх обґрунтованому поєднанні в залежності від специфіки змісту навчального предмету, конкретних дидактичних завдань, реальних засобів і умов навчання [4, с. 133].

В. Ягупов для дефініції методу навчання використовує поняття «способи» та «прийоми»: «Метод навчання – це способи та прийоми спільної впорядкованої, взаємозв'язаної діяльності вчителів і учнів, спрямовані на оволодіння знаннями, навичками та вміннями, різнобічний розвиток розумових і фізичних здібностей, формування рис, необхідних для повноцінного життя та

майбутньої професійної діяльності» [8, с. 318]. Знаний дидакт І. Харламов під методами навчання розуміє способи навчальної роботи вчителя й організації навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів навчання з розв'язання різних дидактичних завдань, спрямованих на оволодіння навчальним матеріалом [6, с. 194-195].

Отже, передаючи студентам у певний спосіб знання викладач формує свій метод навчання. Аналізуючи різні визначення, на нашу думку, методи навчання – це організовані, структуровані прийоми спільної діяльності викладачів і студентів, що реалізуються з метою досягнення запланованих навчальних змін у суб'єктів навчання.

Як зазначає В. Галузинський та М. Євтух, інколи в дидактиці навіть вважають, що метод є нічим іншим, як сукупністю прийомів конкретного викладача [2, с. 91]. Так, використовуючи мультимедійний засіб навчання з навчальною метою викладач вирішує, самому викладати чи організувати самостійну роботу студентів з ним. Обираючи різні прийоми застосування МЗН на різних дисциплінах викладач по суті визначає нові методи. Тому навчання з використанням МЗН є методом, що сам по собі може бути описаний як спосіб передачі знань.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є визначення і аналіз методів застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці вчителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Аналізуючи можливості МЗН у представленні інформації, визначимо такі методи їх застосування: наочно-пізнавальний і наочно-дидактичний.

Наочно-пізнавальний метод призначений для безпосереднього пізнання дійсності, служить засобом розвитку пізнавальних здібностей студентів. Наочно-дидактичний метод призначений для здобуття студентами знань і вмінь, закріплення вивченого матеріалу, перевірки ступеня оволодіння

знаннями. Обидва методи можуть бути однобічно-орієнтованими або взаємно-орієнтованими, залежно від типу взаємодії «студент (и) – МЗН».

Наприклад, на занятті з основ природознавства, під час вивчення теми «Покритонасінні» викладач використовує створену мультимедійну презентацію, де в ілюстрованих прикладах показані представники родин відділу покритонасінні з їх короткою характеристикою. Студенти за невеликий проміжок часу ознайомлюються з матеріалом, для опрацювання якого їм самостійно потрібно підняти значну кількість довідників та енциклопедій. У даному випадку викладач використовує наочно-пізнавальний метод, який є однобічно-орієнтованим, оскільки відбувається взаємодія «мультимедійна презентація – студенти».

Прикладом наочно-дидактичного методу є застосування на занятті з математики програми *Advanced Grapher*, призначеної для вивчення функцій і побудови їх графіків. На факультеті підготовки вчителів початкових класів вивчається лінійна функція, її властивості та графік. Викладач ставить перед студентами завдання – ознайомитись з даною функцією, задати її та побудувати графік функції. Даний метод застосування програми *Advanced Grapher* є взаємно-орієнтованим, оскільки програма працює зі студентом, реагуючи на його дії, виконуючи його завдання, за принципом взаємодії «один-на-один».

Ще одним прикладом наочно-дидактичного методу є застосування мультимедійної програми «Математика» TeachPro, наприклад, під час вивчення теми «Ознаки подільності на 2, 3, 5 і 9». Інтерактивна навчальна програма допомагає студентам у вивченні нового матеріалу, спрямовує їхню пізнавальну активність. Темп вивчення даної теми обирає сам студент (безперервний, покроковий). Тобто, даний метод є взаємно-орієнтованим, оскільки не лише програма впливає на студента, а й він задає умови подання нею навчального матеріалу. За такого застосування мультимедійних продуктів сам комп'ютер є засобом реалізації методів, а мультимедійна лекція, самостійна робота з навчальним продуктом (самонавчання), групова робота з мультимедійним ресурсом – форми втілення засобів або прояв методів. Дані форми, з одного

боку, є способами управління пізнавальною діяльністю студентів, з іншого – організаційними формами навчання, оскільки є способами здійснення взаємодії студентів із мультимедійними засобами навчання.

Отже, відповідно до визначених вище методів можна визначити такі форми застосування мультимедійних засобів навчання, що представлені схематично (рис.1).

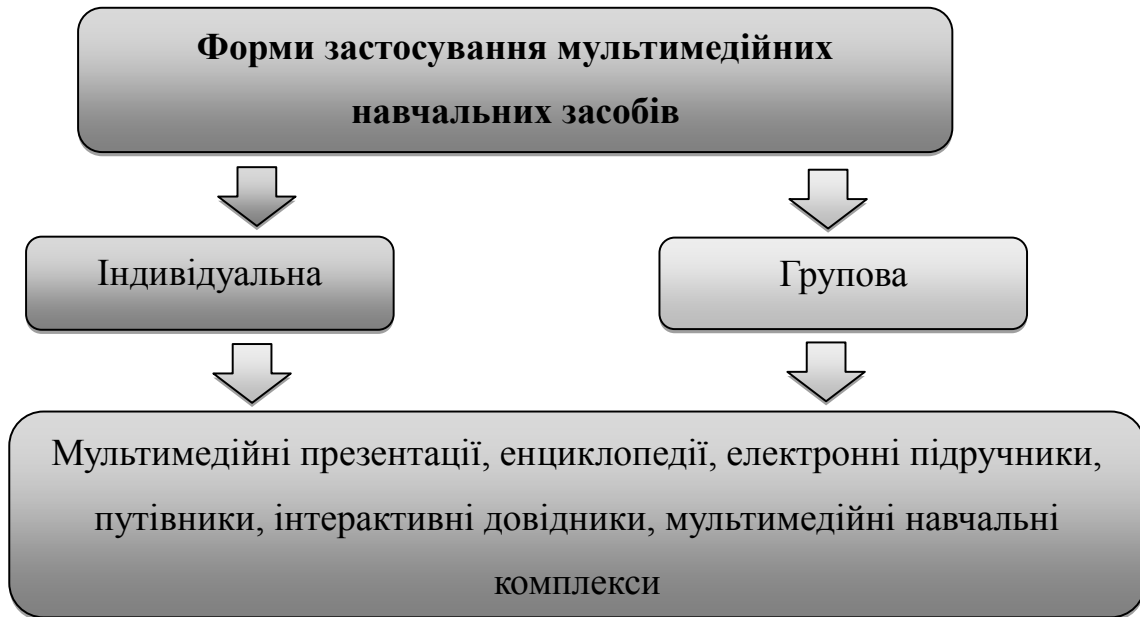

Рис. 1. Форми застосування мультимедійних засобів навчання

У здійсненні індивідуальної форми навчання студент працює з мультимедійним ресурсом один-на-один, виконуючи поставлені перед ним завдання. Перевагами такої системи навчання є забезпечення індивідуального підходу до темпу і змісту навчання, здійснення контролю за проведенням і результатами навчальної діяльності студентів. Недоліком даної форми навчання, з позиції економії коштів, є забезпечення кожного студента комп'ютером, що вимагає значних затрат коштів.

Під час групової форми навчання аудиторія слухачів навчається за допомогою мультимедійного продукту, презентації. Однак недоліком є те, що складність і темп навчання виявляються для одних студентів низькими, для

інших високими, тому викладач має орієнтуватися на середнього студента та коригувати час роботи мультимедійного продукту.

У залежності від того, як відбувається взаємодія студента з мультимедійним продуктом: *безпосередньо* чи *опосередковано*, форми застосування набувають різних значень. У здійсненні індивідуальної форми навчання студент безпосередньо, без допомоги педагога, взаємодіє з мультимедійним продуктом – один на один. У груповій формі навчання взаємодія студентів з мультимедійним ресурсом може відбуватися опосередковано, тобто через педагога. Наприклад, створена викладачем мультимедійна презентація забезпечує наочне і доступне подання матеріалу, за рахунок своїх можливостей (звук, текст, графічні зображення, відеозображення, анімації). Прикладом безпосередньої взаємодії студентів з мультимедійним ресурсом є групова робота суб'єктів навчання. Студенти разом обговорюють і розв'язують поставлені перед ними навчальні завдання. Позитивним у такій формі навчання є те, що не втрачається можливість «живого» спілкування і користувач не замикається на собі. Тому, створюючи нові методики навчання, що базуються на використанні можливостей МЗН, не потрібно повністю відмовлятися від традиційних форм і методів навчання, адже вони можуть ефективніше забезпечувати досягнення навчальних цілей і виявляти більший навчальний ефект.

Перелік найбільш поширених форм навчання наводить Д. Чернілевський: уроки лекції засвоєння нових знань, набуття умінь і навичок; практичні заняття (ділові ігри); факультативні заняття; навчальні екскурсії; індивідуальні й групові консультації; контрольно-залікові заняття [7, с. 62-63].

У вищій школі функціонують різноманітні організаційні форми навчання: лекція, практичне заняття, семінар, лабораторна робота, курсовий проект, практикум, контрольована самостійна робота, консультація, конференція, які направлені на теоретичну та практичну підготовку студентів. Ефективність упровадження МЗН залежить від форми проведення. Визначимо такі

організаційні форми навчання у вищій школі, на яких можна використати можливості МЗН (табл. 1).

Таблиця 1

Форми організації навчального процесу

Форми навчання	Можливості МЗН
лекція	мультимедійна презентація, електронна лекція з використанням МЗН
практичне заняття	контрольована робота студентів з мультимедійними продуктами
контрольована самостійна робота	виконання індивідуальних завдань студентом з даного електронного продукту
позааудиторна самостійна робота	пошук нової цікавої інформації з мультимедійних ресурсів, вивчення нових тем з допомогою мультимедійних продуктів
конференція	спільна навчальна діяльність з студентами інших навчальних закладів використовуючи можливості мультимедійного комп'ютера та Internet
курсний проект	створення власних мультимедійних проектів на задані теми

Основною формою організації навчального процесу у вищій школі була й залишається лекція, адже вона закладає фундамент необхідних знань. У такій формі навчання для повідомлення інформації великій аудиторії слухачів можна використати можливості мультимедійної презентації або ж провести електронну лекцію з використанням навчальних електронних ресурсів.

На практичному занятті можливості МЗН можна використати по-різному, в залежності від навчальної дисципліни. Наприклад, на практичному занятті з математики використовуючи мультимедійну програму «1С: Репетитор. Математика» (частина 1), можна вивчати теорію і практику розв'язування

раціональних рівнянь і нерівностей. На практичному занятті з основ природознавства мультимедійні довідники, енциклопедії можна використати в якості демонстраційного матеріалу для представлення студентам унікальних видів рослин, важкодоступних препаратів тощо.

Контрольована самостійна робота студентів з мультимедійним продуктом може відбуватись під керівництвом викладача з контролем з його боку або ж контроль здійснює сама програма. Як приклад, з математики це можуть бути електронні збірники задач, програми-тренажери, електронні розв'язники зі звуковим коментарем.

Позааудиторна самостійна робота студентів з мультимедійним ресурсом допомагає вивчати нові теми, розвиває індивідуальність, самостійність, стимулює творчі прояви в пошуку нової інформації. Конференція як одна із організаційних форм навчання у вищій школі може відбуватись, навіть, якщо студенти знаходяться на відстані. Використовуючи можливості мультимедійного комп'ютера та Internet, студенти можуть обговорювати будь-які теми, здійснювати спільну навчальну діяльність з студентами інших навчальних закладів.

Курсовий проект є цікавою формою організації навчання студентів, і як його реалізацію викладач може запропонувати студентам розробити власний навчальний мультимедійний продукт з тієї чи іншої теми, для навчання молодших школярів. Такий курсовий проект буде позитивним для студентів, оскільки розкриє їхні навчальні можливості зі створення мультимедійних презентацій та рівень освоєння ними методики застосування МЗН у початковій школі.

Як відомо з висновків педагогічної психології, навчання має максимальний ефект тоді, коли навчальний процес організований за певними принципами, а навчальний матеріал збуджує постійне напруження розумової діяльності студентів і є цікавим і корисним для них, тобто виступає засобом позитивної мотивації. Даного принципу слід дотримуватися і в мультимедійному навчанні. Але не варто забувати про те, що робота в

інформаційному середовищі може спровокувати аутизацію, тобто замкнутість, відчуженість, відриваючи суб'єкта навчання від реального світу.

Під час організації навчального процесу із застосуванням МЗН важливо опиратись на такі закономірності:

– створення умов для мимовільного збагачення пам'яті, для яскравих вражень, емоційних переживань, активної діяльності (М. Скаткін);

– формування таких обставин, у яких з'являються спільні для всієї молоді цінності, настільки привабливі, що стимулюють звертатися до них, створюючи мікроколективи, які були б здатні виконувати спільні для всіх завдання (В. Оконь);

– постійне збудження активності суб'єктів навчання в оволодінні знаннями, стимуляція їхнього навчання (І. Харламов);

– провідна роль у процесі забезпечення повноцінного засвоєння знань, умінь і навичок, розвиток розумових сил і творчих здібностей належить викладачу (В. Сластьонін).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Узагальнюючи викладене вище, можна сформулювати наступні особливості впровадження мультимедійних засобів навчання у підготовку майбутніх учителів початкових класів:

– застосування викладачами етапності методичної підготовки до заняття з використанням МЗН;

– врахування викладачами функцій процесу навчання (навчальної, виховної, розвивальної) під час застосування МЗН;

– уведення мультимедійних навчальних комплексів у практику навчання під керівництвом викладача з урахуванням психологічного, педагогічного, методичного та організаційного аспектів;

– формування психологічної готовності та зміцнення мотивації майбутніх учителів до створення та використання МЗН;

– орієнтація майбутніх учителів на особливості розвитку психічних процесів (сприймання, уваги, мислення) молодших школярів під час застосування МЗН;

– добір адекватних методів і форм застосування МЗН.

Серед перспектив дослідження відзначимо спрямування майбутніх учителів початкової школи на створення власних мультимедійних ресурсів.

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.

2. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні: Навчальний посібник. – К.: ІНТЕЛ, 1995. – 168 с.

3. Дидактика средней школы: Некоторые проблемы соврем. дидактики. Учеб. пособие для слушателей ФПК директоров общеобразовательных школ и в качестве учеб. пособия по спецкурсу для студентов пед. институтов / Под. ред. М.Н. Скаткина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1982. – 319 с.

4. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.

5. Машбиц Е.И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. – М.: Педагогика, 1988. – 192 с.

6. Харламов И.Ф. Педагогика: Учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 2000. – 576 с.

7. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. пособие для педагогических вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437с.

8. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

УДК 371.01: 378.126

Коротяєв Б. І.

доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «ДДПУ»

Корнієнко Є. К.

здобувач вищої освіти ступеню магістра факультету ПВПК ДВНЗ «ДДПУ»

ПОНЯТТЯ ЦІННОСТЕЙ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ, ФІЛОСОФСЬКІЙ ТА СОЦІОЛОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Стаття присвячена актуальній проблемі педагогічної освіти – вивченню теоретичних аспектів теорії цінностей та ціннісних орієнтацій, важливість формування яких є надзвичайно актуальною в умовах сучасної соціокультурної ситуації в Україні. Автори розглядають ключові поняття теорії цінностей з точки зору філософії, соціології та психолого-педагогічної науки. На підставі цього зроблено висновок, що ціннісні орієнтації – це вибіркова, відносно стійка система спрямованості особистості, зорієнтована на певні соціальні цінності, яка формується у діяльності людини.

Ключові слова: педагогічна освіта, цінності, ціннісні орієнтації.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. Тому одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти є

формування цінностей у майбутніх фахівців. Зрозуміло, що це відповідальне завдання покладається державою насамперед на вчителя. Саме тому важливо підготувати нове покоління педагогів високої загальної культури й професійної кваліфікації, вчителів, соціальний статус яких відповідає їх ролі в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Поняття цінностей здавна аналізується в межах різних наук. У науковій літературі існує велика кількість тлумачення понять та класифікацій цінностей. Ця проблема знайшла відображення в філософській (О. Дробницький, С. Попова, Л. Столович, В. Тугарінов та ін.), соціологічній (А. Здравомислов, В. Оссовський, В. Ядов та ін.) та у психолого-педагогічній літературі (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Кікнадзе, Н. Кон, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе та ін.).

Разом із цінностями науковці почасти аналізують проблему формування й розвитку ціннісних орієнтацій. Так педагогічні аспекти цієї проблеми розглянуто та проаналізовано за різними напрямками: аксіологічним (В. Гриньова, М. Нікандров, В. Повзун, В. Сластьонін, Т. Смирнова та ін.), діяльнісним (В. Анненков, Т. Брайченко, Н. Нікітіна, С. Новікова, З. Павлютенкова, С. Хмара, Є. Шиянов та ін.), особистісним (В. Дзюба, О. Медведенко та ін.), системним (Є. Андрієнко, І. Лушніков, О. Ярмоленко та ін.) тощо.

Про вплив цінностей та ціннісних орієнтацій на становлення особистості йдеться в працях І. Беха, А. Богущ, М. Боришевського, В. Бутенко, Т. Бутківської, І. Зязюна, Л. Савченко, В. Струманського, Р. Скульського, І. Тараненко, Л. Хомич та ін.

У педагогічній науці переконливо доведено взаємозв'язок професіоналізму й особистісних якостей учителя, сформованості його педагогічних цінностей (К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та

ін.). Позитивна зміна ціннісних орієнтацій педагога є умовою підвищення рівня професійної діяльності, який відображається перед усім у цілісному розвитку особистості учня.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Спробуємо у межах статті проаналізувати ключові тлумачення поняття цінності у межах різних наук.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. До генези поняття «цінність» зверталось багато представників *філософської науки*. Наведемо точки зору деяких з них.

Л. Столович вважає, що в понятті цінність поєднались три значення [1]:

- характеристики зовнішніх властивостей речей та предметів, які виступають як об'єкт та відношення;
- психологічні якості людини, яка є суб'єктом цього відношення.
- відношення між людьми, їх спілкування, завдяки яким цінності набувають загальну значущість.

В. Тугарінов [2] трактує цей феномен у трьох варіантах:

- цінність як значущість, корисність предметів та явищ;
- цінність як ціль, ідеал;
- цінність і як значущість, і як ідеал.

Цінності виступають критеріями оцінки, як усього життя людини, так і окремих її вчинків та дій; оскільки вони надають підстави для вибору альтернативних способів дій, для обрання й оцінки цих альтернатив. Діяльність оцінювання здійснюється особистістю не з точки зору корисності чи необхідності, а з точки зору уявлень про добре та погане, з точки зору належного. Цінності є критеріями оцінки й оточуючої дійсності: через систему цінностей особистістю сприймається та перетворюється вся інформація [3].

Хоча серед дослідників даної проблеми не існує єдиного трактування, аналіз філософських робіт доводить, що поняття «цінність» є одним із фундаментальних у будь-якому суспільстві. Філософи єдині в одному –

діяльність людини носить аксіологічний характер, цінності є основою життєвих стратегій, їх неможливо логічно та науково довести. Цінності не можна нав'язати чи відібрати силою, неможливо побудувати ідеальну ієрархічну піраміду цінностей із-за мінливості та рухомості її критеріїв та функцій [4, с. 301].

Соціологія також приділяється велике значення тлумаченню категорії «цінність». Сучасні західні та вітчизняні соціологи зробили висновок, що зрозуміти суспільство та особистість можливо лише через призму ціннісного підходу, який визнаний найбільш підходящим механізмом у вирішенні соціальних завдань. Було встановлено, що ціннісний підхід дозволяє моделювати соціальні системи та є перспективним у даному відношенні. На думку А. Здравомислова та В. Ядова, наявність сформованих ціннісних орієнтацій характеризує зрілість людини та забезпечує її витривалість і стабільність.

А. Здравомислов підкреслює, що тільки духовні прагнення, ідеали, принципи, норми моралі і є сферою цінностей. Цінності в його концепції виступають як особливі продукти духовної діяльності людини, у ході яких певним чином перетворюються та демонструються соціальні властивості речей [5, с. 165].

У свою чергу, В. Ядов звертає увагу на виховний аспект теорії цінностей, підкреслюючи, що виховання передбачає усвідомлення вихованцем конкретних явищ як цінностей так і не цінностей, відповідне відношення до сукупності цінностей, і що ціннісні орієнтації відіграють ведучу роль у побудові довготривалих програм з поведінки [6].

Вивчення цінностей у системі соціологічного знання дозволило встановити їх значущість у соціально-професійному самовизначенні молоді, подальшому професійному становленні особистості. Соціологами виявлено більше «ста дефініцій цінності» (А. Ручка), що говорить про існуючі розбіжності у трактуванні поняття. Тим не менш, ціннісні орієнтації визнані

домінуючим елементом у реалізації відповідної поведінки, у тому числі педагогічної (В. Оссовський).

У психолого-педагогічній науці також широко використовується поняття цінності, зазвичай його вводять до розгляду аксіологічних аспектів навчання та виховання. Як вказує В. Денисенко [7], цінність за своєю психологічною сутністю ототожнюють з категоріями «значущість» (Н. Добринін), «установка» (Д. Узнадзе), «відношення» (В. Мясіщев), «особистісний сенс» (О. Леонтьєв). Із неоднозначності поняття «цінність» витікає й різноманіття класифікацій. Більшість учених поділяє всі цінності на цінності матеріальні та духовні.

Приміром, В. Брожек вважає, що будь-яка ієрархія цінностей, будь-яка їх типологія є вираженням відповідного, історично досягнутого стану суспільства і, крім розподілу цінностей на матеріальні та духовні, розподіляє їх на: 1) дійсні та концептуальні; 2) первинні, вторинні, третинні, де первинні цінності задовольняють біологічні потреби, до вторинних відносяться матеріальні цінності, третинні цінності – це засоби комунікації; 3) теперішні, минулі та майбутні; 4) фінальні та інструментальні; 5) утилітарні, правові, релігійні, естетичні тощо. В. Брожек достатньо повно виділив типологічні системи цінностей [8].

Аналіз проблеми цінностей призводить К. Роджерса до чотирьох припущень: 1) ціннісний процес як частина життя людини має органічну основу, базується на довірі людини до мудрості цілісного Я, а не якоїсь його частки; 2) ефективність цього процесу прямо пропорційна відкритості людини своєму внутрішньому досвіду; 3) чим більша відкритість людей їх внутрішньому досвіду, тим більшою є спільність їх цінностей; 4) загальні для всіх людей цінності гуманістичні та конструктивні. К. Роджерс вважає, що універсальні цінності дійсно існують, однак вони знаходяться у самій людині, тому їх не можна дати, а можна лише створити умови для їх розвитку [9].

Таким чином, цінність як аксіологічна категорія має багаторівневу структуру.

Загальним, об'єднуючим є той факт, що цінності відображають світ людини, його культуру. Цінності можуть існувати як суб'єктивні, що відображаються у свідомості людини. Діалектика даної аксіологічної категорії показує, що в історії розвитку суспільства вищою цінністю стає людина як особистість, як самоціль суспільного розвитку.

Діяльнісний аспект цінностей отримав розвиток у розробці поняття «ціннісні орієнтації», яке також не має єдиного визначення.

Почасту ціннісні орієнтації визначаються як важливий елемент внутрішньої структури особистості, закріплений життєвим досвідом індивіда, всією сукупністю його хвилювань і розрізняючи значуще, суттєве для даної людини від незначущого, несуттєвого [4, с. 764].

Ціннісні орієнтації, що складають вищий рівень диспозиційної структури особистості, інтерпретуються соціологами (А. Здравомисловим, В. Хмелько, В. Ядовим) як орієнтації на цілі життєдіяльності та засоби їх досягнення.

У працях радянських психологів Л. Божович, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна аналізується проблема ціннісних орієнтацій, хоча сам термін не називається. Ряд дослідників намагаються визначити ціннісні орієнтації через ідеали, спрямування, цілі (Б. Ананьєв, В. Анненков, Е. Соколов). Так, Б. Ананьєв визначив, що «спрямованість особистості на ті чи інші цінності складає її ціннісні орієнтації» [10, с. 301].

Деякі вчені визначають ціннісні орієнтації через систему установок (Д. Узнадзе, Н. Кон).

Отже, на підставі аналізу філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної літератури можна зробити висновок, що ціннісні орієнтації – це вибіркова, відносно стійка система спрямованості особистості, зорієнтована на певні соціальні цінності, яка формується у діяльності людини.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Аналіз філософської, соціологічної та психолого-педагогічної літератури доводить, що сутність головної педагогічної цінності зводиться не

до передачі спеціальних предметних знань педагога і пов'язаних з ними рівнів їхнього засвоєння, а до необхідності формування особистості людини за законами внутрішньої природи її розвитку. Тому домінантною цінністю постає дитина як людина у розвитку. Любов до дитини, віра у її творчі здібності – важливіший атрибут професіоналізму педагога.

Таким чином, ціннісна категорія сучасної педагогіки поєднана з основною аксіологічною категорією філософії – людиною. Дитина є людина у розвитку, вільна й унікальна особистість. Розвиток ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів слід вести саме у цьому напрямі, що й становить перспективу подальшого дослідження означеної проблеми.

Література

1. Столович Л. Н. Философия красоты / Л. Н. Столович. – М. : Политиздат, 1978. – 118 с.
2. Тугаринов В. П. О ценностях жизни и культуры / В. П. Тугаринов. – Л. : ЛГУ, 1960. – 156 с.
3. Богомолова Е. В. Ценность и оценка // Исторический материализм как наука. – М. : МГУ, 1974. – С. 21 – 34.
4. Філософія : навч. посіб. / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, І. В. Войченко, В. П. Розумний та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. – К. : Вікар, 1997. – 584 с.
5. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности / А. Г. Здравомыслов. – М. : Политиздат, 1986. – 221 с.
6. Ядов В. А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В. А. Ядов // Методологические проблемы социальной психологии. – М. : Наука, 1975. – С. 1 – 67.
7. Денисенко В. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкових класів : автореф... канд. пед. наук; 13.00.04 / В. Денисенко;

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2005. – 22 с.

8. Брожек В. Эстетика на каждый день / В. Брожек. – М. : Знание, 1991. – 208 с.

9. Хьелл Л. Теории личности : основные положения, исследование и применение / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер Ком, 1998. – 608 с.

10. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – М. : Педагогика, 1969. – 338 с.

УДК 373.5.015.311:78

Гаврілова Л. Г.

доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «ДДПУ»

Скробало В. О.

здобувач вищої освіти факультету ПВПК ДВНЗ «ДДПУ»

**УКРАЇНСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ
ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МУЗИЧНО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. ВЕРХОВИНЦЯ)**

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної музичної педагогіки – залученню засобів дитячого фольклору до естетичного виховання молоді. Ефективність виховного впливу дитячого фольклору забезпечується його специфічними рисами: синкретизмом, особливостями музичної мови та тісним зв'язком із грою. Проаналізовано музично-педагогічну спадщину В. Верховинця – автора власної методики музичного розвитку дітей на основі синтезування музики, хореографічної лексики українського народного танцю, дитячих ігор

та театралізованих пісень. Наведені приклади музичних ігор для дітей дошкільного й молодшого шкільного віку.

Ключові слова: дитячий фольклор, естетичне виховання, ігри та пісні.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Український дитячий музичний фольклор – це самобутнє явище національної культури, що допомагає вирішенню широкого кола педагогічних завдань, пов'язаних з музично-естетичним вихованням дітей. У дитячому фольклорі знаходять відображення не лише естетичні й етичні ідеали, а й історія, філософія, психологія, дидактика – вся ціннісна система, культурна спадщина українського народу, яку він передавав поколінням. Як першооснова музичної культури, фольклор є природним підґрунтям для загального музично-естетичного розвитку, формування музичної культури дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Особливе значення дитячого фольклору виходить з таких його специфічних рис, як-то:

1. Синкретизм. Дитячі фольклорні жанри – яскравий і неперевершений зразок природної інтеграції аудіальних, візуальних і синтетичних мистецтв, а також художнього та утилітарного. Виховна ефективність цього синкретизму доведена багатовіковим існуванням етнопедагогіки. З найдавніших часів діти брали участь у календарних обрядах, виконували ритуальні дії, пісні-ігри з хороводами й рухами, відтворювали певні господарські процеси. Це була справжня школа поліхудожнього виховання, підґрунтя соціалізації дитини, її залучення до загальної та художньої культури.

2. Особливості музичної мови фольклорних жанрів. Простота мелодій, невеликий вокальний діапазон, нескладні ритмічні побудови, повторюваність як принцип формоутворення – саме ці музичні риси дитячого фольклору

створюють особливий вплив на дитину, сприяють їх швидкому запам'ятовуванню й репродукуванню.

3. Тісний зв'язок дитячого фольклору з грою. Гра як особливий спосіб буття, як моделювання дійсності створює умови самокерування поведінкою, відтворення, успадкування та примноження суспільного досвіду, формування та узагальнення творчих проявів дитини. Засобами українського музично-ігрового фольклору, через діючу співучасть дітей, легко моделювати фрагменти життя через моделювання гри, пов'язувати реальні взаємини дітей та дорослих з ігровою ідеєю, залучати дітей до пошукової діяльності, самостійності, розвивати їхню фантазію та образне сприймання (А. Іваницький, О. Семенов [1; 2]).

Отже, спираючись на досвід етнопедагогіки, можна констатувати, що дитячий музичний фольклор як особлива синкретична художня реальність має особливу цінність у духовно-естетичному вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Науковці, що вивчають можливості залучення дитячого музичного фольклору до системи естетичного виховання молоді, зокрема дітей дошкільного й молодшого шкільного віку (Н. Дем'яно, О. Мартинів, О. Михайличенко, О. Павлова, С. Садовенко, В. Черкасов та ін.), вказують, що в історії вітчизняної музичної педагогіки вже була спроба залучити виховний потенціал українського дитячого фольклору до практики масового музичного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: маємо на увазі пошуки вітчизняної музично-естетичної теорії та практики першої половини ХХ століття, пов'язаної з іменами українських композиторів, етнографів, педагогів М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового, С. Людкевича, Б. Яворського, В. Верховинця та ін., які інтенсивно працювали на ниві музичної

освіти дітей і молоді, закладали підвалини нової системи естетичного виховання, національної школи й культури. Особливий інтерес у цьому напрямку становить система естетичного виховання Василя Верховинця, який у 20-30-ті роки ХХ століття знайшов у дитячому музично-ігровому фольклорі міцний фундамент творчого розвитку дітей.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Спробуємо у межах статті проаналізувати музично-педагогічні погляди В. Верховинця.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. В. Верховинець (1880 – 1938 рр.) – український композитор, педагог-хормейстер, хореограф і етнограф – залишив значний доробок у музичній педагогіці. Найважливішим досягненням його музично-педагогічної діяльності було створення власної методики музичного розвитку дітей на основі синтезування музики, хореографічної лексики українського народного танцю, дитячих ігор та театралізованих пісень [3].

Науково-теоретичні й практичні розробки В. Верховинця:

1. Етнографічне дослідження «Українське весілля» (1912 р., повний запис весілля на Київщині). Автор глибоко аналізує українські народні пісні весільного ритуалу, робить екскурс у минуле і простежує їх розвиток з часів родового суспільства до ХХ ст. «Українське весілля» – перший на Україні твір, у якому, крім повного запису весільного обряду, широко представлений музичний матеріал і зроблено надзвичайно цінні і цікаві теоретичні узагальнення. При цьому, дослідження народнопісенної творчості В. Верховинця поєднує із студіюванням народного танцю.

2. «Теорія українського народного танцю» (1919 р.) – перший на Україні твір, де систематизовано й узагальнено творчі досягнення української нації в галузі танцювального мистецтва. Для своєї праці В. Верховинець не лише зібрав надзвичайно цінний матеріал, але й науково обґрунтував його, показав характерні танцювальні рухи, які є основою української народної хореографії. Першим серед фольклористів Верховинець дав назву майже усім

танцювальним рухам, відповідно до їхнього характеру і внутрішнього змісту, розробив і запропонував оригінальний метод запису хореографічного матеріалу, який полягає в словесному описі рухів і їхніх комбінацій, ілюстрованих рисунками та схемами. Його метод здобув широке визнання у хореографів і науковців [4].

3. «Весняночка» (1925 р.) – збірка фольклорних дитячих ігор та пісень, що виникла як результат узагальнення педагогічного досвіду В. Верховинця [5]. Репертуар «Весняночки» побудований на основі фольклорного матеріалу, власних творів музиканта-педагога та кращих зразків заново переосмисленої музично-ігрової літератури сучасників.

Методика естетичного виховання дошкільників та молодших школярів, що її розробив В. Верховинець, має в основі ігрову діяльність дітей. У дошкільному та молодшому шкільному віці, згідно з теорією народної педагогіки, найбільш інтенсивний естетичний розвиток дитина отримує в іграх, поєднаних зі співами, танцями тощо. Саме ця ідея стала підґрунтям для створення системи ігор із піснями, що її подав В. Верховинець у педагогічній праці «Весняночка» спеціально для дітей означеної вікової категорії. Висуваючи ідею комплексної дії різних видів мистецтва на естетичний розвиток дітей, педагог мав однодумців, серед яких зокрема були М. Драгоманов, М. Леонтович, С. Русова, Б. Яворський.

В. Верховинець, працюючи з дітьми, поступово прийшов до думки про виключне значення дитячого фольклору, пісні, що відповідає дитячій психології та фізіологічному розвитку дитини, побутує серед дітей та існує у синкретичній єдності із танцем, грою, обрядом, інструментальною музикою тощо. Сюди він відносив народнопоетичні твори, розраховані на дітей, які або перейшли в дитячий репертуар із фольклору дорослих, або є власне дитячою творчістю [5].

Основною формою спілкування дитини з піснею В. Верховинець вважав гру. У вступі до збірки «Весняночка» він дав обґрунтування ефективності

впровадження рухової музичної гри у педагогічний процес на підставі таких показників, як-то: врахування фізіологічних та психічних особливостей дитини, що дозволяє їй легко та природно відчувати себе у грі; адекватність виду діяльності віковому цензу дитини; позитивний емоційний стан дитини під час участі у грі [5].

Важливу роль у процесі творчої взаємодії дитини з фольклорним твором В. Верховинець відводив педагогові, до якого висувається ряд вимог: вибрати гру, що відповідає дитячому вікові; зацікавити дітей, провести гру легко і доступно для вихованців; не придушувати дитячу радість; не бути педантом у грі, дати дітям можливість самореалізуватись та ін. При цьому найважливіше завдання – забезпечення позитивного емоційного контакту дитини з твором, що має стати важливою умовою організації музичної діяльності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Наведемо приклади деяких ігор з «Весняночки» В. Верховинця, що завжди подобаються дітям, активізують їх загальний інтерес до музичних занять, сприяють розвитку музичних здібностей.

Гра для наймолодших (4-5 років) «Труби, Грицю, в рукавицю»

Дійові особи: Гриць (Ведучий)

Хід гри. Діти стоять розірваним колом один за одним. Посеред кола знаходиться стілець, на якому стоїть Гриць (Ведучий). Ось він підносить руки до рота, складає їх «дудочкою», ніби тримає рукавицю, і тричі виспіває «тру-тру-тру» (два останні такти пісні). То Гриць запрошує своїх товаришів розпочинати гру. Одразу після цього заклик діти складають ручки так, як Ведучий, і, співаючи пісню «Труби, Грицю, в рукавицю», рушають розірваним колом у напрямку, куди були обернені обличчям.

Труби, Грицю, в рукавицю

Слова народні Музика В. Верховинця

Труби, Грицю,

В рукавицю:

Тру-тру-тру.

Пісня співається двічі, потім Ведучий зістрибує додола, щоб зайняти місце в колі. Усі діти беруться за руки, і Гриць веде їх замкненим колом у протилежному напрямку.

Гра для дітей 8-9 років «**Пташка маленька**»

Дійові особи: маленька пташка (Донька, Д), пташка-мати (М).

Хід гри. У центрі замкненого кола стоїть Маленька пташка. Поза колом бігає її Мати. Долоні Пташки-матері стулені «дзьобиком» на рівні підборіддя пальцями вперед. Тим «дзьобиком» вона виконує ритмічні рухи, ніби збирає макові зернятка.

Хор співає:

Пташко маленька,

Де твоя ненька?

На другий склад слова «ненька» коло зупиняється. Діти, роз'єднавши руки, стають обличчям до середини.

– Десь літає, – відповідає Маленька пташка. – О! Вертається! – промовляє вона далі, показуючи рукою на Пташку-матір, коли та «залетіла» в коло.

Бігаючи кругом Доньки, Пташка-матір продовжує виконувати свої попередні рухи («дзьобання») і співає:

На маківці сиділа,

Дрібний мачок дзьобала.

На слово «дзьобала» вона підбігає до Маленької пташки і бере її за руки.

Дзьоб-дзьоб, дзьобанець!

Ходім, пташко, у танець!

Від слів «дзьоб-дзьоб» дійові особи під спів Пташки-матері починають кружляти доріжкою по колу. На слова «у танець» всі діти з'єднуються попарно, як Пташки, і готуються до загального танцю.

Коли Пташка-мати закінчить спів, пісню підхоплює дитячий хор:

Дзьоб, дзьоб, дзьобанець,

Ходім, пташко, у танець!

Цок-цок, цоки-цок,

Цоки-цоки, цок-цок-цок.

Разом із вступом хору починається загальний танець: діти парами виконують колисання на місці або кружляють доріжкою по колу і так танцюють до самого кінця пісні.

Коли починається загальний танець, Пташки змінюють напрямок обертання. При зміні напрямку доріжки дійові особи повинні починати її з тієї ноги, котра виступала досі на рахунок «і».

Якщо діти добре засвоять колисання і доріжку по колу, то від слів – «цок-цок» можна за бажанням виконувати такі рухи: взявшись в боки, всі учасники гри на 13-й такт двічі цокають по долівці лівою ногою: на «раз-і» – носком, на «два-і» – п'яткою.

У 14-му такті на «раз» – легко б'ють по долівці лівою ступнею, на «і» – правою, на «два» – знову лівою, а праву відривають від долівки, щоб на «і» затримати її в верхньому положенні.

У 15-му такті діти двічі цокають по долівці правою ногою: на «раз-і» – носком, на «два-і» – п'яткою.

В останньому такті на «раз» – усі легко б'ють по долівці правою ступнею, на «і» – лівою, на «два» – знову правою, але ліву тепер не піднімають.

На «і» – обидві ноги на місці.

Після закінчення танцю Пташки обирають замість себе інших, самі стають у коло, і гра починається знову.

Пташка маленька

Слова народні Музика В. Верховинця

Повільно
mf Хор

Пташка (Галя)

1. Пташко ма-лень- ка, де тво- я нень- ка? Десь лі- та- є.
2. Га- лю ма-лень- ка, де тво- я нень- ка? Пі-шла в шко- лу.

Мати (батько, брат)

О! Вер-та-єть-ся! На ма-ків-ці си-ді-ла, дрібний ма-чок
О! Вер-та-єть-ся! На у-ро-ках я бу-ла, в шко-лі ді-ток

<i>Хор</i>	<i>Пташко маленька,</i> <i>Де твоя ненька?</i>
<i>Пташк</i>	<i>Десь літає.</i>
<i>а</i>	<i>О! Вертається!</i>
<i>Мати</i>	<i>На маківці сиділа,</i> <i>Дрібний мачок дзьобала.</i> <i>Дзьоб-дзьоб, дзьобанець,</i> <i>Ходім, пташко, у танець!</i>
<i>Хор</i>	<i>Дзьоб-дзьоб, дзьобанець,</i> <i>Ходім, пташко, у анець!</i> <i>Цок-цок, цоки-цок,</i> <i>Цоки-цоки, цок-цок-цок</i>

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підводячи підсумки, відзначимо, що В. Верховинець у 20-30-ті роки ХХ століття знайшов оригінальний педагогічний підхід до музичного розвитку дітей – використання інсценованих дитячих народних пісень із залученням

елементів театралізації та хореографії, створення театралізованих пісенно-хореографічних композицій на фольклорній основі. Жанр театралізованої пісні, що його створив В. Верховинець, вийшов з дитячого фольклору, з його синкретичної природи. Театралізована пісня й вокально-хореографічна композиція у тлумаченні В. Верховинця стали жанровими формами, які зумовили новий напрямок виховання, синтезуючи музичне, хореографічне і драматичне мистецтво.

Розроблені педагогом ігри та вправи цілком відповідають світу почуттів та емоцій, що їх переживає дитина, створюють атмосферу психологічного комфорту та поваги до дитячої індивідуальності, підтримують «радість пізнання світу», формують почуття насолоди від навчання. Дитячі ігри та театралізовані пісня В. Верховинця – це спілкування з дитиною на рівні емоційно-духовних зв'язків, пошук дитячої довіри, щирості, відвертості як необхідних умов процесу побудови людської особистості.

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор: підручник для вищих учбових закладів / А. І. Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.
2. Семеног О. Український фольклор: навч. посібн. / О. Семеног. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2004. – 254 с.
3. Василь Верховинець / Українці в світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/4809f75313df3204>. – Назва з екрану.
4. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю / В. М. Верховинець. – К.: Муз.Україна, 1990. – 150 с.
Верховинець В.М. Весняночка / В. М. Верховинець. – К.: Музична Україна, 1989. – 343 с.

УДК 37.01(477)»19»:37.064.1

Ковальва О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»

Волік С.В.

*здобувач вищої освіти 3 курсу фізико-математичного факультету
ДВНЗ «ДДПУ»*

ВТІЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРОЦЕС РОБОТИ З БАТЬКАМИ

У статті описана робота В. Сухомлинського у Павлиській школі з батьками, розкрито поняття «шкільно-сімейного виховання», висвітлено важливість плідної співпраці школи та сім'ї, виділені форми творчої співпраці вчителів та батьків, моральні цінності сім'ї.

Ключові слова: шкільно-сімейне виховання, моральні цінності, сім'я, батьки, школа.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Творча спадщина В. Сухомлинського з кожним роком привертає все більшу увагу наукової і педагогічної спільноти як в Україні, так і закордоном. Розроблена українським практиком педагогічна система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями й положеннями, значно розширила теорію і освітню виховну практику, а й була своєрідним революційним етапом розвитку вітчизняної педагогічної думки.

Сьогодні засвідчує: творчість В. Сухомлинського належить до тих здобутків української та світової педагогічної науки і практики, які є фактично невичерпними, а його гуманістичні ідеї – це ідеї майбутнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблемам вивчення та творчого використання педагогічної спадщини В. Сухомлинського присвячено праці сучасних вітчизняних педагогів таких, як М. Антонєць, І. Бєх, Л. Бондар, Н. Кравець, В. Кузь, О. Сухомлинська та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є втілення ідей В. Сухомлинського в роботу сучасної загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Безсумнівно В. Сухомлинський виявив себе й у висвітленні проблем сімейного виховання у багатьох статтях, а також у книзі «Батьківська педагогіка». Його завжди хвилювала проблема виховання дітей у сім'ї, зв'язок сім'ї зі школою. Педагог зазначав: «...шкільно-сімейне виховання не тільки дає змогу добре виховувати молоде покоління, а й одночасно є дуже важливою умовою вдосконалення морального обличчя сім'ї, батька і матері. Без виховання дітей, без активної участі батька і матері в житті школи, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сама сім'я як первинний осередок суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад і неможливий моральний прогрес суспільства» [2, с. 14].

Видатний педагог ще в 50-60 роки ХХ ст. відкрив нову сторінку в розвитку вітчизняної педагогіки і зробив значний внесок у розв'язання проблеми шкільно-родинного виховання. Під «шкільно-сімейним вихованням» В. Сухомлинський розумів спільну діяльність школи і сім'ї, що позитивно впливає на розвиток і виховання підростаючого покоління. Він розглядав виховання в школі і сім'ї як єдину систему, а щоб підкреслити принцип неперервності та єдності виховання в школі і сім'ї, родині, користувався поняттям «шкільно-сімейне виховання».

Сім'я – це первинний природний виховний осередок формування найглибших людських почуттів: тут народжується і поглиблюється любов до

матері і батька, роду і народу, пошана до рідної мови, історії, культури. Провідним принципом батьківської педагогіки В.О.Сухомлинського є принцип гуманізації, який сфокусований у його словах: «все для людини, все в ім'я щастя людини». Це принцип, за словами педагога, глибоко особистий [4].

Василя Олександровича постійно хвилювали проблеми виховання дітей в сім'ї. Він був переконаний, що успіху у вихованні можна досягти тільки спільними зусиллями школи і сім'ї [1, с. 4].

Підготовка до виховання дітей, стверджував Василь Олександрович, повинна розпочинатися задовго до того, як молоді люди стануть батьками. Тому в першу групу слухачів «батьківської школи» в Павлиській школі входили молоді подружжя, у яких ще не було дітей. В другій групі об'єдналися батьки дошкільнят, яким йти до школи через два роки. Чотири наступні групи об'єднували відповідно батьків учнів 1-2, 3-4, 5-7 та 8-10 класів.

Учителі, які працювали разом з видатним педагогом, розповідають про те, що глибоке вивчення сімей розпочиналося за 2 роки до вступу дітей у школу. Результати спостережень за віковими та індивідуальними особливостями майбутніх школярів записувалися в спеціальні щоденники.

Однією з важливих форм творчої співпраці вчителів та батьків є батьківські збори. Щомісяця проводяться дні відкритих дверей для батьків та дні сім'ї. Кожний класний керівник розробляє спеціальні пам'ятки для батьків. При плануванні роботи з батьками завжди враховуються результати їх анкетування і спостережень за дітьми.

Основну роботу з батьками школа проводить через батьківські об'єднання, що носять різні назви: батьківські комітети, ради, асоціації, комісії, клуби. Кожне з таких об'єднань має свій статут, яким визначаються головні напрямки діяльності, права й обов'язки учасників виховного процесу. У багатьох випадках складається єдиний план спільної діяльності родини, школи і громадськості.

Позитивним результатом співробітництва для вчителів є підвищення поваги з боку батьків і суспільства, покращення міжособистісних взаємовідносин з ними, підвищення авторитету в очах дітей, батьків і шкільної

адміністрації, підвищення задоволеності своєю працею. Для батьків позитивним результатом є підвищення самооцінки й самосхвалення, краще знання шкільних програм, впевненість у тому, що при навчанні враховуються думки батьків і їх побажання, відчуття своєї значущості в школі, підвищення їхньої батьківської компетентності і одержання схвалення своєї ролі батьків в укріпленні сім'ї і покращенні спілкування з дітьми в цілому і в школі окремо.

Надаючи величезного значення сім'ї, родині як виховному фактору, В. Сухомлинський зазначав, що будь-яка сім'я, навіть за найсприятливіших умов і при бажанні не в змозі без допомоги школи розв'язувати всі питання виховання.

Однією із серйозних причин, що в багатьох сім'ях заважають правильному вихованню дітей, В. Сухомлинський вважав недостатнє озброєння батьків педагогічними знаннями. Підготовка батьків до виховної діяльності передбачає значне підвищення рівня їхньої педагогічної культури, що залежить від освіти, умінь і навичок виховувати дітей, психолого-педагогічних, фізіолого-гігієнічних та правових знань, від ставлення до педагогічної діяльності, рівня розвитку їхніх педагогічних здібностей. Тому педагог стверджував, що завдання школи – навчити батьків виховувати дітей так, як рекомендує педагогіка, дати їм необхідний мінімум знань та вмінь з питань виховання.

Висока гуманістична позиція В. О. Сухомлинського виявилася і в його ставленні до сім'ї. Він вважав, що гармонійний, всебічний розвиток можливий лише за умови, коли школа і сім'я будуть діяти односпайно і стають одностайними у спільній роботі. «Сім'я – це те первісне середовище, де людина повинна вчитися творити добро. Сім'я щодня, щогодини, – стверджує В. Сухомлинський, – доторкається до духовного життя шкільного колективу; школа не може обійтися без сім'ї, моральна культура колективізму в стінах школи в багатьох відношеннях є плодами тих квіток, які квітнуть у сім'ї» [3, с. 536].

Сім'я може бути як позитивним, так і негативним фактором виховання. Позитивний вплив на ще не сформовану особистість полягає в тому, що ніхто,

крім матері, батька, бабусі й дідуса, сестри чи брата, не ставиться до них з такою любов'ю і турботою. Однак жоден інший соціальний інститут не може завдати стільки шкоди вихованню дитини, скільки це може зробити сім'я. Тому передусім у сім'ї має панувати атмосфера доброзичливості, довіри, любові, взаємодопомоги.

Материнська і батьківська любов не повинна бути сліпою, а має виховувати в дитині Людину, бути підтримкою, утверджувати віру в себе, у свої сили, захищати і водночас рухати вперед, а не бути своєрідним ковпаком, ізолятором. Духовна серцевина справжньої материнської і батьківської любові у тому, щоб син, донька відчували повагу до себе, прагнули бути хорошими людьми. Багаторічні спостереження за розвитком молодших школярів дали підставу В. Сухомлинському зробити висновок, що діти, душі яких надломлені переживаннями, потребують особливої уваги, тому батьки мають щадити легковразливу, хворобливу психіку дитини, оберігати дітей від зайвих переживань, пробуджувати життєрадісні почуття, ні за яких обставин не виявляти своє ставлення до них, як до хворих [4, с. 52].

Не менш важливою, на думку педагога, у вихованні дитини має бути і роль батька, особливо коли в сім'ї підрастає син. Для хлопчиків батько є еталоном мужності, хоробрості, сміливості, вони мріють бути схожими на своїх батьків.

Батькам, радив педагог, необхідно звертати особливу увагу на синів – сину любов і вдячність. Адже ніхто не хоче, щоб його дитина виросла жадібною, грубою, злою. Проте таке трапляється навіть у благополучних родинах.

Проте одностороння любов батьків до дітей чи дітей до батьків не дасть потрібного, важливого для суспільства результату, якщо в сім'ї не пануватиме повага до дитини, яка досить часто підміняється імперативними стосунками. Зменшилась участь дітей у домашній праці, сучасна сім'я послабила роль трудового виховання. Звертаючи основну увагу на матеріальні потреби, батьки привчають дітей до легкого заробітку, забуваючи, що вміння спілкуватися,

гуманне ставлення до людини, неприйняття зла вирішують часом у житті більше, а ніж гроші [3, с. 86].

Великі моральні цінності сім'ї, які треба цінити, і які сприяють вихованню дітей, це тонкі, відношення між членами сім'ї, турбота одне до одного, вміння дивитися на людей людськими очима. Батьків слід вчити вмінню та навикам виховувати дітей. В. Сухомлинський розумів, що педагогіка повинна стати наукою для всіх.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, дружні стосунки між членами сім'ї, доброзичлива атмосфера, злагода, взаємоповага, любов і поступливість батьків у ставленні одне до одного – головна сила виховного впливу на дитину. Розроблена В. Сухомлинським система підготовки батьків до виховання дитини, формування педагогічної культури родини продовжує жити в стінах Павлівської школи, з роками все більше вдосконалюючись. Сьогодні у нас створена чітка система педагогічної освіти і пропаганди педагогічних знань серед батьків і старшокласників.

До подальших досліджень, на нашу думку, необхідно віднести можливості використання досвіду В. Сухомлинського для розвитку молодії сім'ї XXI століття.

Література

1. Антоненць М. Проблема педагогічної творчості у спадщині В.О. Сухомлинського / М. Антоненць // Рідна школа, № 9, 2004. – С. 3-6.
2. Сухомлинский В.А. Избранные произведения в 5-ти томах / Редкол.: Дзевежин А.Г. и др./ В.А. Сухомлинський. – К.: Рад. Шк.,1979-1980. – Т.5. Статті, 1980. – 678 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976 – 1977. – Т.1.
4. Сухомлинський В.О. Народний вчитель. Вибрані твори в 5-ти томах / Сухомлинський В.О. – Т.5. – К.: Радянська школа,1977.

УДК [37.011.3-051:796]:37.015.311

Крутогорська Н.Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»

Сидоренко К.О.

*здобувач вищої освіти 2-го курсу факультету фізичного виховання
ДВНЗ «ДДПУ»*

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

У статті обґрунтована роль вчителя фізичної культури у формуванні особистості школяра, виявлено ставлення сучасних учнів до вчителя фізичної культури та визначені необхідні професійно-педагогічні якості вчителя. Створено портрет ідеального вчителя.

Ключові слова: фізична культура, роль, значення, спорт, урок, вчитель, якості, активність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність даної роботи обумовлена тим, що за останні роки у середніх навчальних закладах спостерігається зневажливе ставлення до занять фізичною культурою, до вчителя фізичного виховання. Маємо недооцінку його діяльності як з боку дітей, так і їх батьків, що у кінцевому варіанті негативно впливає на формування особистості школяра.

Причина, на наш погляд, полягає у низькій культурі розуміння батьками та їх дітьми значення фізичної культури і спорту, здорового способу життя, здоров'я у житті кожної людини.

Через надмірне пересування на автомобілі, не правильне харчування, недотримання здорового способу життя, тривале використання комп'ютерів, телефонів, планшетів, діти та дорослі починають менше рухатися, більше часу проводять сидячи, не рухаючись; дуже мало часу бувають на свіжому повітрі, рідко відвідують спортивні майданчики, здійснюють сімейні походи, екскурсії тощо. Батьки мало заохочують дітей до занять фізичною культурою, спортом. Все це відображається на байдужому ставленні школярів до уроків фізичної культури, до вчителів фізичного виховання та їх значущості у зміцненні й збереженні здоров'я кожного.

Виявляється, що і по школах значно зменшується кількість навчальних годин на фізичну культуру, іноді, особливо у початковій школі, уроки фізичної культури замінюють на математику, читання, вважаючи їх більше важливими для учня, ніж фізична культура; часто школярі ходять на урок без спортивної форми, зневажливо ставляться до цього уроку.

Проблема здорового способу життя, фізичного виховання дітей і дорослих, ролі вчителя у фізичній культурі існувала завжди. Вона ставала все гострішою з кожним новим етапом розвитку суспільства. Певний сенс вона має і у теперішній надзвичайно складний час для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато вчених минулого і сьогодення працювали над цією проблемою. Не можна не звернути увагу на погляди щодо фізичної культури таких видатних мислителів, як Платон і Аристотель. За часів Київської Русі вперше на державному рівні згадується система здорового способу життя в «Повчанні» Володимира Мономаха. Частиною української народної педагогіки є козацька педагогіка. Українська козацька система виховання – глибоке самобутнє явище, якому немає аналогів.

Класики педагогічної думки П. Лесгафт, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський підкреслювали, що всебічний гармонійний розвиток особистості дитини не можливий без фізичного виховання і визначали ведучу роль вчителя, вихователя у цій справі.

Педагогічно цінний матеріал щодо фізичного виховання і ролі вчителя викладено у творах В. Сухомлинського. Великий педагог писав, що «зміцнити здоров'я людини в дитинстві, не допустити, щоб дитина вступила в юність кволою і млявою, – це означає дати їй усю повноту життєвих радощів» [5, с. 137].

Кожний вчитель фізичної культури у повсякденному житті зіштовхується з різними психолого-педагогічними проблемами і завжди має нести відповідальність за їх вирішення.

Видатний педагог минулого А. С. Макаренко, характеризуючи вчителів, наголошував на тому, що вони мають бути організованими, підтягнутими, вольовими і стриманими, всебічно культурними, ввічливими, охайними. «...Я повинен бути естетично виразним, – пише він, – тому я жодного разу не вийшов з неочищеними чобітьми або без пояса. Я теж повинен мати якийсь блиск, в міру сили та змоги, звичайно. Я теж повинен бути таким радісним, як колектив. Я ніколи не дозволяв собі мати сумне обличчя. Навіть коли в мене були неприємності, коли я хворий, я повинен уміти не виявляти цього перед дітьми» [3, с. 93].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою нашого дослідження є виявлення ролі вчителя фізичної культури у житті учнів, їх ціннісного ставлення до вчителя та визначення необхідних, на думку учнів, рис характеру сучасного вчителя фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Вчитель фізичної культури, як ніхто з інших вчителів-предметників, причетний до формування здорового способу життя дітей. Саме від його гуманістичної спрямованості до людини, наполегливості у педагогічній діяльності, професіональних якостей, особистісного прикладу

буде залежати доля майбутніх поколінь щодо укріплення і збереження здоров'я.

Турбота школи про те, щоб дитина не хворіла, щоб її організм був несприятливий до хвороб, так само важлива, як і турбота про розумовий і моральний розвиток її вихованців.

Кожному (особливо молодому) вчителю варто пам'ятати, що результати фізичного виховання учнів, їх ставлення до уроку, до спорту залежать від вчителя фізичної культури. Адже саме вчитель постійно тримає учня в полі зору, у цьому полягає складність професії вчителя, його велика відповідальність і неповторність.

Вивчаючи педагогічний досвід роботи В. Сухомлинського з фізичного виховання, вважаємо за необхідне його використання у практиці роботи сучасного вчителя фізичної культури. Так, наприклад, вчитель не повинен розділяти дітей на групи, тих хто працює краще і тих, хто працює гірше. Заняття фізичною культурою і спортом повинні приносити учням задоволення та насолоду, стати потребою особистості. З цією метою на заняттях фізкультури під час виконання різноманітних фізичних вправ, змагань велика увага має приділятися естетичній досконалості, виразності та граціозності рухів. Неприпустимо змагання, де єдиним критерієм успіху є швидкість виконання вправ, а відсутні естетичні смаки, масовість, урахування індивідуальних властивостей школярів.

На урок, на відміну від спортивних змагань, приходять учні з різним рівнем фізичної підготовленості, з різними можливостями. Завдання вчителя – навчити всіх дітей тих чи інших вправ шкільної програми: кожен учень повинен піти з уроку з позитивним почуттям подолання, перемоги, радості від того, що навчився чогось нового. Саме тому видатний педагог застерігав учителів не «перетворювати спорт із засобу фізичного виховання всіх дітей у засіб боротьби за особистий успіх, не ділити дітей на здібних і нездібних щодо занять спортом» [2, с. 294].

Заняття фізичною культурою і спортом – відмінний засіб відволікання підлітків від шкідливого впливу «вулиці», допомагають розвинути організованість і дисципліну, привчають до колективних дій, вони в той же час дають можливість виховати у підлітка почуття громадянина, завоювати повагу товаришів, подолати відчуття пригніченості та збитковості. Займаючись тим чи іншим видом спорту, «важкі» підлітки шукають можливість для «самовиявлення», але сувора дисципліна і точний розпорядок спортивних занять поступово ставлять їх у рамки, відводячи енергію у потрібне русло [4].

Турбота про людське здоров'я, тим більше здоров'я дитини – це, передусім, турбота про гармонійну повноту усіх фізичних і духовних сил. Вчитель повинен бути прикладом для школярів і рушійною силою в опануванні здорового способу життя [1].

Із метою виявлення ставлення сучасних школярів до вчителя фізичної культури і його ролі у житті учня було проведено опитування серед учнів 8-11 класів у ЗОШ № 16. Всього було опитано 150 учнів. Анкета складалась з двох питань:

1. Яку роль має вчитель фізичної культури у вашому житті і чому?
2. Які, на ваш погляд, повинен мати якості характеру ідеальний вчитель фізичної культури?

Результати опитування були наступні.

На перше питання 48 % респондентів відповіли, що вчитель фізичної культури займає для них ведучу роль, пояснюючи це тим, що «вчитель фізичної культури навчає нас не зупинятися на досягнутому, йти вперед, досягати своїх цілей», «привчає до здорового способу життя», «розвиває в нас силу волі, витримку, прагнення стати кращими». Пояснення узагальнені і наведені з анкет учнів різних класів.

23% учнів вважають, що «це – один важливий предмет у школі для здоров'я,» «ймовірно, знання знадобляться нам у майбутньому житті, професії,» «вчитель фізичної культури допомагає направляти свою енергію у правильне русло».

20% учнів відповіли, що не приділяють особливого значення ролі вчителя фізичної культури у їх житті, й взагалі фізичній культурі, бо це є не найважливіший урок, особливого бажання відвідувати цей урок немає, але для загального розвитку «можливо 3 рази на тиждень і відвідати».

5% респондентів вважають, що «на першому місці для них є уроки інтелектуального розвитку, а потім вже фізичного.»

І останні 4% зовсім байдужі до фізичної культури а вчитель фізичного виховання їх зовсім не цікавить.

Аналізуючи відповіді респондентів, можна зробити висновок, що більшість дітей у ЗОШ № 16 (61%) вважають особистість вчителя фізичного виховання значущою для їх розвитку й формування. Вчитель має особливо ціннісне значення у житті учнів, бо навчає здоровому способу життя, бути наполегливим, дбати про здоров'я, йти вперед і розвивати свій інтелект. Він виступає в ролі радника, наставника, допомагає досягати цілей

У другому питанні ми запропонували учням 8-11 класів ЗОШ №16 створити портрет ідеального вчителя та вказати, на думку учнів, найбільш значущі риси характеру вчителя. Після опитування були отримані такі результати: майже все учні (80%) сказали, що найголовніше це – гарна фізична підготовленість, позитивне відношення до дітей, відкрита доброзичливість, прагнення бачити добре в своїх учнях, а також терплячість, почуття гумору. Учні також зазначили, що вчитель повинен бути без шкідливих звичок, чесним, добрим, вихованим, пунктуальним, відповідальним, бути радником і наставником. Однією з важливих якостей вчителя учні вважають – правдивість: «...ми повинні бути впевнені в щирості намірів і відчуттів вчителя, що спілкується з нами», не менш значущим виявилось «заохочення учнів до занять з фізкультури», «щире і відкрите спілкування з учителем», вміння реалізовувати принцип індивідуального підходу, емоційність, здатність до самоосвіти і самовдосконалення.

Аналізуючи результати опитування можна сказати, що вчитель фізичної культури є дуже значущим у житті школяра. Багатьом учням дуже цікаво на уроках саме завдяки вчителю, який їх навчає і виховує, а якщо вчитель буде відповідати усім, вище зазначеним якостям, то в школах значною мірою підвищиться зацікавленість до занять фізичною культурою.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Роль вчителя фізичної культури у формуванні особистості школяра дуже важлива й цінна. Він закладає основу здорового способу життя, а також формує особистісні якості своїх вихованців. Поведінка, знання й уміння вчителя, його особистий приклад стають для школярів більш значущими орієнтирами, ніж настанови і повчання.

Турбота про людське здоров'я, тим більше здоров'я дитини – це, передусім, турбота про гармонійну повноту усіх фізичних і духовних сил. Вчитель повинен бути прикладом для школярів і рушійною силою в опануванні здорового способу життя.

Література:

1. Винничук О. Історико-педагогічні аспекти розвитку фізичної культури / О. Винничук, – Тернопіль.: АСТОН, 2001. – 404с.
2. Ковальчук Г.П. Проблема фізичного виховання та зміцнення здоров'я школярів у творчій спадщині В.О. Сухомлинського / Г.П. Ковальчук: Педагогічний дискурс. – 2011. – №10. С. 236–241.
3. Макаренко А.С. О моем опыте / А.С. Макаренко. – Том. V. – М.: Правда, 1971. – 93 с.
4. Сацюк П.П. Они воспитывают «трудных» / П.П. Сацюк.: Физическая культура в школе. – 1980. – № 10. – 55 с.
5. Сухомлинський В.О. Пависька середня школа / В.О. Сухомлинський – у 5 т. – К: Вибрані твори, Рад. шк., 1976. – 390 с.

УДК 37.015.31:17.022.1:39:821.161.2

Лях Г. Р.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»

Стрельченко А. І.

здобувач вищої освіти 3 курсу україно-англійського відділення філологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

ПРИНЦИПИ НАРОДНОЇ МОРАЛІ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

У статті зроблено спробу проаналізувати твори українських письменників з огляду на використання принципів народної моралі. Показано, що головні герої творів є яскравими представниками українського народу, які живуть і діють відповідно до принципів народної моралі. Вони втілюють у собі кращі риси українського народу і є прикладом для сучасної молоді.

Ключові слова: народна мораль, духовні цінності, українська література, морально-етичні проблеми, людські чесноти.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Майбутнє народу, країни великою мірою залежить від того, наскільки молоде покоління засвоїть досвід попередніх поколінь, зокрема духовних надбань, і наскільки вони стануть основою їхнього життя і діяльності. Особливе значення для виховання майбутніх громадян України має народний досвід, який передавався з покоління до покоління у формі вимог, повчань, настанов тощо. Цей досвід увічнено у творах відомих педагогів, а також у літературних творах українських письменників різних часів. Вивчення й узагальнення його

допоможе подолати багато негативних явищ у суспільному житті в цілому і в галузі виховання підростаючого покоління, зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблеми виховання підростаючого покоління на принципах народної моралі досліджували В. Асєєв, І. Бекешкіна, А. Бойко, Г. Лозко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та ін. Роль художньої літератури у вихованні дітей та підлітків розглядали Н. Волошина, Л. Воловець, Є. Квятковський, В. Неділько та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – показати, що кращі зразки українського письменства ґрунтуються на народних засадах, а їхні головні герої є втіленням народної моралі та прикладом для сучасного і наступних поколінь.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Упродовж віків емпіричним шляхом український народ формував свою мораль, що характеризується такими поняттями, як гуманність поглядів, благородність думок, чистота помислів, кришталева чесність і правдивість, справедливість, духовна щедрість. Головними чинниками народної моралі споконвічно були ідеали добра, справедливості, милосердя, людяності, такі категорії, як честь, гідність, працелюбність. У народі моральною вважалася людина цнотлива, шляхетна, добродісна, праведна [6, с. 120–121]. Вона також наділена такими якостями, як релігійність, патріотизм, любов і пошана до батьків, любов до праці [1, с. 136].

Народна мораль засуджує брехунів, нечем, тих, хто не поважає старших, зводить наклепи, кепкує з інших, не надає допомоги, зраджує, лицемірить. Повага до людей, доброта, чесність, щирість, вірність, любов, відвага завжди перемагають у боротьбі проти злих сил. Саме цього педагоги повинні навчати

учнів. Саме цих принципів повинно дотримуватися суспільство будь-якого століття.

Основні принципи народної моралі виявлялися у стосунках з людьми, ставленні до природи. У народі споконвіку існували свої поняття і переконання. Правда, ці поняття не формулювалися, не узагальнювалися, навіть часто не усвідомлювалися батьками. Але вони існували, про що можна дізнатися з творів народної творчості, літературних творів українських письменників, з учинків відомих осіб, пам'ять про яких довго зберігалася у народі, і які, так би мовити, були позитивним результатом виховання.

Важливого значення народній моралі, показу її впливу на формування характеру і світогляду людей надавали майстри слова. Ідеями народної педагогіки пронизані діалоги, вірші, байки і притчі Г. Сковороди. До традицій народного виховання неодноразово зверталися М. Вовчок, Г. Квітка-Основ'яненко, І. Котляревський, М. Коцюбинський, Л. Українка, П. Мирний, І. Нечуй-Левицький, О. Федькович, І. Франко, Т. Шевченко та багато інших українських письменників і поетів. У їхніх творах змальовано багато позитивних образів, які діють у відповідності до принципів народної моралі. Такими, наприклад, є Наталка і Петро із «Наталки Полтавки» І. Котляревського, Маруся і Василь із «Марусі» Г. Квітки-Основ'яненка, дядько Лев із «Лісової пісні» Лесі Українки та багато інших.

Народна мораль наскрізь пронизує п'єсу І.Котляревського «Наталка Полтавка». Він правдиво і реалістично відтворив картини народного життя, сміливо вивів на сцену простих звичайних людей, показавши їх моральну красу.

Утіленням внутрішньої краси та народної моралі постає у п'єсі її головна героїня – Наталка: чесна, роботяща і здібна селянська дівчина. У найскрутніших ситуаціях вона, виявляючи розум і винахідливість, зберігає почуття людської гідності, прагне утвердити особисту незалежність та зберегти свою глибоку любов до Петра як найбільшу морально-етичну цінність. Її

життєва мудрість ґрунтується на мудрості народній, не випадково у п'єсі з її вуст часто звучать прислів'я, наприклад: «Все багатство єсть моє добре ім'я». Це – і народна цінність, і її особиста. Вона відкидає матеріальні розрахунки в упорядкуванні особистого життя. Шлюб з нерівнею, на її думку, не може принести щастя – більш заможний чоловік «...буде на неї дивитися з презирством і обходитися з нею з неповагою, у пана така жінка буде гірше наймички, буде кріпачкою...». Єдине, що може змусити Наталку піти на шлюб без кохання – турбота за долю матері [4].

Своєрідним характером наділений Петро. Він надзвичайно чуйний і вразливий, але неспроможний боротися за своє щастя, оскільки боїться, що завдасть коханій ще більших неприємностей. Це людина покірنا долі і вихована на кращих принципах християнської моралі.

Неординарним персонажем є й Микола. Ненав'язливо, але наполегливо він допомагає закоханим вибороти своє щастя, жартами піднімає їхній дух і настрої. Він уміє хвалити людей за добру справу, встановити згоду між вороже настроєними людьми: «...От такові-то наші полтавці! Коли діло піде, щоб добро зробити, то один перед другим хватаються...» [4]. В уста героя Котляревський вкладає власні роздуми про національний народний характер.

Найвизначніший твір І. Котляревського «Енеїда» можна назвати своєрідною енциклопедією українського побуту кінця XVIII – початку XIX ст. Поема І. Котляревського – це невичерпне джерело соціальних і морально-етичних проблем, які порушує автор, і в оригінальній, цікавій формі доносить до читача. Він возвеличує всілякі людські чесноти й таврує суспільні недоліки та аморальні вчинки людей. Здається, немає такої вади, про яку не йшлося б у поемі з глузуванням або саркастичним засудженням. І. Котляревський утверджує такі людські чесноти, як добропорядність, повага до батьків, кохання, вірність, і таврує такі людські вади, як брехливість, лінощі, зрадливість, нехтування християнською мораллю.

Видатний український письменник Григорій Квітка-Основ'яненко створив багато надзвичайно яскравих образів, які є втіленням народної моралі та окрасою всієї української літератури. Але найбільше вдався авторові саме образ Марусі з однойменної повісті. Маруся – головна героїня повісті, наділена найкращими людськими якостями: вродлива, чесна, слухняна, роботяща, шаноблива, релігійна. Вона шанує своїх батьків, поважає своїх подруг. І хоча дівчина живе у досить заможній родині, але не цурається роботи: працює і з батьком на полі, і в хаті, і біля худоби [2].

Низка етичних та моральних проблем у «Лісовій пісні» Л. Українки пов'язана з образом дядька Лева. Цей образ уособлює кращі риси волинського селянина-трудівника: чесність, споконвічну народну мудрість, практичний досвід, розуміння природи й турботу про її збереження. Цей мудрий поліський дід із благородним серцем стоїть осторонь дрібничкових, міщанських сварок, власницького користолюбства [7].

І. Нечуй-Левицький постійно цікавився таким важливим осередком суспільства, як сім'я. У багатьох його творах акцентується увага на тих духовних цінностях, які склалися впродовж століть в українській родині. На прикладі родини Кайдашів І. Нечуй-Левицький порушує одвічні проблеми: стосунки батьків і дітей; виховання в сім'ї; кохання та сімейне щастя; бажання жити в достатку, бути заможним господарем; віра в Бога та дотримання заповідей Божих; народна мораль і авторитет у громаді.

Змальовуючи реалістичні сцени побуту, автор «Кайдашевої сім'ї» демонструє глибоке знання народних звичаїв, обрядів, традицій, вірувань, способу життя українців. Через зображення конкретних буденних ситуацій автор демонструє нам порушення принципів народної моралі, через що відбувається збіднення людської душі, зумовлене постійною залежністю селян від матеріальних нестатків. У центрі уваги автора – повсякденний плін життя селянської родини, в якому на перший план висуваються побутові сварки, спричинені відсутністю прагнення зрозуміти один одного. Духовна

роз'єднаність – ось основне лихо, яке отруює кожний день життя і старших, і молодших Кайдашів [5].

Багато героїв «буковинського солов'я» Ю. Федьковича виховують у читача загальнолюдські моральні якості і пробуджують почуття патріотизму («Рекрут», «Рожа»). В основі уявлення про щастя людини поет кладе принцип народної моралі: вірність у подружньому житті, злагода, батьківська турбота про дітей, чесна праця (поема «Дезертир»). Єднаючись із природою, нещасливі знаходять розраду в ній, тому вимріяні людиною картини ідилічного родинного життя Ю. Федькович поєднує з народними символами (білою хатою, калиною), виховуючи у читача патріотичні почуття. У творах він поетизує силу народу, силу дружби і звитяги славних українців («Лук'ян Кобилиця», «Довбуш»).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, всі компоненти духовності українського народу, як і його матеріальної культури, становлять національні цінності, які є серцевиною освіти і виховання. В українській літературі, мабуть, не існує жодного твору, в якому б автор не звертався до принципів народної моралі. Адже саме народна мудрість, досвід і знання, які наші пращури здобували віками, і є тим ґрунтом, на якому повинно виростати молоде покоління.

Література

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Григорій Ващенко. – Полтава: Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994. – 191 с.
2. Квітка-Основ'яненко Г. Маруся / Г. Квітка-Основ'яненко // Вибрані твори: Для середнього шкільного віку. – К.: Веселка, 1983. – 182 с.
3. Котляревський І. Енеїда: Поема / І. Котляревський – К.: Дніпро, 1988. – 277 с.
4. Котляревський І. Наталка Полтавка / І. Котляревський. – К.: Дніпро, 1983. – 94 с.

5. Нечуй-Левицький І. С. Кайдашева сім'я // І. С. Нечуй-Левицький // Зібрання творів: у 10 т. Т. 3. – К.: Наукова думка. – С. 300–436.

6. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.

7. Українка Леся. Лісова пісня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrclassic.com.ua/katalog/u/ukrajinka-lesya/972-lesya-ukrajinka-lisova-pisnya>. – Заголовок з екрана.

УДК [373.2.091:005.745]"19"

Саяпіна С.А.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»

**ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІЗ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В РОБОТІ З'ЇЗДІВ, НАУКОВИХ
КОНФЕРЕНЦІЙ (20-60-ТІ РР. ХХ СТ.)**

У статті підкреслено, що принципове значення для розвитку радянської дошкільної педагогіки мала розробка нових програмно-методичних документів, обговорення проблем і визначення напрямків досліджень із виховання та навчання дітей дошкільного віку на з'їздах та наукових конференціях.

Ключові слова: з'їзд, наукова конференція, дошкільна педагогіка, виховання, навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах структурної перебудови економіки України наукові установи функціонують у складних і несприятливих умовах. Економічна криза негативно вплинула на стабільність роботи більшості наукових установ, що призвело до зменшення

обсягу наукових досліджень та різкого погіршення умов праці науковців. Тому великого значення набув досвід із подолання наявних кризових явищ, що мали місце в радянському суспільстві й були викорінені впродовж 1950-их років, коли відбувалася реорганізація галузі наукових досліджень, уживались заходи з посилення зв'язків науки з практикою. Вивчення й аналіз досвіду минулого може значно полегшити розв'язання багатьох проблем сьогодення, зокрема й проблем, пов'язаних із функціонуванням наукових установ в Україні. Усе це дало підстави стверджувати, що вивчення й аналіз розвитку дошкільної педагогіки як науки у 20-60-ті роки ХХ ст. актуальне і в сучасних умовах, коли перед українським суспільством постали проблеми, дещо схожі на ті, якідалося подолати упродовж означеного періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У сучасній педагогічній теорії проблему експериментальних досліджень розглядали науковці: О. Адаменко, С. Гончаренко, А. Маслак, П. Образцов, В. Сушанко. В історичному аспекті питання психолого-педагогічного експерименту вивчали Л. Березівська, Н. Гупан, М. Євтух, С. Золотухіна, Є. Панасенко.

Формулювання цілей статті (постановка завдання): виокремити проблеми експериментальних досліджень із дошкільної педагогіки в роботі з'їздів, наукових конференцій у 20-60-ті рр. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. У розробці основ радянського дошкільного виховання значну роль відіграли з'їзди з дошкільного виховання (1919, 1921, 1924, 1928 рр.), на яких обговорювалося досягнуте й визначався напрямок подальшого розвитку.

Виконана на цих з'їздах робота, як зазначила О. Волкова і В. Реутова, мала принципове значення для становлення теорії і практики дошкільного

виховання та навчання. Основну мету виховання було визначено як формування майбутніх громадян комуністичного суспільства; було критично проаналізовано старі системи виховання (Ф. Фребель, М. Монтесорі й особливо теорії «вільного виховання»), показано їх невідповідність новим завданням, непридатність до нових умов; вироблено положення про створення наукової педагогіки на основі марксизму; поставлено питання про розробку програми виховання в дитячому садку, де визначалися б завдання, зміст і методи виховної роботи з дітьми дошкільного віку [1].

У роботі з'їзду (1924 р.) було наголошено, що новий зміст дошкільного виховання має бути орієнтований на зв'язок життя дітей із громадським життям і працею дорослих, на пізнання природи. Проте конкретний обсяг знань у перші роки ще не був визначений, тому в практиці встановлюються занадто прямі зв'язки з навколишньою дійсністю, у вихованні виникають значні труднощі, перевантаження дітей. Доповідачі підкреслювали, що в дитячих садках часто застосовують організаційні форми роботи, які не відповідають дошкільному віку: створюються дитячі комісії, бригади, із дітьми проводяться збори тощо.

У розвитку теорії і практики виховання та навчання дітей дошкільного віку істотну роль відіграли дослідження Є. Тихеевої. Спираючись на праці Я. Коменського, І. Песталоцці, К. Ушинського, вона в дидактичній системі визначила досить широку програму освітньої роботи і методику ведення занять за допомогою дидактичного матеріалу (геометричних форм, природного матеріалу – камінців, шишок тощо) і дидактичних ігор. Також висловила думку про навчання дітей мови, малювання й розширення кола їх уявлень. Багатий досвід Є. Тихеевої, як неодноразово вказувала О. Усова, цінний для розв'язання дидактичних проблем радянського дошкільного виховання. Проте цей досвід довго залишався невизнаним.

У теорії та практиці дошкільної педагогіки зроблено спроби розв'язувати освітні завдання виховним шляхом, у процесі організації дитячого життя, через організувальні моменти, у формі опрацювання тем-комплексів тощо. Це

знайшло відображення в програмних документах тих років («Програма навичок», 1928; програми дошкільних установ: а) «Програми навичок», б) «Програми організувальних моментів», 1932; «Програма та внутрішній розпорядок для вихователя дитячого садка», 1934).

Принципове значення в цей період для розвитку дошкільної педагогіки набула розробка нового програмно-методичного документа «Керівництво для вихователя дитячого садка» (1938), в якому на основі критики попередньої (1934), глибоко помилкової програми, затверджено положення про те, що для здійснення завдань, що стоять перед дитячим садком, «треба, насамперед, відновити в правах вихователя. Саме активна робота вихователя, а не стихійне середовище, не фатальна спадковість відіграють вирішальну роль у розвитку особистості дитини» [2, с. 22].

У доповідях підкреслено, що спрямованість на створення дидактичних ігор і дидактичних матеріалів як основних засобів освітньої роботи з дошкільнятами зберігається і в подальших дослідженнях. Зокрема, продовжила роботу в цьому напрямку Є. Тихеева, створивши дидактичний матеріал та дидактичні ігри із сенсорного виховання та розвитку мовлення (1931, 1937 – рукописи). Ф. Блехер (1948), займаючись методикою рахунку, формуванням математичних уявлень, розробив дидактичні ігри та дидактичні матеріали для індивідуальних ігор-занять, у процесі яких дошкільнята самостійно отримували знання та вміння або закріплювали вже придбане раніше під керівництвом вихователя в повсякденному житті.

Дослідник Б. Хачапурідзе (1946) основну увагу приділяв розробці дидактичних матеріалів як засобу розвитку здібностей дітей, створював систематизований матеріал для придбання дітьми знань у галузі кольору, форми, величини, рахунку.

У «Керівництві для вихователя дитячого садка» (1945) програмно-методичні вказівки подано за віковими групами, а потім по розділах виховної роботи. Новим є введення розділу щодо знайомства з довкіллям, у ньому, крім

знайомства з природою, передбачено ознайомлення дітей дошкільного віку з побутом і суспільними явищами.

Принципово новий підхід до занять позначився в методичних вказівках «Обов'язкові заняття в дитячому садку» (1947), розроблених Центральним науково-методичним кабінетом із дошкільного виховання Міністерства освіти РРФСР. У цьому посібнику, написаному О. Усовою, зроблено першу спробу показати необхідність побудови занять на основі навчання; розглянути значення, завдання і зміст обов'язкових занять щодо знайомства дітей із громадським життям, із рідною мовою, рахунком, малюванням та іншими розділами; подати методичні вказівки щодо проведення занять з урахуванням загальнопедагогічних принципів: наочності, послідовності та систематичності, індивідуального підходу до дітей, допомогти вихователям зрозуміти, що в обов'язкових заняттях здійснюється значна частина програми дитячого садку.

Отже, поняття «обов'язкові заняття» цілком чітко набуло дидактичного змісту. О. Усова розкрила ці заняття як особливу форму навчання. Проте сам термін «обов'язкові заняття як форма організації навчання» автор ще не використовувала.

Важливим для затвердження дидактичних начал обов'язкових занять у дитячому садку є обговорення на першій Всеросійській науковій конференції з дошкільного виховання (1948) матеріалів науково-дослідних робіт із проблеми дошкільного навчання: О. Усова, Є. Радіна, Л. Пен'євська, Н. Сакуліна, Г. Леушина, Є. Фльоріна. У конференції взяли активну участь радянські психологи О. Леонт'єв, О. Запорожець, Д. Ельконін, Г. Фортунатова та ін.

Доповідаючи про навчання дітей на заняттях у старшій групі, О. Усова вперше теоретично обґрунтувала проблеми навчання, показавши вирішальну роль вказівок вихователя під час постановки завдань і визначення шляхів оволодіння дітьми знаннями та вміннями, а також вплив навчання на розвиток у дошкільнят уміння займатися, організованості поведінки, розумової активності та інших якостей. Дослідниця відзначила важливі особливості

експериментальних занять і дійшла висновку про те, що найбільш організованою формою навчання дітей рахунку, рідної мови, співу, малюванню в радянському дитячому садку є обов'язкові заняття [3, с. 143].

У інших доповідях висвітлювалися більш конкретні питання навчання: метод бесіди у виховно-освітній роботі з дітьми старшої групи (Є. Радіна), говоріння дітей як засіб навчання зв'язного мовлення (Л. Пеньєвська), значення переказу під час розвитку зв'язного мовлення дошкільника (Г. Леушина), вплив спостережень дитини на малювання (Н. Сакуліна). У доповідях зроблено спробу надати навчальний характер заняттям, що має форму бесіди, переказу, розповіді, які використовувалися й раніше, але проводилися на основі методики завдань чи в процесі безпосереднього спілкування вихователя з кожною дитиною в повсякденному житті.

Конференція виявила різні думки наукових співробітників у питаннях навчання. Зокрема, Є. Фльоріна в доповіді «Розвиток дитячої образотворчої творчості під впливом навчально-виховного керівництва» висловила незгоду з організацією навчання тільки на обов'язкових заняттях: «... помиляється той, хто вважає, що навчання повинно проводитися лише на обов'язкових заняттях. Якщо вчити дитину тільки на обов'язкових заняттях, то деякі діти будуть відставати, так як для них потрібні індивідуальні та часто додаткові завдання, щоб освоїти пропонований програмний матеріал. Це індивідуальне навчально-виховне керівництво здійснюється головним чином на заняттях за вибором» [5, с. 162].

Дискусія з питань навчання, що була проведена в Міністерстві освіти РРФСР (1952), розгорнулася на сторінках журналу «Дошкільне виховання». Одним із головних у процесі дискутування було питання про форми організації навчання. О. Усова про це пізніше писала: «Пропозиція вести навчання в дитячому садку як організований процес з усією групою одночасно, використовуючи для цього стали в дитячих садках форму занять, зустріло різкі заперечення з боку окремих теоретиків дошкільного виховання та було оцінено

ними як формальне, що перекручує суть дошкільного навчання. Відповідно до поглядів цих теоретиків, специфічною рисою дошкільного навчання є те, що воно не має ніякої організаційної форми і протікає «в усьому житті» дітей; користуючись тим чи іншим сприятливим випадком, вихователь вчить кожну дитину» [4, с. 74].

Подальша розробка проблеми навчання в дослідженнях О. Усової, Є. Радіної, Л. Пенъєвської, В. Нечаєвої, Н. Сакуліної, Р. Жуковської та ін., публікація результатів цих досліджень (1952), а також досвід успішного навчання дітей, який розширювався в масовій практиці багатьох дитячих садів у 1948-1952 рр., підтвердили можливість і значну ефективність навчання на заняттях, його позитивний вплив на вдосконалення всього виховного процесу в дитячому садку.

Упродовж 50-их – початку 60-их рр. вийшли в обіг методики: музичного виховання (під ред. Н. Ветлугіної, 1953), навчання основним рухам (під ред. А. Бикової, 1955), рідної мови (О. Соловійова, 1956), малювання й ліплення (під ред. Н. Сакуліної, 1956), рахунку (Г. Леушина, 1959), ознайомлення дітей із природою (С. Веретеннікова, 1961). Вихід у світ методичних посібників, в яких загальні дидактичні положення конкретизовані та розвинені щодо особливостей змісту і методів навчання різним «навчальним» предметам, став важливим чинником удосконалення навчання на заняттях у дитячому садку, а також подальшого розвитку теорії дошкільного навчання.

Значним внеском у розвиток суспільного виховання, у вдосконалення теорії та практики навчання дітей на заняттях у дитячому садку стала наукова праця О. Усової «Навчання в дитячому садку» (1961, 1970). У ній узагальнено результати багаторічних досліджень проблеми дошкільного навчання, проведених авторкою та співробітниками сектору дошкільного виховання НДІ теорії та історії педагогіки АПН РРФСР, а також іншими дослідниками (Н. Сакуліною, Н. Ветлугіною, Г. Леушиною та ін.).

Під час розробки принципово нового програмного документа – «Програми виховання в дитячому садку» (1962) – було враховано результати педагогічних і психологічних досліджень, успішний досвід роботи з «Керівництва для вихователя дитячого садка» (1953) в масовій практиці, а також завдання створення єдиної системи всебічного виховання дітей від двох місяців до семи років, намічених у постанові ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи щодо подальшого розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшення виховання та медичного обслуговування дітей дошкільного віку» (1959).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Радянська теорія та практика дошкільної освітньої роботи, як показує проведений аналіз, пройшла значний шлях розвитку. Період перших, емпіричних пошуків нового змісту та форм роботи з дітьми, критики та подолання впливу зарубіжних теорій виховання в практиці дитячих садків, створення перших програмних документів із дошкільного виховання змінюється етапом розробки загальних програмно-методичних положень про завдання всебічного розвитку дітей і про підвищення активної ролі вихователя в організації педагогічного процесу, у здійсненні завдань освітньої роботи дитячого садка через безпосереднє спілкування педагога з кожною дитиною, проведення дидактичних ігор і занять із дидактичними матеріалами, встановлених й обов'язкових занять. У другій половині 40-их рр. радянська дошкільна педагогіка переходить до наукового обґрунтування, розробки та впровадження в практику змісту, форм і методів навчання на заняттях. У результаті створено дидактичну систему програмної освітньої роботи через навчання дітей вихователем у процесі організованих занять. Наприкінці 50-их – початку 60-их рр. у дидактиці дитячого садка досить повно виражено радянську концепцію освітньої роботи як важливої частини дошкільної педагогіки.

У педагогічних і психологічних дослідженнях 60-их рр., присвячених дошкільному дитинству, головну увагу приділено широкому колу питань

всестороннього виховання дітей. Це наочно підтверджують видані в ті роки праці наукових співробітників НДІ дошкільного виховання АПН СРСР. Результати наукових пошуків в означений період відображено в матеріалах з'їздів, наукових конференціях з актуальних проблем дошкільного виховання та навчання дітей дошкільного віку.

Література

1. Волкова Е., Реутова В. Развитие системы дошкольного воспитания в период построения социализма / Е.Волкова, В.Реутова // Дошкольное воспитание, 1977. – № 10. – С. 15-18.

2. Руководство для воспитателя детского сада. Устав детского сада. – М., 1939. – 48 с.

3. Усова А.П. Обучение в детском саду / А.П.Усова. – Известия АПН РСФСР, М., 1961. – Вып. 118.

4. Усова А.П. Обучение детей на занятиях в старшей группе детского сада [в сб.: Труды Всероссийской научной конференции по дошкольному воспитанию] / А.П.Усова. – М., 1949. – С. 140-150.

5. Флерина Е.А. Развитие детского изобразительного творчества под влиянием учебно-воспитательного руководства [в сб.: Труды Всероссийской научной конференции по дошкольному воспитанию] / Е.А.Флерина. – М., 1949. – С. 160-180.

УДК 373.064.3

Хижняк І.А.

кандидат педагогічних наук, доцент

декан факультету ПВПК, ДВНЗ «ДДПУ», inngen@mail.ru

Онищенко Т.М.

здобувач вищої освіти ступеню магістра факультету підготовки вчителів

початкових класів ДВНЗ «ДДПУ»

**СИНТАКСИС АВТОРСЬКОГО ТЕКСТУ – ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ
ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

У статті розглядається питання формування граматичного ладу мовлення у майбутніх учителів початкових класів в умовах вищого навчального закладу. Автори розглядають процес формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами синтаксису на прикладі різножанрових художніх текстах.

Ключові слова: лінгвістична компетентність, синтаксис, художній текст, мовленнєвий розвиток.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема лінгвістичної компетентності педагогічної мовної особистості, шляхи її формування у вищому навчальному закладі у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи є надзвичайно актуальною проблемою сьогодення. Як відомо, повага членів суспільства до рідної мови завжди є мірилом рівня культури такого суспільства. Тому означена проблема потребує формування іншого, сучасного підходу до процесу викладання мовних

дисциплін у вищій педагогічній школі, адже рівень мовної та мовленнєвої компетентності педагогічної мовної особистості водночас є рівнем її інтелектуальної культури. Однією з важливих умов успішного навчання мови є практичне оволодіння нею з метою якісної підготовки майбутніх учителів до практичної роботи. Особливе місце у вирішенні цього завдання належить роботі з формування лінгвістичної компетентності. Як зазначає О. Мамчич лінгвістична компетентність – це сформоване, виховане мовне чуття, обізнаність студентів вищої педагогічної школи зі специфікою змісту, методів, засобів навчання певної мови залежно від мети і завдань, характеру матеріалу, що вивчається, умов білінгвізму тощо [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Останнім часом у вітчизняній науці поживалися дослідження комунікативного потенціалу мовних одиниць різного рівня. Вивченню складних речень із позиції їхнього структурно-граматичного виявлення присвятили праці В. М. Абашина, Ф. С. Бацевич, Г. О. Золотова, Н. К. Онипенко, М. М. Пещак, І. В. Сурніна, К. Ф. Шульжук.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є узагальнити на основі аналізу науково-педагогічної літератури питання формування лінгвістичної компетентності засобами синтаксису в майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Сформована лінгвістична компетентність майбутнього вчителя початкових класів є домінантою усього складного процесу її набуття в умовах інноваційних інтегративних технологій, основними ознаками яких є творчий пошук нестандартних рішень у проблемних ситуаціях, створених викладачем, розрахованих на розвиток інтелектуальної діяльності, мислення та пізнання, мови та мовлення студентів.

Останнім часом науковці схиляються думки, що найефективнішим джерелом формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя є аналіз особливостей синтаксису авторського тексту. Пояснити саме такий підхід можна декількома чинниками: 1) текст – продукт мови; 2) у більшості випадків текст має складну, часто багатоярусну структуру; 3) текст характеризується інформативною (змістовною) завершеністю, повнотою та самостійністю; 4) художній текст частіше за усе неоднозначний, тому допускає різні, у тому числі і суб'єктивні тлумачення того ж самого твору; 5) художній текст відрізняється від інших різновидів текстів обов'язковою експресивністю, тобто є засобом впливу на почуття та думки читачів...; 6) для художнього тексту характерна образність та виразність, які створюються мовними одиницями усіх рівнів (Гетман Л.) [1]. Як відомо, лінгвістичний аналіз тексту – вид мовного аналізу, його мета – виявлення системи мовних засобів, за допомогою яких передається ідейно-тематичний та естетичний зміст літературно-художнього твору [2, с. 95]. Завдання викладача: навчити майбутнього вчителя початкової школи прийомам мовного аналізу на прикладі вивчення синтаксичної манери прозаїків та поетів, що сприятиме ефективності формування лінгвістично компетентної особистості. При цьому слід враховувати, що мовний аналіз сприяє розвитку мислення учнів, їхнього мовного чуття, вміння спостерігати явища мови, посилює інтерес до занять. Синтаксичний мовний аналіз творчого почерку автора дозволяє студенту побачити не тільки лінгвістичну вправність майстра слова, а й зазирнути у душу письменника, осмислити психологію його творчості, що поглиблює наші уявлення про закономірності художнього пізнання і мислення.

Художнє мислення має бути притаманне майбутньому вчителю початкової школи, воно свідчить про його інтелектуальний потенціал, розвиток мови та мовлення, воно завжди є демонстрацією мистецтва уяви і сприяє лінгвістичній компетентності особистості. Вивчення художніх можливостей синтаксису тексту має велике значення для лінгвостилістичного аналізу тексту,

а саме лінгвостилістичне вивчення художнього тексту – одна з ефективних форм роботи вчителя на заняттях із мови в початковій школі. Звернення до художніх творів, їх повільне читання з конкретною дидактичною метою дає змогу поглибити знання студентів, створює цілісне, синтезоване сприйняття тексту, допомагає розвитку мовлення. Відомо, що будь-який твір художньої літератури не є чимось відокремленим від людини, котра його створила. Вивчати мову тексту прози або поезії неможливо без пізнання особистості автора, усвідомлення ним життя, особливостей світосприймання, неповторності його мистецтва володіння словом. Зразки художньої творчості завжди відображають відповідну картину світу, відбиту крізь авторське бачення. Саме аналіз синтаксичної манери автора дозволяє побачити і відчувати його індивідуальність, адже різні лексичні одиниці «грають» яскравими фарбами найбільш цікаво у зв'язному мовленні персонажів творів, і навіть пейзажні описи, які завжди пропущені крізь призму настроїв героїв, сприймаються зовсім інакше, якщо розглядати їх як синтаксичні одиниці.

Вивчення і аналіз авторського синтаксису має відбуватися логічно та послідовно. Викладачеві обов'язково слід довести студентам, що текст можна розглядати як синонім терміну *висловлення*, а також терміну *зв'язне мовлення* в іншому значенні. Текст, звичайно, поєднаний темою та задумом, відносною завершеністю, внутрішньою структурою – синтаксичною (на рівні складного синтаксичного цілого та речень), композиційною та логічною [25; 19].

Уважаємо за необхідне зазначити, що, окрім аналізу синтаксичної манери майстрів художньої літератури можливе використання, саме у порівняльному аспекті, зразків усної народної творчості. Зокрема – паремії, які також є лінгвістичними текстами. Паремії – мінімальні тексти, які людина сприймає та засвоює першими, можуть використовуватися як своєрідні тексти для початкового навчання. Вони легкі для засвоєння та зручні й надзвичайно корисні для вивчення мови, тому що належать до знаків номінативно-комунікаційного типу «Не все коту масниця – прийде середа і п'ятниця»;

«Весна днем красна»; «Хто рано встає, тому Бог дає»; «Насміявся кулик болоту, та й сам у тую ж воду». Уважаємо, що звернення до паремії зможе надати нового імпульсу до вивчення студентами синтаксичного аналізу тексту.

Здобувачам вищої освіти завжди цікаво спостерігати синтаксичний малюнок мови паремії, чути мовленнєвий ефект від вживання їх як комунікативної одиниці, бо у прислів'ях та приказках спостерігається особливий спосіб висловлювання, властивий тому чи іншому народу.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Саме синтаксис є регулятором мовних знань здобувачів ступеню вищої освіти, об'єктом спілкування зі словом, особливим полем функціонування взаємопов'язаних одиниць словосполучення, речення та складного синтаксичного цілого. Упровадження інноваційних технологій, якими є дослідження індивідуально-авторських особливостей синтаксичної манери поетів та прозаїків, спрямоване на досягнення кінцевого результату – підвищення рівня ґрунтовних знань здобувачів вищої освіти.

Література

1. Мамчич О.Б. Вплив мовної компетентності на комунікативну культуру майбутнього педагога / О.Б. Мамчич // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Вип. 10. Серія: педагогічні науки: Збірник. – Чернігів: ЧДПУ, 2001. – № 10. – С. 74 – 79.

2. Русанівський В.М. Історія української літературної мови / В.М. Русанівський: [підручник для студ. гум. спец. вищих навч. заклад]. – Київ: АртЕк, 2002. – 423 с.

3. Фурдуй М.І. Українська мова: [практикум з правопису: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / за ред. В.В. Різуна. – К.: Либідь, 2004. – 270 с.

УДК 378.091.2

Замороцька В.В.

кандидат педагогічних наук, старший викладач

кафедри музики і хореографії ДВНЗ «ДДПУ»

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ БАЗИ В СУЧАСНОМУ ВНЗ

Доведено, що навчально-методичний комплекс сучасного ВНЗ потребує оновлення навчально-методичного забезпечення навчального процесу. Визначено: створення нових методичних рекомендацій, навчальних підручників і посібників, розроблення проблемних контрольних завдань для розвитку пізнавального інтересу здобувачів вищої освіти, застосування інноваційних наочних посібників, використання комп'ютерних навчальних програм тощо.

Ключові слова: навчально-методичний комплекс, навчально-методичне забезпечення, комплексний підхід, нормативні показники.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах модернізації вітчизняної системи освіти зростають вимоги до сучасного педагога як високопрофесійного, конкурентоспроможного, творчого фахівця, здатного оптимально реалізовувати свій професійний потенціал.

Відповідно до Закону України «Про освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 року № 507 «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 року № 65 «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» передбачено

заходи, які спрямовані на переведення системи освіти України на ступеневу основу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Низка українських учених здійснила аналіз стану підготовки кадрів з вищою педагогічною освітою за рубежом та її порівняння з процесами, що відбуваються в педагогічній освіті України та інших країн. Вони відображені в роботах А. Алексюка (порівняльно-технологічний аналіз), В. Бондаря (управлінсько-дидактичний підхід), В. Андрущенко, В. Лутай (філософські аспекти сучасної освіти), В. Паламарчук (проблемно-пошуковий аспект) тощо. Дослідження Г. Бордовського та О. Глузмана присвячено питанням становлення багаторівневої педагогічної освіти, цілісності університету як наукового та навчального центру багаторівневої освіти. Моделювання багаторівневої педагогічної освіти відображено в студіях Л. Артемової, А. Бойко, С. Власенко, Г. Грищенко, Г. Підкурғанної та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розкрити пріоритетний напрям реформування вищої освіти в Україні з використанням комп'ютерної техніки і створення відповідного інформаційно-програмного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Дослідженням встановлено, що одним із пріоритетних напрямів реформування вищої освіти в Україні є використання комп'ютерної техніки і створення відповідного інформаційно-програмного забезпечення. Це зумовлює розширення навчально-методичної бази ВНЗ через створення:

– комплексів персональних комп'ютерів з індивідуальними робочими місцями в спеціалізованих лабораторіях і навчальних кабінетах;

– розробку системи програмно-методичного забезпечення, яка за змістом, призначенням, методикою подання та пояснення навчального матеріалу, особливостями управління пізнавальною діяльністю студентів відповідає педагогічним, методичним, фізіолого-гігієнічним принципам функціонування навчального процесу у вищих навчальних закладах;

– створення замкнених регіональних банків інформації в галузі вищої освіти, баз знань, якими можуть користуватися всі учасники навчально-виховного процесу і в бібліотеках, і за допомогою телекомунікаційних мереж.

У процесі наукового пошуку встановлено, що поновлення навчально-методичної бази вищих навчальних закладів, насамперед, залежить від належного фінансування. Основними джерелами поповнення навчально-методичних комплексів є:

- фінансування з бюджету (для державних ВНЗ);
- грошові надходження від надання платних послуг;
- внески спонсорів;
- інші надходження (від науково-дослідної й підприємницької діяльності, кредити банків тощо).

Але, як показує практика, лише в останні роки, коли державні ВНЗ стали надавати платні освітні послуги, у них з'явилась можливість комп'ютеризації навчального процесу, поповнення бібліотечних фондів, оснащення навчальних приміщень сучасним обладнанням. Проте стан навчально-методичної бази вищих навчальних закладів у системі оцінок їх функціонування й визначення рейтингу є найважливішим складником, що враховується і під час їх ліцензування, і під час атестації та акредитації.

Зауважимо, що моніторинг стану вищих навчальних закладів в Україні свідчить про випереджальні темпи розвитку навчально-методичних комплексів недержавних навчальних закладів. Це пояснюється, насамперед, тим, що в процесі їх ліцензування висуваються більш жорсткі вимоги щодо відповідності навчальних площ граничному контингенту студентів.

Отже, аналіз матеріалів із теми дослідження дозволяє стверджувати, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів, з урахуванням значущості навчально-методичних комплексів у забезпеченні навчально-виховного процесу, вищим навчальним закладам під час визначення стратегії розвитку, доцільно розробляти комплексні програми вдосконалення навчально-методичної бази. Під час вибору їх варіанта слід зіставити потреби й фінансові можливості вищого навчального закладу. Зокрема:

- основою для розробки комплексної програми вдосконалення навчально-методичної бази повинні бути заявки випускових кафедр, які відповідають за реалізацію освітніх програм;

- після збору такої інформації слід провести докладну експертизу та виконати розрахунки з метою визначення необхідних затрат;

- у зв'язку з тим, що на сьогодні інвестиції є стримувальним чинником розвитку навчально-методичної бази, слід обирати такі заходи для оновлення науково-методичних комплексів, які виявляться менш матеріаломісткими, але будуть максимально впливати на якість освіти. Так, розширення навчальних площ слід здійснювати за рахунок використання внутрішньовиробничих ресурсів (перепланування приміщень); поповнення бібліотечних фондів через збільшення кількості навчально-методичних матеріалів, комп'ютерну техніку слід поновлювати за рахунок абгрейта.

На нашу думку, комплексний підхід до створення навчально-методичної бази вищого навчального закладу зумовлює й необхідність розробки системи нових нормативних показників та відмову від чинних, які не несуть функціонального навантаження, наприклад, такі показники, як вартість пасивної чи активної частини основних фондів на одного студента, ціна навчальних приладів та обладнання на одиницю комплект-групи не мають права на використання, бо їхня вартість в умовах ринкової економіки – далеко не досконалий показник, особливо в умовах інфляційних процесів, а наявність

коштовного обладнання – ще є підтвердженням якості його впливу на результат навчання.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Нова система норм і нормативів розвитку має створюватись на основі всебічного аналізу закономірностей розвитку навчально-методичних комплексів відповідно до його складників. При цьому нормативи слід визначати диференційовано, за однорідними групами вищих навчальних закладів. Зауважимо, що визначення нормативних показників необхідне не лише для оцінки стану навчально-методичних комплексів вишів, але й для планування бюджетного їх забезпечення, визначення реальної вартості навчання студентів, зрештою, для обґрунтування витрат на оновлення й удосконалення матеріально-технічної бази навчальних закладів.

Література

1. Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу) / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11 – 17.
2. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Волинська область : монографія / Р. А. Арцишевський, П. М. Бойчук, Г. В. Бондаренко та ін. ; АПН України, Асоц. ректорів пед. ун-тів Європи, Ін-т вищ. освіти. – К. : Знання України, 2009. – 415 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. для студ. / за ред. В. Г. Кременя. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Степанець І. О. Моделювання інноваційного освітньо-виховного середовища в педагогічних ВНЗ / І. О. Степанець // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / за ред. чл.-кор. АПН України Г. В. Троцько. – 2007. – Вип. XVIII. – С. 141 – 150.

УДК 37.018.1

Плюхіна Н.П.

старший викладач кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»

Синельченко Ю.

*здобувач вищої освіти 3-го курсу російсько-українського відділення
філологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»*

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ О. ПЧІЛКИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

У статті обґрунтовуються основні засади педагогічної спадщини громадського, літературного діяча XIX початку XX століття О. Пчілки. Розкривається значення ідей для національного виховання сьогодення.

Ключові слова: національне виховання, освіта, вихованці, патріотичне виховання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток педагогічної науки і педагогічної практики ставить перед сучасною наукою необхідність розв'язання проблеми національного виховання. У цьому нам може знадобитися досвід громадських діячів та просвітників минулого. Таким є досвід педагогічної діяльності О. Пчілки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Педагогічну діяльність О. Пчілки досліджували Т. Борисюк, А. Гусьяк, Л. Дранівська, Л. Дрофань, І. Косач-Борисова, О. Косач-Кривинюк, Г. Лазаревський, Г. Маковська, Л. Новаківська.

У своїх дослідженнях вони розкривали та аналізували просвітницьку діяльність, педагогічні погляди О. Пчілки. Особливу увагу вони приділяли ролі її діяльності, спрямованої на розвиток просвітницького руху в Україні другої половини XIX початку XX ст., спрямованого на відродження української школи, рідної мови, вітчизняної культури. О. Пчілка сприяла становленню основ української материнської школи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Узагальнити педагогічний досвід О. Пчілки, розкрити його значення для сучасної системи виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. У другій половині XIX на початку XX ст. активізувалась діяльність українців за національну освіту, науку, культуру. Однією з найактивніших представниць цього руху була Олена Пчілка.

Великого значення набирає її діяльність у боротьбі за національну ідею, національне виховання через освіту та засоби народної педагогіки. Заснувавши гурток для молоді «Плеяда», який вона співочолювала з М. Лисенком та М. Старицьким. Гурток існував як велика духовна родина, що ставила за мету формувати національно свідому особистість. Влаштувалися дитячі ранки, прилучаючи молодь та їх батьків до свого рідного, збагачуючи їхні знання з народної творчості та минулого України. Також вона була засновником Гуртка українознавства, який організував шевченківські свята, члени цього гуртка готували і читали історичні та літературні доповіді, інсценізували драматичні твори українських письменників.

Велике значення у системі виховання, на думку О. Пчілки, є сім'я, особлива роль матері, однак у всіх народів вона має більший і сильніший вплив на дітей. Саме тому видатний педагог, засновник педагогіки як науки Я. А. Коменський назвав материнською школою ту послідовність та суму знань і вмінь, які дитина отримує в сім'ї у перші сім років з уст матері. Через матір дитина сприймає увесь навколишній світ, а яким вона його бачить і як розуміє,

її відповідальність за майбутнє дитини і здібності вихователя. Під таким кутом зору аналізується досвід виховання дітей в родині Косачів, та можна зробити висновок, що Олена Пчілка сприяла становленню української материнської школи, родинного виховання. Особливий акцент зроблено на ролі жінки матері у вихованні дітей.

Свій материнський обов'язок Олена Пчілка вбачала у закладанні основ дитячих знань і вмінь, у наданні перших уроків любові, праці, відповідальності, честі, порядності.

Грунтовні знання і постійне самовдосконалення дали змогу забезпечити початкову освіту дітей власними зусиллями. Від природи маючи неабиякі педагогічні здібності, вона ставилася до дітей, як до рівних собі, поєднуючи материнську любов з вимогливою принциповістю. Олена Пчілка досконало й майстерно володіла рідною мовою, була чудовим оповідачем, вміла малювати, грала на фортепіано, співала, гарно танцювала, мала акторські здібності, взагалі була творчо обдарованою особистістю. Ці риси мати намагалася передати своїм дітям, виховуючи їх власним досвідом.

Родину Олена Пчілка вважала таким життєдайним осередком, в якому формуються національні почуття, закладається підґрунтя національної свідомості і самосвідомості.

Саме родина має сприяти оволодінню дитиною. Кращими духовними здобутками свого народу, плекати почуття гордості за приналежність до нього.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Вивчивши проблему ми прийшли до таких висновків:

– дослідження показало, що Олена Петрівна Драгоманова-Косач зробила значний внесок до духовної скарбниці українського народу і як письменниця, і як педагог-просвітник, сприяючи своєю творчістю та практичною діяльністю створенню основ національної освіти і виховання. Педагогічна спадщина відповідала потребам українського народу на рубежі XIX і XX століть, була

підпорядкована розв'язанню важливих культурно-освітніх завдань і є цінним надбанням для сучасної педагогіки.

Література

1. Новаківська Л.В. Материнська школа Олени Пчілки / Новаківська Л.В. // Початкова школа. – 1997. – №9. – С.47–51.
2. Новаківська Л. Олена Пчілка і українські діти / Новаківська Л. // Рідна школа. – 1998. – №11. – С.8–9.
3. Новаківська Л.В. Просвітницька діяльність О. Пчілки. – Київ: Освіта, 1998. – 180 с.
4. Коменский Я.А. Великая дидактика. – М.: Просвещение, 325 с.

УДК 373.018.32

Чумак Л.В.

старший викладач кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»

Толстяк Є.

здобувач вищої освіти 2 курсу технологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

РОЛЬ ДИТЯЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

У публікації висвітлюються питання виховної діяльності дитячих та юнацьких організацій України, історія створення та розвитку дитячого та молодіжного руху в нашій країні.

Ключові слова: Громадська організація, молодіжний рух, соціальне виховання. скаут, пластун,

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Однією з найважливіших соціальних потреб людини є її потреба і прагнення ствердити себе в очах оточуючих людей, а також у суспільстві та власній думці, продемонструвати себе в позитивному образі, набути визнання та почуття особистісної значущості. Реалізації цих потреб сприяють дитячо-юнацькі організації та об'єднання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз сучасної наукової психолого-педагогічної літератури щодо проблем виховання молодого покоління засвідчує про наявність низки праць, у яких розглядаються цілі й завдання, виховні можливості дитячих організацій та об'єднань у становленні молодого покоління (Л. Алієва, А. Волохов, І. Зверева, Б. Купріянов, Н. Чернуха та ін.)

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження діяльності дитячих і молодіжних громадських організацій України в контексті формування особистості молодої людини та її соціального становлення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Дитячі та молодіжні організації є формою залучення підростаючого покоління до соціальних умов життя і праці, до спілкування у соціальному середовищі.

Дитяча громадська організація – це добровільне, закріплене формальним членством об'єднання дітей і підлітків, яке побудоване на принципах самодіяльності і організаційної самостійності, має своїм завданням сприяти природному прагненню дітей до самореалізації і самоорганізації на основі здійснення багатопланової діяльності, яка спрямована на задоволення

різноманітних інтересів членів організації, захист їх прав і потреб, а також соціальне становлення підростаючого покоління [4].

Характеризуючи дитячу громадську організацію необхідно визначити її соціально-педагогічні функції. Ми поділяємо думку А. Волохова, Б. Купріянова, про те, що такими функціями може бути аксіологічна, орієнтаційна та операційна [6].

Аксіологічна полягає у забезпеченні в дитячій організації умов для розуміння дитиною суб'єктивної значимості її переконань, поглядів, самореалізації у соціальній групі; формуванні у підлітків креативності, активної громадянської позиції щодо оточуючої дійсності, цінності іншого як рівноправного партнера.

Орієнтаційна функція дає можливість члену організації сформувати уявлення про себе як суб'єкта перетворення дійсності та саморозвитку, визначити свої організаторські та комунікативні здібності.

Операційна функція дитячої громадської організації спрямована на засвоєння та інтеріоризацію соціальних установок на суб'єктну позицію дитини, формування її відповідальної поведінки, вмінь організації сумісної діяльності у поєднанні з можливими варіантами самодіяльності як способу самовираження особистості.

Демократизація та гуманізація сучасного суспільства вимагають уважного ставлення до молодіжних організацій та об'єднань, рухів.

Дитячий та молодіжний рух України має глибоке коріння та традиції.

Як свідчать дослідження вчених, перші юнацькі організації в Україні виникли ще за часів Київської Русі. Про існування «братств» ми дізнаємося із стародавніх літописів.

Крім суто релігійних, церковних справ, братства здійснювали велику культурно-просвітницьку діяльність. Часто у братствах з'являлись окремі «молоді» братства.

Масовий громадський рух на території сучасної України почав активно розвиватися тільки у XIX столітті. У 1816 році в Перемишлі таємно діяв гурток української молоді, який поставив перед собою мету – боротись за впровадження у народні школи рідної мови. Дещо пізніше виникли таємні товариства у духовних училищах Києва, у вінницьких гімназіях.

У 80-х роках в період зростання національної самосвідомості, навкруги ідеї української державності оформилися гуртки «Молода гвардія», «Молода Україна». Поглиблювався студентський рух. У 1897 році розпочала свою діяльність Всеукраїнська загальна організація-федерація 200 студентських груп на чолі з консультативним комітетом.

Громадську активність виявляла й учнівська молодь. Так, гурток, заснований у 1890 році у Київській гімназії, вже через чотири роки об'єднував майже 200 учнів у 25 гімназіях.

Просвітницькі гуртки української молоді, які спочатку називалися общинами, а після гуртками, існували і в Галичині. Починаючи з 60-х років XIX століття і до початку XX століття, вони охопили майже всі середні та вищі школи.

На зламі XIX – початку XX століття починається другий період розвитку українського молодіжного руху. Він характеризується кількісним зростанням молодіжних об'єднань, а також якісними змінами у формах діяльності: на розгляд ці об'єднання все частіше виносять суто молодіжні проблеми.

У 1891 році студентами Харківського та Київського університетів біло організовано товариство «Братство Тарасівців». Братчики повинні були просвіщати українську молодь, вчити дітей та дорослих грамоти. Братства тарасівців були засновані також в Одесі, Полтаві, Чернігові.

Загострення політичної ситуації та зростання революційного руху вплинули й на настрої учнівської молоді середніх навчальних закладів. Особливе місце серед них посіла спілка Харківської учнівської молоді [3].

Для Західної України вказаний період відзначений тим, що саме тоді діяли «Сокіл» (організація заснована в 1894 році) та «Січ», які згідно до своїх статутів називалися «фізкультурно-спортивними товариствами». Восени 1911 року у Львові були організовані гуртки найбільшої за чисельністю відомої організації «Пласт».

За роки революції та громадянської війни спектр молодіжного руху ще більше розширився. З'явилася ціла низка нових організацій. Це стосується й об'єднань учнівської молоді.

На початку 1918 року у 30 київських школах існували свої українські громади. Вони об'єднувались в українські середньо шкільні організації міста Києва.

Виникали різноманітні юнацькі організації різних напрямків: політичні, національні, релігійні, культурологічні, просвітницькі. Найбільш чисельними були організації політичні й національні.

Різнманітну картину молодіжного руху того часу доповнюють неполітичні об'єднання молоді. Це позапартійні спілки сільської молоді які на початку 20-х років мали на селі більшу популярність ніж комсомол. Популярною також була і «Просвіта» яка у 1922 році об'єднувала близько 400 тисяч членів.

Однак у тоталітарній державі не міг існувати плюралізм у політичних поглядах. До середини 20-х років всі молодіжні об'єднання крім комсомолу було розігнано, навіть знищено.

Одночасно у 20-30 –х роках на території Радянської України діяла низка нелегальних, підпільних молодіжних об'єднань (тільки в 1929 році за участь в антирадянських молодіжних організаціях було заарештовано близько 2200 молодих людей).

На території Західної України збереглася різноманітність у молодіжному русі. Тут тривала діяльність «Пласту». «Січі», «Соколу».

Після II Світової війни молодіжний рух продовжував функціонувати у вигляді двох організацій: піонерської та комсомольської.

Однією з найчисельніших світових дитячих організацій є організація скаутів. На початку XX століття англійський офіцер Роберт Баден-Пауел заснував новий дитячий рух – скаутінг. В його основі полягає потяг підлітків до всього загадкового, потреба у героїзмі, бажання бути разом, життя під відкритим небом, табори, походи. Все це сприяє безпосередньому спілкуванню з природою, розвиває волю та характер. Скрізь різні завдання проходить вимога морального самовиховання та саморозвитку [3].

Відомою скаутською організацією в Україні є «Пласт». Традиційний дитячий та молодіжний український «Пласт» є невід'ємною частиною національного виховання. Виник український «Пласт» восени 1911 року у Львові. Оформився як самостійна організація 12 квітня 1912 року. Його засновником став український вчений О. Тисовський.

Слово «Пласт» походить від українського «пластун» – розвідник. Пластунами в українському козацькому війську називали козаків-розвідників. В 1913 році у Львові відбувся перший з'їзд представників пластових гуртків, на якому був створений Організаційний Пластовий комітет. Тоді ж провели й перший табірний збір Пласту. У 1926 році пластуни нараховували близько 30 тисяч членів. Однак польська влада не бажала розвитку цієї української організації. У 1930 році «Пласт» був заборонений на Волині, а у 1931 році – на всіх українських землях, що були під польською владою. Більшовицькою владою «Пласт» теж було заборонено, а його активні учасники і керівники були репресовані. Далі «Пласт» існував тільки в еміграції. Сьогодні «Пласт» продовжує займати одне з провідних місць у молодіжному русі. Його організації діють у 8 країнах світу [8].

Початок відродження національного скаутського руху в Україні покладено у 1989 році, коли була створена опікунська рада. У 1990 році перший загін (12 чоловік) прийняв пластову присягу. У 1991 році був прийнятий статут

української організації «Пласт». У 1993 році Український Пласт прийнятий до світової організації Скаутського Руху.

Пласт зареєстрований Міністерством юстиції України як загальнонаціональна скаутська організація. Він має осередки у всіх регіонах України.

Пласт, як зазначено в нині чинному його Статуті, є організацією для всебічного виховання і самовиховання молоді, діяльність якої відповідає «Декларації про державний суверенітет України», чинному законодавству й нормам міжнародного права. Діяльність Пласту поширюється в Україні та поза її межами, в місцях постійного проживання українців. Він продовжує традиції Українського Пласту, заснованого у 1912 році О. Тисовським.

Пласт – добровільна, неурядова, позапартійна, міжконфесійна виховна організація, членство в якій відкрито для всіх громадян України, незалежно від їх етнічного походження чи віровизначення (конфесії), які визнають та дотримуються Пластового Закону та пластових ідейних засад [7].

Метою українського Скаутінгу-Пласту є на основі пластових ідейних положень, історичної та культурної спадщини українського народу виховувати дітей і молодь як всебічно розвинених, фізично міцних, духовно багатих особистостей, добрих громадян, вірних синів й дочок України. Всі заняття в Пласті відбуваються українською мовою. Тому передумовою прийняття є знання української мови.

В усіх пластових заняттях домінує самовиховання й гра. Під керівництвом скаут-майстрів діти та молодь вчать самі планувати і виконувати свої задуми, працювати в гурті свої однолітків.

Сьогодні молодіжний рух України укріплюється та розширюється. З'являються різноманітні політичні, релігійні, культурно-просвітницькі об'єднання та організації. Процеси демократизації сприяли підвищенню соціальної активності молоді, пошуку нових шляхів самореалізації.

Активно розвивається рух молодіжних дискусійних клубів та центрів. Зростання політичної культури, пробудження національної самосвідомості вплинули на підвищення інтересу молоді до історії України, до дослідження культурологічних питань.

Основною метою діяльності сучасного дитячого та юнацького громадського руху України є формування національно свідомого, фізично та духовно розвиненого громадянина України, захист прав та інтересів молоді, об'єднання зусиль для добрих й корисних справ, розвитку здібностей підростаючого покоління.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Діяльність організацій повинна будуватися таким чином, щоб у кожної дитини були сформовані міцні почуття колективізму, дружби та взаєморозуміння, поважного ставлення до інших, до культури суспільства; створені умови для індивідуального розвитку та духовно-ціннісної орієнтації.

Участь дітей у діяльності громадських об'єднань дає їм можливість розвивати свої комунікативні, організаторські та лідерські якості; реалізувати особистісний та творчий потенціал; відчувати причетність до громадських та державних справ; вчитися толерантності; розширювати кругозір, своє інформаційне поле; самовдосконалюватися та самореалізуватися в різних видах діяльності; набути досвіду волонтерської роботи; реалізувати власні ініціативи; знайти своє місце в громадському житті.

Залучення школярів до дитячих громадських об'єднань допоможе позитивно вплинути на оздоровлення виховної ситуації, соціальне становлення дітей та молоді.

Література

1. Алиева Л. Детское общественное объединение как пространство развития субъективности ребенка / Л. Алиева // Воспитательная работа в школе. – 2003. – № 5. – С. 20–26.

2. Волохов А. Вариативно-программный подход в деятельности детских общественных объединений / А. Волохов, И. Фришман // Воспитание школьников. – 2003. – № 3. – С. 56–64.

3. Головенько В.А. / В.А. Головенько, М.Ю. Пашков // Збірник матеріалів про молодіжні об'єднання України. – К., 1992. – 126 с.

4. Гордин Л. Воспитание и социализация / Л. Гордин // Педагогика. – 1991. – № 2. – С. 39–42

5. Зверева І.Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні / І.Д. Зверева // Автореф. дис. докт. пед. наук / Київ, 1998. – 40 с

6. Куприянов Б.В. Детские общественные организации: инвариант и вариативность / Б. В. Куприянов // Народное образование. – 2007. – № 7. – С.207–214..

7. Пласт: просвітницько-спортивне товариство у Львові. Статут. – Львів, 1990. – 23 с.

8. Сікачіна Т. Воскресло лицарство пластове / Т. Сікачіна // Укр. культура. – 1991. – №5. – С. 14–18.

9. Чернуха Н.М. Формування громадянськості учнівської молоді: інтеграція виховних соціальних впливів суспільства : монографія / Н.Чернуха // – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 360 с.

УДК 373.5:063

Панченко І.В.

*учитель української мови, української та зарубіжної літератури
Прелеснянської ЗОШ І–ІІІ ст. Слов'янського району Донецької області*

Панченко П.К.

*учитель фізики та інформатики Прелеснянської ЗОШ І–ІІІ ст.
Слов'янського району Донецької області*

УЧИТЕЛІ – НАУКОВЦІ

(ДО 225-РІЧЧЯ ПРЕЛЕСНЯНСЬКОЇ ЗОШ І–ІІІ СТ.)

У статті проаналізовано діяльність учителів Прелеснянської ЗОШ І-ІІІ ступенів, які присвятили себе науці. На основі бесід, спогадів рідних та колишніх учнів школи з'ясовано внесок кожного у певну наукову галузь. Доведено, що наукова, дослідницька діяльність є неодмінною складовою роботи Вчителя.

Ключові слова: Прелеснянська середня школа, учитель, наукова діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Наука є невід'ємним компонентом культури соціуму, необхідною умовою духовного й технічного прогресу, вирішальним рушієм розвитку сучасної цивілізації [3, с. 3]. На сьогодні Національна Академія наук України – це розгалужена структура наукових закладів з надзвичайним науковим потенціалом. Значна кількість учених плідно працює також у навчальних закладах: школах, коледжах, інститутах, університетах. Багато хто з них починав власну дослідницьку діяльність у школі, прагнув до осмислення і вирішення проблем практичного

характеру. Чимало таких науковців є гордістю Прелеснянської ЗОШ І–ІІІ ступенів Слов'янського району Донецької області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато науковців сьогодні звертаються до вивчення питань, пов'язаних із зародженням, становленням і розвитком вітчизняної науки, спадщиною видатних учених. Зокрема, у працях Н. Гупан, Н. Дем'яненко, Н. Дічек, Н. Калениченко, О. Любара, Л. Медвідь, Н. Побірченко, Б. Ступарика, О. Сухомлинської та ін. досліджується життя і діяльність українських учителів, які зробили вагомий внесок у розвиток тієї чи іншої науки, у тому числі й педагогічної.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – на основі аналізу педагогічної та наукової діяльності колишніх і сучасних учителів Прелеснянської загальноосвітньої школи Слов'янського району Донецької області показати сучасникам і нащадкам, що Вчителем можна стати тільки піднявшись над рутинною повсякденних турбот до висот наукової діяльності, яка вимагає самовідданості, надзвичайної працелюбності й наполегливості, високих моральних якостей.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Прелеснянська школа має велику і цікаву історію. У 1768 році на землях, успадкованих відставним поручиком В. В. Бантишем, була заснована слобода Весела (з 1780 року – Прелесне). Як свідчить «Історія міст і сіл Української РСР», у 1790 році на західній околиці села збудували церкву, при якій діяла невелика школа, де дяк навчав грамоти кількох дітей. Саме 1790 рік і було визначено роком заснування школи. Родина Бантишів утримувала за власні кошти школу. Від поміщика учні отримували зошити, підручники, чорнила [5].

Прелеснянська школа дала цілу плеяду вчителів, пам'ять про яких і досі зберігається у мешканців села і далеко за його межами. М. Штихов, І. Заводовський, Р. Лях, О. Шевченко – це дійсно народні вчителі. Вони не тільки зробили значний внесок у розвиток школи, а й своїм прикладом показали, що справжній учитель – це людина творча, яка не замикається у рутині своєї діяльності, а прагне до самовдосконалення, вивчаючи досвід інших та узагальнюючи свій власний.

Започаткував наукову традицію у Прелеснянській школі її директор Лях Роман Данилович, добре знаний в Україні вчений, історик. Трудову діяльність розпочав у 1948 р. учителем історії, потім був завучем, директором Георгіївської, Ганнівської шкіл Мар'їнського району та директором Прелеснянської школи Слов'янського району. У 1963 р. під його керівництвом було побудовано нове приміщення Прелеснянської школи. Тут Роман Данилович докладав максимум зусиль до організації навчального процесу та облаштування школи. Колишні учні згадують, що він «на всі питання відповідав без зупинки, з гумором і не відхиляючись від відповідної теми, чим спонукав учнів до додаткового вивчення матеріалу» [6].

Наукову діяльність Р. Лях розпочав у 1964 р. зі вступу до аспірантури при Харківському державному університеті. У 1967 році захистив кандидатську дисертацію, у 1982 р. – докторську. З 1967 року – викладач Донецького державного університету, обіймав посаду професора кафедри історії УРСР, завідувача кафедри історіографії, джерелознавства та методики викладання історії; з 1992 р. очолював кафедру історії України. Науковий доробок Романа Даниловича містить більше ніж 100 праць.

Він не тільки сам займався науковою діяльністю, а й залучав до неї молодь, бо, на його думку, – це обов'язкова складова навчального процесу. Учителі й випускники Прелеснянської школи згадують, що Роман Данилович підтримував починання кожного, завжди радив учителям не зупинятися на досягнутому, а йти вперед, розвиватися. Так, він дав путівку в науку вчителям

Прелеснянської школи: Буледзі Андрію Васильовичу й Купріяновій (Моруженко) Аллі Олексіївні.

Буледза Андрій Васильович – український учений, видатна постать у фізиці та математиці. Працював учителем математики й фізики спочатку Олексієво-Дружківської, а потім Олександро-Калинівської шкіл. Упродовж 1944–1946 рр. працював на шахті № 3/14 тресту Краснодонвугілля. У 1947–1950 рр. працював учителем математики Прелеснянської СШ. По закінченні аспірантури при Київському держуніверситеті у 1960 р. працював старшим викладачем кафедри математичного аналізу Ужгородського держуніверситету. 23 лютого 1963 року в Інституті математики АН УРСР (м. Київ) А. В. Буледза захистив дисертацію. Потім обіймав посади доцента кафедри обчислювальної математики, завідувача кафедри теоретичної механіки, завідувача кафедри фізико-математичних дисциплін, професора цієї ж кафедри. Андрій Васильович – член Української академії оригінальних ідей, є автором 60 наукових публікацій із «Серії фізико-математичних наук» [2].

Стасевський Станіслав Борисович, випускник Прелеснянської СШ, кандидат філологічних наук, доцент Харківського університету імені Каразіна зазначає: «Андрій Васильович організував у школі астрономічний гурток. А для того, щоб дивитися на зорі, сам виготовив телескоп. І ми ходили в поле дивитися на нічне небо та зорі» [8].

Значущим у розвиток археології є внесок Моруженко Алли Олексіївни – учителя історії Прелеснянської СШ. Вона здійснювала розкопки в Донецькій, Полтавській і Харківській областях України. Алла Олексіївна – доктор історичних наук, археолог, дослідник персидських та скіфських пам'яток. Працювала деканом історичного факультету й завідувачем кафедри археології, історії стародавнього світу і середніх віків Донецького державного університету. У 1986 році керувала археологічною експедицією Донецького державного університету, яка працювала на території скіфського кургану «Передерієва Могила» у Шахтарському районі Донецької області. Під час

розкопок у 1988 р. було знайдено золотий «шолом», що зберігається в музеї історичних коштовностей України. У 1989 р. здійснювала розкопки на Рутченківському полі, знаному як місце перезахоронення розстріляних у 1930-ті роки людей.

Досить відомий за межами України Домащенко Олександр Володимирович. У 1977–1982 рр. викладав у Прелеснянській СШ російську мову та літературу. Із 1982 до 1987 рр. – асистент кафедри російської мови Донецького політехнічного інституту. У 1986 р. захистив кандидатську дисертацію, з 1987 до 2007 рр. працював асистентом, старшим викладачем, а з 1993 р. доцентом кафедри теорії літератури та художньої культури ДонНУ. З 2007 р. – провідний науковий співробітник НДІ слов'янознавства і компаративістики. 26 березня 2009 р. захистив докторську дисертацію в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, того ж року очолив Науково-дослідний інститут слов'янознавства і компаративістики Бердянського ДПУ [4].

Прославив Прелеснянську середню школу Шевченко Олександр Іванович – художник, учитель малювання, краєзнавець, знаний як педагог-новатор; про нього написано чимало статей, знято документальні фільми. У 1983 році було відкрито ізостудію «Синій птах», яка стала естетичним центром у селі, концепцію якого розробили Ю. Азаров і О. Шевченко. У двоповерховій будівлі розміщувалася художня студія та музей дитячого малюнка, а також етнографічний музей, засновником якого також був О. Шевченко. Разом з групою ентузіастів і учнями він здійснював етнографічні експедиції по навколишніх селах, під час яких було виявлено пам'ятники народної культури, зібрано народні пісні, казки. Музей Народної архітектури, побуту та дитячої творчості відвідують люди з різних куточків України, із-за кордону [1].

Діяльність О. Шевченка була пронизана гуманізмом, особливим ставленням до дитини, розумінням її природи. О. Шевченко був переконаний, що кожна дитина від народження має здібності до малювання. Беручи до уваги

цю властивість дітей, О. Шевченко залучив до малювання всіх дітей села. При цьому вони не тільки малювали, а й знайомилися з історією та народним мистецтвом свого краю. Головним завданням школи вчитель вважав «навчити дітей творчо мислити, розбиратися у явищах природи і процесах, що відбуваються в суспільстві» [1, с. 24].

Ще одним директором Прелеснянської школи був Швидкий Сергій Миколайович – поборник за підвищення престижу української мови та національної культури. З 1987 р. – учитель української мови та літератури Прелеснянської СШ; у 1988 р. – заступник директора з навчально-виховної роботи; у 1989–1992 рр. – директор Прелеснянської СШ. У 2001 році в ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності «Етнологія». Обіймав посади старшого викладача кафедри української мови та літератури СДПІ, доцента кафедри української мови та літератури, заступника декана філологічного факультету СДПІ. З 2004 р. і дотепер – проректор науково-педагогічної роботи ДДПУ [10]. Сергій Миколайович є автором понад 30 наукових розвідок з етнології; був організатором та учасником п'яти фольклорно-етнографічних експедицій ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України в Харківській, Донецькій та Луганській областях; організатором зустрічей з видатними людьми України.

Учений – це насамперед тип мислення, якість розумової праці [3, с. 14]. Швидка Надія Валентинівна, учитель української мови та літератури Прелеснянської СШ, прагнула оволодіти вищим науково-методичним рівнем. Після закінчення філологічного факультету Донецького державного університету у 1987 р. і до 1992 рр. працювала вчителем української мови та літератури в Прелеснянській СШ. Потім була аспіранткою кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного інституту. У 1998 р. у Харківському державному університеті захистила дисертацію зі спеціальності 10.02.01 – українська мова. З 1995 до 2001 рр. – старший

викладач, а з 2001 р. – доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету. Н. Швидка вважає, що студентів треба не лише навчати, поважати, а любити як власних дітей. Вона керує науковими дослідженнями аспірантів і здобувачів. Є автором 50 наукових студій із синтаксису, лінгвостилістики сучасної української літературної мови та лінгвобіблієзнавства. Брала участь в історико-етнологічних експедиціях до Чорнобильської зони та Волинського Полісся, досліджує мікротопоніміку Полісся [9].

Лисак Тетяна Костянтинівна працювала в Прелеснянській СШ у 1975–1982 рр. спочатку старшою піонервожатою, потім вихователем подовженого дня та вчителем історії. У 1982 р. закінчила історичний факультет Донецького державного університету. З 1988 р. працює в Слов'янському коледжі Національного авіаційного університету. Т. Лисак нагороджено галузевою відзнакою «Відмінник освіти України», занесено до обласної «Книги слави» педагогічних працівників. Разом зі студентами та викладачами Тетяна Костянтинівна організує й плідно здійснює науково-пошукову краєзнавчу роботу. Із зазначеної проблеми має майже 40 публікацій. Значний внесок у патріотичне виховання молоді, дослідження рідного краю посприяли тому, що вона є членом Всеукраїнської спілки краєзнавців [7].

На сьогодні у школі працюють учителі, які намагаються «докорінно змінити методику навчання й виховання підростаючого покоління, формувати нову людину» [3, с. 4]. Панченко Ірина Вікторівна закінчила Прелеснянську СШ, від 1991 року працює вчителем української мови, української та зарубіжної літератури Прелеснянської ЗОШ І–ІІІ ст. Вона постійно підтримує науково-методичний зв'язок з професорсько-викладацьким складом ДДПУ, співпрацює з Юридичною академією МВС м. Дніпропетровська, насамперед з професором А. М. Поповським. Ірина Вікторівна має вищу кваліфікаційну категорію, звання «учитель-методист», є членом Асоціації творчих педагогів Донеччини; нагороджена галузевою відзнакою «Відмінник освіти України», визначена

«Людиною року 2003 Слов'янського району». За вагомий внесок у розвиток вітчизняної освіти занесена до книги-проекту «Педагогічний олімп Донеччини. Топ-10 кращих освітян (2013 р.)». У 2016 р. стала переможцем районного конкурсу «Жінка Слов'янщини» у номінації «Жінки – працівники охорони здоров'я, освіти і науки, культури, спорту, соціального захисту населення».

Ірина Вікторівна здійснює науково-пошукову роботу з теми «Досліджуємо говірку рідного села». Вона є автором майже 20 публікацій у фахових журналах та наукових збірниках. До дослідницької роботи залучає дітей Прелеснянської школи та учнів і вчителів Слов'янського району. Матеріали діалектологічної експедиції було репрезентовано учням та вчителям району, студентам і викладачам ДДПУ. Ірина Вікторівна – автор програми з діалектології, співавтор навчального посібника «Матеріали для роботи з діалектною лексикою». Була учасницею низки Всеукраїнських науково-практичних конференцій у ДДПУ, обласних науково-практичних конференцій, присвячених Дню української писемності й мови.

Важко навіть уявити, які можливості для раціоналізації навчання й інтелектуального розвитку дітей може надати сучасна наука. Панченко Павло Казимирович упевнений, що кожен учень має знати хоча б елементи технології наукових досліджень і прагне підвищувати їхній освітній рівень. З 1992 р. – учитель фізики, інформатики та астрономії в Прелеснянській ЗОШ I–III ст. Сім років працював директором у цій же школі. П. К. Панченко – учитель вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист. Педагог вважає, що лише наука з її дослідницькими методами вможливує занурення в сутність речей, відкриття об'єктивної істини. Він здійснює науково-пошукову роботу з теми «Особливості організації роботи з обдарованими та здібними дітьми в загальноосвітніх навчальних закладах», має біля 12 публікацій. П. К. Панченко є відповідальним за співпрацю шкіл Слов'янського району з ВНЗ, до співпраці з яким та дослідницької роботи залучив дітей Прелеснянської школи та учнів і вчителів Слов'янського району. Педагог навчає молодих дослідників здійснювати пошук

нової інформації для пізнання довкілля, знаходити рішення нетипових проблемних ситуацій, проводити експерименти, обговорювати результати з іншими та оцінювати власну діяльність.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Вивчивши і проаналізувавши діяльність колишніх і сучасних педагогів Прелеснянської ЗОШ І–ІІІ ст., які стали науковцями, ми довели, що невід’ємною частиною вчительської праці є постійне поповнення свого наукового, культурного, людського багажу. Їхній досвід є найкращим прикладом служіння своїй справі та Україні для нас і наших нащадків, дороговказом у житті кожного, хто не хоче проіснувати безслідно, хто бажає піднятися проти рутини і застою в педагогіці.

Література

1. Брускова Е. С. Моя синяя птица: Дневник сельского учителя с комментариями / Е. С. Брускова, А. И. Шевченко. – М.: Педагогика, 1990. – 272 с.
2. Буледза Андрій Васильович [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://strikers.narod.ru/new/prep/bul.htm>.
3. Горбачук В. Т. Основи наукових досліджень / В. Т. Горбачук – Слов’янськ : СДПУ, 2003. – 88 с.
4. Домащенко Олександр Володимирович [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://bdpu.org/Domashchenko.html>.
5. Завидовський І. О. Ретроспектива віків / І. О. Завидовський // Вісті : Слов’янська міськрайонна громадсько-політична газета. – 2000. – 30 вересня.
6. Лисак Т. Наш учитель Роман Данилович Лях / Тетяна Лисак // Донеччина. – 2012. – № 19. – 13 березня. – С. 2.
7. Лисак Т. К. Інформація викладача Слов’янського коледжу Національного авіаційного університету. – 2015р.

8. Стасевський С. Б. Спогади випускника Прелеснянської середньої школи, кандидата філологічних наук, доцента Харківського університету імені Каразіна. Бесіда тривала 1 годину, запис зроблено 4 квітня 2015 року.

9. Швидка Н. В. Інформація кандидата філологічних наук, доцента кафедри української мови та літератури ДДПУ. Бесіда тривала 1 годину, запис зроблено 9 липня 2015 року.

10. Швидкий С. М. Інформація кандидата історичних наук, проректора із науково-педагогічної роботи ДДПУ. Бесіда тривала 1 годину, запис зроблено 9 липня 2015 року.

УДК 316. 624 - 053.6: 004.77- 042.72

Сбітнєва І. С.

аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

ДВНЗ «ДДПУ»

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОГО ПІДЛІТКА

У статті розглянуто проблему особливості особистості інтернет-залежного підлітка. Інтернет-залежність підлітка – одна з найбільш серйозних проблем, яка сприяє погіршенню шкільної успішності, порушень відносин всередині сім'ї та в макросоціумі. Наслідки надмірної захопленості інтернетом можуть бути найрізноманітнішими: нехтування домашніми та службовими обов'язками, відмова від соціальної взаємодії, ізоляція, руйнування зв'язків із зовнішнім світом, аутизація і інфантилізація особистості.

Ключові слова: інтернет, інтернет-залежність підлітка, особистість підлітка, інформаційна мережа, мережевий простір.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Технічний прогрес зупинити неможливо, і, хочемо ми того чи ні, комп'ютерна грамотність стає складовою загальної грамотності, свідченням освіченості, якщо хочете, цивілізованості людини. Комп'ютерний світ так привабливий, барвистий і модний. Комп'ютер впливає на всі біологічні характеристики організму людини, і в першу чергу, на його фізичне і психічне здоров'я.

Звичайно, не слід говорити про тотально-односторонній негативний вплив інтернету на підлітка. Адже, справа навіть не у самому інтернеті, а в тому, як і чому діти проводять у ньому свій час. Більшою мірою слід говорити про негативний вплив «вільного плавання» всесвітньою павутиною. Наявність інтернету значно полегшила життя людині. Навіщо ходити до бібліотеки, кінотеатру, йти на концерт, якщо бажану інформацію можна отримати не відходячи від монітору. Безперечно комп'ютер підростаючого покоління, часом навіть замінюючи підліткам друзів, батьків, школу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблема інтернет-залежності в Україні досліджується також з 2000-х років, фахівцями відповідних галузевих установ – таких, як зокрема ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології Національної академії медичних наук України», Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України (В. Посохова), а також ученими Одеського (Е. Мельник) та Дніпропетровського (Л. Юр'єва, Т. Больбот) медичних університетів. Серед українських фахівців, які в різних аспектах досліджують феномен інтернет-залежної поведінки слід згадати також О. Чабан, Г. Пілягину (Інститут судової психіатрії, м. Київ), Н. Бугайову (Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, м. Київ). Щодо практичних кроків у сфері попередження інтернет-залежності слід зазначити, що Міністерством освіти і

науки, молоді та спорту України проводиться інформаційно-просвітницька робота з питань безпечної роботи в інтернеті, а також з проблеми інтернет-залежності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити проблему педагогічної та психологічної підтримки підлітків, схильних до інтернет-залежності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Питання комп'ютеризації, вплив комп'ютера на здоров'я людини є однією з важливих проблем сучасності. Комп'ютер хоч і полегшує людині життя, але в той же час може викликати серйозну залежність. Занурюючись у віртуальний світ, людина як би відгороджується від реальності, перестає цікавитися оточуючим. І особливо уразливі в цьому плані діти і підлітки, які ще не сформувалися як особистості і легко піддаються згубному впливу.

Сучасна вітчизняна педагогіка не пропонує методів і засобів захисту сучасних студентів і школярів від його негативного впливу. У дослідженні феномену Інтернет-залежності медичної психологією акценти розставлені на характеристиці симптомів, систематизації ознак, характеристиці адиктивної стану і поведінки людини, але не на механізмах подолання цього «недуга», особливо в підлітковому віці.

Показником інтернет-залежності є: відсутність у індивіда контролю над застосуванням Інтернету, він не в змозі припинити цей процес, продовжує значний час знаходитись у віртуально-інформаційному середовищі, незважаючи на негативні наслідки

Основними причинами прояву Інтернет-залежності у сучасних підлітків є негативні тенденції глобального впровадження Інтернет-технологій в освіту. Відзначимо лише деякі найбільш важливі з них:

- *зомбування* – нав'язування ідеалів, типу мислення;

- *маніпуляція свідомістю* – перетворення користувачів із суб'єктів діяльності в об'єкти маніпуляцій, за рахунок деструктивного впливу на свідомість, ціннісні орієнтації, етичні норми користувачів;
- *віртуалізація свідомості* – ігнорування або віртуалізації відповідальності, прийняття інших законів і норм відносин;
- *примітивізація* – спрощення мовних форм, способів висловлювання, комунікації, можливості отримання готових освітніх продуктів низької якості – реферати, доповіді;
- *вulgаризація* – допустимості лайки і нецензурних виразів у всіх видах Інтернет-продукції, популяризації порно, віршів і пісень з підтекстом, прислів'їв і приказок, викладених нецензурним мовою;
- *хаотизація* – вибудовування Мережі за принципом загального хаосу;
- *провокацізація* – поширення на сайтах провокаційної інформації;
- *ігроїзація* – проникнення гри в Інтернет;
- *криміналізація* – демонстрації в Мережі роликів кримінального змісту з їх подальшим схвальним обговоренням на форумах;
- *комерціалізація* – «викачування» грошей з користувачів Інтернету;
- *ресоціалізація* – підміни реального буття в людському суспільстві віртуальним буттям в мережі Інтернет, що веде до соціального відчуження і штучної «аутизації» особистості та ін.

Ознакою комп'ютерної залежності є не саме по собі час, проведений за комп'ютером, а зосередження навколо комп'ютера всіх інтересів дитини, відмова від інших видів діяльності.

У молодших школярів залежність зазвичай проявляється у формі пристрасті до комп'ютерних ігор. У більш старшому віці вона починає включати і більш змістовні заняття: удосконалення власного комп'ютера, пошук комп'ютерних програм та інших матеріалів в мережі Інтернет, програмування і т. п. Виникнення залежності сприяє порушенню спілкування з однолітками; вона, в свою чергу, призводить до закріплення і подальшого

прогресування цих порушень. Разом з тим, комп'ютер надає можливість для віртуального спілкування (зокрема, через Інтернет), що пом'якшує негативні психологічні прояви порушення реальних міжособистісних відносин. Як і інші види залежності (алкогольна, наркотична), комп'ютерна залежність може підвищувати ймовірність правопорушень в підлітковому і юнацькому віці (незаконний «злом» комп'ютерних програм і т. П.). Разом із тим, вона нерідко стає джерелом успішної професійної підготовки до подальшої продуктивної діяльності в області комп'ютерних технологій.

Можно виділити наступні поведінкові характеристики інтернет-залежних:

- активне небажання відволіктися, навіть на короткий час від роботи в Інтернеті;
- роздратування при вимушених відволіканнях;
- невміння спланувати час закінчення сеансу роботи в мережі;
- використання все більших сум грошей для забезпечення роботи в інтернеті, у тому числі і в борг;
- готовність брехати, говорячи про тривалість і частоту роботи в інтернеті; забування у ході роботи в мережі про домашні справи, навчання чи службові справи, важливі особисті і ділові зустрічі;
- небажання приймати критику подібного способу життя;
- готовність миритися з руйнуванням сім'ї;
- втрата кола спілкування з-за Мережі;
- зневага власним здоров'ям.

На основі даних про інтернет-залежність, дослідник В. Д. Менделевич виділяє наступні типи інтернет-залежних людей:

- інтернет-гемблери – користуються різноманітними інтернет-іграми, тоталізаторами, аукціонами, лотереями і т. д.;
- інтернет-трудоголіки – реалізують свій працеголізм за допомогою мережі (пошук баз даних, складання програм і т. д.);

- інтернет-сексоголіки – відвідують різноманітні порносайти, займаються віртуальним сексом;
- інтернет-покупці – реалізують свою адикцію до витрати грошей за допомогою нескінченних покупок он-лайн;
- інтернет-адикти відносин – годинами спілкуються в чатах, нескінченно перевіряють електронну пошту і т. д.

Дослідження психологів дають підставу припустити, що динаміка розвитку інтернет-залежності має 3 стадії, кожна з яких має свою специфіку.

Перша стадія – інтерес.

Друзі порадили, як відволіктися від проблем, «вбити час», розважитися. На цій стадії людина вибирає для себе найбільш підходящий варіант віртуальної реальності. Вона спілкується в чатах, соціальних мережах, конференціях, форумах, грає в онлайн ігри. Поступово формується стиль спілкування в інтернеті, який компенсує недолік реального спілкування. На першій стадії розвитку інтернет-залежності перебування онлайн є приємним, хоч і не основною частиною життя людини..

Друга стадія – втягування.

Утримування супроводжується справжніми «ломками»: і нудно, і сумно, і справи не йдуть на розум. На другій стадії розвитку інтернет-залежності відбувається обмеження вибору і перенесення у віртуальну реальність. Людина починає віддалятися від повсякденного життя, починає спілкуватися з більшою кількістю людей онлайн. Інтернет перестає бути інструментом взаємодії для досягнення життєвих цілей.

Третя стадія – повна залежність.

Інтернет-залежність переходить у хронічну форму, відбувається стабілізація. Через якийсь проміжок часу людини вже перестає залучати перебування онлайн з колишньою силою, активність в інтернеті стає менш вираженою. Людина повертається в реальність з великим небажанням, але при

першій появі нових привабливих тим чи співрозмовників в інтернеті знову занурюється у віртуальний світ.

Звичайно, люди з порушеною психікою знаходять мир і спокій в Інтернеті, тому що позбавляються там від багатьох реальних проблем. Але і психічно здорові люди при надмірному захопленні Інтернетом стають залежними від нього, а будь-яка залежність в тій чи іншій мірі – порушення психіки.

Симптоми залежності

Встановлені симптоми залежності можна умовно розділити на три групи:

- психічні;
- соціальні;
- духовні.

Психічні ознаки: поява почуття радості, ейфорії при контакті з комп'ютером або навіть при очікуванні, «передчутті» контакту; відсутність контролю за часом взаємодії з комп'ютером; бажання збільшити час взаємодії з комп'ютером («дозу»); поява почуття роздратування, або пригнічення, порожнечі, депресії при відсутності контакту з комп'ютером; використання комп'ютера для зняття внутрішньої напруги, тривоги, депресії; емоційна нестійкість; нав'язливе прагнення постійно перевіряти електронну пошту, зниження самооцінки і т. д.

Соціальні ознаки: виникнення проблем у взаєминах з батьками, в школі або на роботі; проблеми економічні, тому що багато грошей доводиться платити за таке задоволення; проблеми з правоохоронними органами при здійсненні правопорушень для видобутку грошей; нехтування особистою гігієною, неохайність.

Духовні ознаки: втрата сенсу реальному житті, життя стає непотрібною, марною, позбавленою будь-якого сенсу, що призводить до духовного зубожіння, духовної смерті.

Очевидно, що це плата за оволодіння сучасними можливостями зв'язку людей між собою, інша сторона цивілізації, що позбавила нас чогось невидимого, але такого цінного – неспішної листування замість електронної пошти, тиші бібліотек замість адаптованих файлів, прогулянок з друзями замість очікування «дешевого» нічного часу зв'язку, і ще багато чого. Чи не занадто дорога ціна?

У цій ситуації необхідна організація систематичної допомоги підліткам, схильним до прояву інтернет-залежності. Одним з видів такої допомоги може стати педагогічна підтримка, яка надається підліткам з боку педагогів і батьків.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку Середній користувач у кіберпросторі стає молодше з кожним роком. Зростає число підлітків, практично мешкаючих другим життям в кіберпросторі. Давно відомо, що деяка мережева гра робить підлітків більш агресивними, стають причиною того, що тінейджери все більше відриваються від реального життя і дивляться на світ все більш песимістично. Якщо користування комп'ютером в школі і поза нею не буде організоване з урахуванням культури і традицій суспільства, то серед молоді почнуть розповсюджуватися погані звички і розлади у поведінці. Сучасне життя важке, і батьки повинні бути проінформовані про «задній план» багатьох мережевих операцій, уявних нешкідливими на перший погляд.

Все сказане примушує задуматися, адже від того чим займається підліток у вільний час, як організовує своє дозвілля, залежить подальше формування його особових якостей, потреб, ціннісних орієнтацій, світоглядних установок, а загалом зумовлює його положення в суспільстві. Проблема Інтернету-залежності серед підлітків є актуальною в цей час. Підлітки у взаємодії з інтернетом знаходяться у великій небезпеці, оскільки являють собою найбільш незахищену аудиторію, оскільки в меншій мірі, ніж дорослі, спроможний фільтрувати той вал інформації, який обрушується на них з

Інтернету. Виховання комп'ютерної культури, самовиховання користувачів – ось протипотрута Інтернет-залежності.

Література

1. Арестова О.Н., Бабанін Л.Н., Войськунський А.Е. Коммуникація в комп'ютерних мережах: психологічні детермінанти і наслідки // Вісник МГУ. Сер.14.1996. Вип.4.
2. Балонов И.М. «Комп'ютер і підліток» М., 2002 р. стор. 32-58.
3. Бірюков В. «Мережа і наркоманія». Комп'ютерний тижневик «Компьютера» №16, 1998, стор. 13-15.
4. Егоров А.Ю., Кузнецова Н., Петрова Е. Особенності особистості підлітків з інтернетом-залежністю // Питання психічного здоров'я дітей і підлітків. 2005. Т.5. № 2.С. 20-27
5. Павлова О.О. «Психологія та Інтернет одразу на порозі ХХІ століття». Психологічна газета №12, 1996,стр.4-6.

УДК 373.018.32:31

Костюк С. В.

аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

ДВНЗ «ДДПУ»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ І ФОРМУВАННЯ ІНІЦІАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті окреслюється низка перспективних напрямів формування ініціативності учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів. На думку автора оптимальним місцем для формування ініціативності випускників шкіл-

інтернатів є соціальні гуртожитки – місця адаптаційної підготовки випускників шкіл-інтернатів до умов життя в широкому соціумі.

Ключові слова: ініціативність, школа-інтернат, гуртожиток, особистість, самотійне життя, ціннісні орієнтири.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В Україні, на сьогодні, система інтернатних закладів в потребує кардинальних змін своєї діяльності, створення нових, оптимальних умов для виховання й розвитку кожної дитини, позбавленої сімейного піклування. Це підтверджують проблеми, які виникають у вихованців інтернатів після його закінчення .

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато науковців, педагогів-практиків розглядають проблему формування ініціативності молоді, і вказують на специфічність її формуванні у вихованців інтернатних закладів.(Г. Бевз, Р. Вайнола, І. Зверева, М. Євтух, І. Г. Єрмаков, А. Капська, І. Кон, В. Лисенко, О. Трошкін та ін.).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). За останні роки ми спостерігаємо тенденцію до збільшення кількості вихованців інтернатних закладів. Тому метою нашої роботи є звернути увагу на ті можливості, які мають інтернатні заклади для ініціативності учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Проблема формування ініціативності у учнів інтернатних закладів є дуже актуальною у сучасній педагогічній теорії та практиці. Звернення широкої громадськості, учених, педагогів, психологів до цієї проблеми зумовлено тим, що учні загальноосвітніх шкіл-інтернатів в умовах демократичного суспільства не повинні залишатися на узбіччі соціально-культурних процесів, економічного життя суспільства, системи

людських взаємин. У них також є права й свободи, як і в інших членів суспільства, і тому вони повинні правильно реагувати, сприймати, оцінювати, творчо використовувати матеріальні й духовні надбання українського народу.

Розвиток демократичних засад в Україні, приєднання її до міжнародного співтовариства створили умови для того, щоб чинними в нашій державі стали міжнародні правові документи щодо соціального захисту дітей. Це, насамперед, Конвенція ООН про права дитини, європейська соціальна хартія, Саламанська декларація та низка інших міжнародних актів. Україна набула світового досвіду соціалізації дітей і як суверенна держава взяла на себе конкретне зобов'язання щодо реалізації на практиці їхніх конституційних прав. Участь державних та громадських організацій у вирішенні зазначеної проблеми стає особливо важливою, оскільки зростає дитяче соціальне сирітство як явище.

Важливу роль у системі державного влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, виконують інтернатні заклади, метою діяльності яких є забезпечення належних умов проживання, навчання й виховання дітей, сприяння їх усебічному розвитку, професійній орієнтації та підготовці до самостійного життя.

В Україні, на сьогодні, система інтернатних закладів потребує кардинальних змін своєї діяльності, створення нових, оптимальних умов для виховання й розвитку громадянської ініціативності у кожної дитини, позбавленої сімейного піклування. Проблеми, які виникають у вихованців інтернатів після його закінчення підтверджують нагальність цих змін.

Однією з гострих є проблема забезпечення випускників дитячих будинків і шкіл-інтернатів житлом. Сучасні спроби держави не забезпечують наявну потребу власного житла у випускників шкіл-інтернатів.

Першим перспективним напрямом ми вважатимемо *формування громадянської ініціативності випускників шкіл-інтернатів в умовах соціального гуртожитку*. Гуртожиток для випускників шкіл-інтернатів стає

основним видом наданого житла [5]. Життя в умовах гуртожитку не завжди сприяє оптимізації взаємодії випускника школи-інтернату й соціального середовища в умовах змін, які відбуватимуться по закінченню інтернатного закладу і переходу до самостійного життя. Оптимальним місцем для формування громадянської ініціативності випускників шкіл-інтернатів є соціальні гуртожитки – місця адаптаційної підготовки випускників шкіл-інтернатів до умов життя в широкому соціумі. Соціальний гуртожиток – це соціальне житло, яке надається громадянам України на час їх перебування на соціальному квартирному обліку за умови, що таке житло є єдиним місцем їх проживання. Основна мета створення та діяльності гуртожитку – це соціальна адаптація та підготовка випускників інтернатних закладів до самостійного життя та забезпечення їх тимчасовим житлом. За час перебування в закладі, соціальні працівники, психологи, інші фахівці допомагатимуть його мешканцям отримати навички самостійного життя, громадянської ініціативності. Саме в соціальних гуртожитках, де не тільки проживають випускники шкіл-інтернатів, а й впроваджуються соціально-педагогічні технології покращення адаптаційного процесу юнаків та дівчат, можливе здійснення комплексного підходу до розв'язання проблеми формування громадянської ініціативності випускників шкіл-інтернатів [3].

Необхідність такого закладу обумовлено тим, що значна частина випускників інтернатних закладів потребують продовження соціального патронажу, оскільки мало підготовлені до уміння жити в суспільстві. При неможливості влаштуватися на роботу вихованці соціального готелю можуть отримувати продукти, одяг доти, доки вони не будуть отримувати заробітну плату. У такому закладі також можуть мешкати діти, за якими є юридично закріплене житло, але жити з різних причин там неможливо, а також неповнолітні матері, у яких немає засобів для існування.

Для забезпечення успішності формування громадянської ініціативності випускників шкіл-інтернатів, на нашу думку, соціальний гуртожиток має стати

комплексним закладом соціальної фасілітації, тобто створення оптимальних середовищних умов, що сприятимуть успіху інтеграції молоді, зокрема, випускників шкіл-інтернатів, до умов соціуму. Ми вважаємо, що все це стає можливим лише як результат взаємодії функціонування таких центрів, як:

1) Центр соціально-трудової адаптації. Основними напрямками роботи такого центру є: підготовка молоді до оволодіння престижними професіями; створення умов для початкової професійної підготовки та заробітку при неповному робочому дні; створення робочих місць; функціонування літніх трудових загонів; здійснення контролю за непорушенням прав молодих людей у галузі виробництва; здійснення юридичного захисту працевлаштованих при порушенні умов угоди роботодавцем. Це, в свою чергу, сприяє формуванню громадянської активності.

2) Центр невідкладної соціально-психолого-педагогічної допомоги, до структури якого можуть увійти: Кабінет анонімного прийому, Телефон довіри, мобільна бригада швидкої психолого-педагогічної допомоги; Консультпункт. [2].

3) Центр інформаційної підтримки. Він може стати аналогом ресурсного центру, до складу якого мають увійти бібліотека та комп'ютерний клас. Головним завданням такого центру стане розвиток інформаційної компетентності випускників інтернатних закладів, оволодіння навичками самонавчання і як наслідок – розвиток громадянської ініціативності.

Ще одним напрямом формування громадянської ініціативності учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, який ми вважаємо за перспективний щодо нашого дослідження, є *робота груп взаємодопомоги під керівництвом колишніх випускників інтернату та представників громадськості*. Процес формування та розвитку громадянської ініціативності старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів може суттєво інтенсифікуватися у випадку залучення до роботи терапевтичних та тренінгових груп випускників шкіл-інтернатів минулих років та представників громадськості. Даний напрямок роботи не передбачає

формалізації. Саме тому такі групи можуть не мати певної назви, структури та режиму роботи. Формами роботи такої групи, на нашу думку, можуть стати: зустрічі з випускниками, які досягнули певних успіхів, отримали професію, мають щасливу родину тощо), що можуть проходити у форматі дебатів, «круглого столу»; гостювання старшокласників у родинях колишніх випускників (як форма адаптації до сімейного середовища); робота тимчасових трудових, художніх об'єднань під керівництвом колишніх випускників загальноосвітніх шкіл-інтернатів чи авторитетних у громаді осіб.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Узагальнення результатів дослідження процесу формування громадянської ініціативності учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів дозволило нам визначити такі прогностичні напрями даної роботи:

- засобом формування громадянської ініціативності випускників шкіл-інтернатів в умовах соціального гуртожитку є створення та функціонування таких центрів, як: центр соціально-трудової адаптації, центр невідкладної соціально-психолого-педагогічної допомоги та центр інформаційної підтримки;
- робота груп взаємодопомоги під керівництвом колишніх випускників інтернату та представників громадськості.

Література

1. Зверєва І. Д. Впровадження програм з формування життєвих навичок / І. Д. Зверєва // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 4. – С. 43–48.
2. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: навч. посіб. / Капська А. Й. – К. : УДЦССМ, 2001. – 219 с.
3. І.М.Ковчина Сучасні технології соціальної роботи за рубежом: навч.-метод. посібник / За заг. ред. А.Й.Капської. – К.: Логос, 2001. – 96 с.
4. Кузьміна О. В. Теоретичні аспекти формування життєвої компетентності учнів старших класів загальноосвітніх шкіл-інтернатів :

монографія / О. В. Кузьміна – Слов'янськ : Підприємець Моторін Б. І., 2011. – 311 с.

Тюптя Л. Т. Соціальна робота (теорія і практика) : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К. : ВМУРОЛ “Україна”, 2004. – 408 с.

УДК 378.091.64:17.022.1

Коркішко А.В.

аспірант кафедри педагогіки вищої школи, ДВНЗ «ДДПУ»

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ТА НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА З
ІМІДЖЕЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО МАГІСТРА ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

У статті представлено різні аспекти висвітлення змісту іміджології в сучасній науковій, науково-методичній літературі (підручники, посібники, монографії). Авторами схарактеризовано поняття «іміджологія», «імідж», «іміджування», «іміджформуюча інформація», «іміджмейкерство». Доведено, що результати аналізу представлених підручників, посібників, монографій можуть бути використані викладачами в практиці роботи вищих навчальних закладів, під час складання програм, навчально-методичних посібників, під час підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи.

Ключові слова: іміджологія, імідж, навчально-методичний посібник, підручник, посібник, іміджування.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стрімкий сучасний розвиток іміджології можна простежити в багатьох науках: філософії,

юриспруденції, соціології, психології, педагогіці тощо. Цей розвиток обумовлений актуальними запитами суспільства та держави: поглибленням процесів демократизації, виникненням та поширенням нових інноваційних технологій, упровадженням іміджевих характеристик у масову свідомість. У сучасному суспільстві діяльність фахівців, що спрямована на роботу з людиною, є не лише важливою та відповідальною, а й надзвичайно складною з погляду свого змісту, бо пов'язана з виконанням найрізноманітніших функцій та має різні спрямування. Серед них одним із найважливіших є створення позитивного іміджу педагога, організації тощо.

Манера спілкування, професійна гнучкість, зовнішній вигляд, стиль поведінки педагога відрізняється від інших професіоналів, бо дошкільник, школяр, здобувач вищої освіти спостерігає реальний образ педагога, який у незначній мірі можна відредагувати. Отже, важливо формувати в здобувачів ступеня вищої освіти «магістр» стиль професійно-педагогічної діяльності, вміння індивідуалізувати власний образ, надавати йому естетичної виразності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Останні десятиліття в науковій літературі багато уваги приділено питанням, які пов'язані з формуванням іміджу (професійного та педагогічного), бо поняття імідж тісно переплітається з проблемами виховання, навчання, формування особистості, а також особистісного та професійного самовдосконалення. Різні аспекти зазначеної проблеми знайшли своє відображення в галузі іміджології – Н. Барна, Л. Браун, Г. Почепцов, І. Симонова, В. Шепель та ін. Попри популярність іміджології як науки проблема залишається недостатньо висвітленою щодо теоретичних засад і практичних технологій особистісної привабливості. Ці дослідження набувають особливої актуальності та розробляються в багатьох напрямках на сучасному етапі розбудови освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в розкритті різних підходів щодо змісту іміджології в сучасній навчальній, науково-методичній літературі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Розробкою фундаментальних засад створення, виявів, трансформації, реалізації, оновлення іміджу займається наука – іміджологія. Як зазначили Ю. Пелаха, З. Тимошенко та ін., це наука про становлення й формування певних механізмів, методів, засобів, технологічних процедур і форм впливу на людей із метою усвідомлення ними необхідності самовдосконалення, вироблення бажаних рис і характеру поведінки в суспільстві, державі, установі. Специфіка іміджології полягає саме в її інтегративному характері, в орієнтації на буття та діяльність людини й суспільства як цілісних феноменів [1, с. 4].

Оскільки зміст професійної освіти визначено навчальними планами, програмами, розкрито в підручниках, посібниках, навчально-методична та наукова література виконує функцію дидактичного засобу підготовки фахівця освітньої галузі.

Заслуговує на особливу увагу теоретичне та практичне значення результатів науково-дослідної роботи з проблем іміджології, які представлені сучасними дослідниками, науковцями в підручниках, посібниках, монографіях:

– Шепель В.М. розглянув іміджологію як нову галузь наукового знання, що вчить мистецтву самопрезентації, оволодіння технологією особистої чарівності, без чого неможливий успіх у будь-якій професії; складові іміджу: рейтинг популярності, риторичні прийоми в спілкуванні, ефект міміки та жестів, погляду та посмішки (Іміджологія: Секрети особистої привабливості, 1994 р.);

– Почепцов Г.Г. висвітлив питання, пов'язані з побудовою та управлінням іміджем, а також його впливом у різних контекстах; акцентував увагу на значному підвищенні ролі іміджу в сучасній цивілізації та розглянуто теоретичні основи іміджології; аналізував особливості використання

інструментарію іміджеології, а також іміджевих характеристик у різних сферах діяльності: персональній іміджеології, створенні образу ворогів, іміджології в політиці, бізнесі та масовій культурі; навів цікаві приклади та порівняльні характеристики створення іміджу в різних соціокультурних просторах (Іміджелогія, 2001 р.);

– Наумова С.О. розкрила основи корпоративного та персонального ділового іміджування, основи понятійного апарату іміджування (імідж, репутація, компоненти, чинники й атрибути іміджу; суб'єкти іміджування; корпоративний імідж, персональний діловий імідж, професійний імідж тощо); роль іміджування в діловому житті; сучасну концепцію іміджу та іміджування; сучасні підходи до взаємозв'язку корпоративного іміджу та репутації; методи й засоби корпоративного та персонального ділового іміджування; аспекти збереження та підтримання корпоративного іміджу як запобігання небажаних для іміджу організації дій, що виходять із зовнішнього та внутрішнього середовища; взаємозв'язок брендменеджмента та корпоративного іміджування; основи персонального ділового іміджування (Іміджелогія, 2004 р.);

– Палеха Ю.І. висвітлив теоретичні основи іміджелогії, розкрив зміст політичної, педагогічної, підприємницької та прикладної іміджології; висвітлив побудову іміджу особистості, імідж організації, рекламу як засіб створення іміджу (Іміджелогія, 2005 р.);

– Волкова В.В. у навчально-методичному посібнику окреслила коло питань, досліджуваних у межах інтенсивно розвиваючої останнім часом науки – іміджелогії; розглянула поняття «імідж» та «іміджформуєча інформація», їх структуру, схарактеризувала види, канали; особливу увагу приділила принципам і технологіям формування індивідуального та професійного іміджу людини; розкривла зміст політичного іміджу: психологічні моделі, технології, умови та чинники ефективності, специфіку формування тощо (Іміджелогія, 2005 р.);

– Барна Н.В. у навчальному посібнику для дистанційного навчання представила основи іміджелогії; простежила становлення іміджелогії як

наукової дисципліни, сутність імідж-образу, іміджмейкерство як професійний напрямок; розглянула теоретико-методологічну базу іміджелогії (імідж як феномен сучасного світу, іміджмейкерство та його особливості); прикладну іміджелогію: мистецтво створення образу (технології управління особистісним іміджем, побудова ефективного іміджу, особливості створення ділового іміджу) (Іміджелогія, 2008 р.);

– Квеско Р.Б., Квеско С.Б. характеризували основи іміджелогії, розглядали сучасні уявлення про механізм формування іміджу, його роль у соціальній діяльності; дослідили місце іміджелогії серед суспільних наук, філософію іміджелогії та її антропологічні основи; акцентували увагу на іміджі як науковому понятті та розглянули його функції, об'єкти та методи формування тощо (Іміджелогія, 2008 р.).

Аналіз змісту представленої літератури з іміджелогії дає підстави інакше поглянути на процес підготовки здобувачів вищої освіти у ВНЗ і на самого педагога-фахівця. Зазначимо, що сучасні підручники, посібники, монографії повинні поступово, але послідовно готувати здобувачів вищої освіти до самонавчання, самовдосконалення та самостійної роботи над собою. Цей аспект має принципове значення, адже здобувачеві слід адаптуватися в суспільстві, яке постійно змінюється та потребує ініціативних, здатних самостійно мислити людей, які вміють презентувати себе.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, результати аналізу представлених підручників, посібників, монографій можуть бути використані викладачами в практиці роботи вищих навчальних закладів, під час складання програм, навчально-методичних посібників, під час підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, у змісті лекційних курсів «Педагогічна майстерність та імідж викладача вищої школи», у процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів і в системі післядипломної педагогічної освіти, що сприятиме становленню особистості педагога-фахівця.

Література

1. Палеха Ю.І. Іміджологія [Текст]: Навч. посібник для студ. вузів / Ю.І.Палеха; за заг. ред.: З.І.Тимошенко; Європейський ун-т. – Київ: Вид-во Європейського ун-ту, 2005. – 323 с.

УДК 37.015.311:612.6.051

Антипова Г.І.

здобувач вищої освіти 2 курсу заочного відділення дефектологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

СПАДКОВІСТЬ, НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЄ І ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуто вплив ендогенних та екзогенних факторів на формування особистості дитини. Охарактеризовано важливі взаємопов'язані чинники, що впливають на гармонійний розвиток особистості.

Ключові слова: спадковість, середовище, виховання, особистість.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Кожна людина народжується як індивід (від лат. *individuum* – неподдільний), тобто як представник людської спільноти, соціального типу з генетично закладеними природними задатками. Через систему суспільних відносин та цілеспрямованого виховання шлях людини пролягає до особистості – соціального індивіда, який поєднує у собі риси загальнолюдського та

індивідуально-неповторного, що становить такий рівень психічного розвитку, який, згідно з С.Л. Рубінштейн, дозволяє їй свідомо керувати власною поведінкою і діяльністю. У цьому процесі особистість опосередковує та визначає рівень взаємозв'язків індивіда як із суспільним, так і з природним середовищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. А. Асмолов, Ю. Бабанский, О. Вишневський, Л. Вигодський, У. Давидов, М. Фіцула та ін. – багато уваги у своїх дослідженнях приділяли впливу ендогенних та екзогенних факторів на формування особистості дитини.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз взаємозв'язку чинників, що впливають на розвиток дитини, як особистості, зокрема спадковості, процесів виховання, навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. У процесі розвитку людини, тобто удосконалення її функцій та якостей, що стосуються духовної, психічної, біологічної та соціальної сфер життєдіяльності (О. Вишневський) формуються ті психічні та фізичні особливості, які утворюють її індивідуальність – синтез тих зовнішніх та внутрішніх особливостей особистості, які забезпечують їй оригінальність і самобутність.

Передумовою формування людської індивідуальності є внутрішньо-інтенційна спрямованість, генетично успадковані анатомо-фізіологічні задатки, які у процесі розвитку людини, як складно організованої ,нестабільної системи завдяки вибору варіантів руху в точках біфуркацій, під впливом цілеспрямованих і стихійних мікрофлуктуацій породжують одну із численної кількості можливість вияву індивідуальності людського життєвого шляху.

Під спадковістю прийнято розуміти здатність людського організму під час відтворення потомства передавати йому свої ознаки, тобто сукупність

певних задатків, які започатковані не лише безпосередньо батьками, а й пов'язані з глибинними коренями обох родів.

Носіями спадковості є гени (від гр. *genos* – походження). У генотипі – своєрідному генетичному коді – зберігається і передається вся інформація про властивості організму. Генотип визначає анатомо-фізіологічну структуру організму, стадії його дозрівання, будову нервової системи, динамічність нервових процесів. Успадковані задатки типу нервової системи стають основою для формування певного типу темпераменту: меланхолічного, флегматичного, сангвіністичного, холеричного. Зовні спадковість спостерігається в успадкуванні рис батьків чи й віддаленіших поколінь: рис обличчя, постаті, рухів, кольору волосся, очей, шкіри.

Фізіологи та психологи схиляються до думки, що вродженими в людини є не готові здібності, а тільки потенційні можливості для їхнього розвитку – задатки. Самі по собі вони ще не зумовлюють відмінних рис особистості, але можуть впливати на вироблення певних навичок, форм поведінки, швидкості вироблення умовних рефлексів. За відсутності сприятливих умов для їхнього розвитку або не сформованості рефлексу цілі на такий розвиток вони взагалі можуть не виявлятися.

Окрім спадковості, важливими взаємозв'язаними чинниками розвитку та формування особистості є середовище, виховання та навчання.

Як уже відомо, спадковість може бути причиною не лише ранньої обдарованості, а й розумового відставання. Тому названі чинники покликані поряд зі створенням зовнішніх умов для розвитку нормальних та обдарованих дітей хоча б частково компенсувати наслідки спадковості розумово відсталих.

Середовищем вважають все, що оточує людину впродовж її життя: природні чинники (клімат, природні умови та ресурси); сім'я, близьке оточення; соціальні умови існування (Н.П. Волкова), або комплекс зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і значною мірою впливають на її розвиток (М.М. Фіцула). У середовищі людина соціалізується, тобто засвоює необхідний

для життя у суспільстві соціальний досвід, цінності, норми та настанови, залучається до системи соціальних зв'язків. Проблеми соціалізації особистості вивчає соціальна педагогіка. Вона визначає чотири групи основних чинників соціалізації: 1) мікрочинники (сім'я, сусідство і мікросоціум, групи ровесників, різноманітні виховні організації); 2) мезочинники (регіон країни, села, селища, міста, засоби масової комунікації, субкультури); 3) макрочинники (країна, етнос, суспільство, держава); 4) мегачинники (космос, планета, людство). У різні вікові періоди ці чинники з різною інтенсивністю впливають на соціалізацію, а відтак на розвиток і формування особистості.

Виховання як чинник розвитку дитини відрізняється від середовища тим, що коли останнє стихійно впливає на цей розвиток, то виховання у всіх випадках діє цілеспрямовано. Хоч внаслідок внутрішніх суперечностей розвитку дитини їй притаманний відомий у психології «саморух», але напрямок його визначається зазвичай суспільством, яке спрямовує його за допомогою народних традицій та історично створених соціальних інститутів освіти.

У вітчизняній психології розроблена система поглядів, згідно з якими психічний розвиток дитини із самого початку опосередковується, організовується і спрямовується вихованням та навчанням, які можна вважати важливою формою психічного розвитку учня. Ще Л.С. Виготський, стверджуючи, що педагогіка повинна орієнтуватися на завтрашній день дитячого розвитку, увів до наукового обігу спеціальне поняття – Тзона найближчого розвитку. У ній на кожному етапі свого розвитку дитина отримує можливість розв'язувати під керівництвом дорослих або з розвинутими дітьми певну низку проблем, які пізніше розв'язуватиме самостійно завдяки тому, що здатність до цього виникла внаслідок спільних дій у цій «зоні найближчого розвитку».

Ефективність розвитку і формування особистості підвищується за умови, якщо вона стає не лише об'єктом, а й суб'єктом виховання. Це можливе тоді, коли педагогам або батькам вдається не нав'язувати вихованцю зовні шляхи

його розвитку, а виводити їх із нього як складно організованої системи, спираючись на внутрішні тенденції її розвитку.

У ході виховання та навчання відбуваються процеси привласнення та відтворення людиною суспільно й історично заданих здібностей.

Важливим чинником розвитку особистості є діяльність – форма людської активності, яка поряд із поведінкою визначає спосіб буття особистості, її здатність вносити в дійсність певні зміни. Лише завдяки діяльності людина стає суб'єктом пізнання та перетворення об'єктивної дійсності. Сукупність діяльностей, що їх реалізує особистість, становлять її основу і є головним параметром особистості (О.М. Леонтьєв). Другим важливим параметром, на думку вченого, є ступінь ієрархізованості мотивів діяльностей. Саме життєві мотиви, маючи різну об'єктивну значущість, психологічно творять для конкретної людини сенс її життя.

Одним із найважливіших положень діяльнісного підходу до особистості О.М. Леонтьєва є його висновок, що діяльність – це універсальна основа, наскрізний вимір уявлень про людину.

У процесі аналізу діяльності виділяють такі її структурні компоненти: мотиви, знання, засоби дій, результат діяльності.

Уважаючи діяльність базовим виміром багаторусної структури особистості, психологи диференціюють його на такі головні компоненти діяльності, як: потребно-мотиваційний, інформаційно-пізнавальний, цілеутворюючий, результативний, емоційно-чуттєвий.

Найважливішими видами діяльності школяра є ігрова, навчальна, трудова, спортивна, художня та громадська. Вони й забезпечують його всебічний розвиток.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Найпершим чинником, що впливає на формування особистості, є спадковість. Не менше значення у формуванні особистості має вплив на неї навколишнього середовища.

Вирішальну роль у формуванні особистості відіграє процес виховання, що виконує такі функції:

1. організація діяльності, в якій формується особистість;
2. добір змісту навчання і виховання, що спрямовує формування особистості у потрібному напрямі;
3. усунення впливів, які можуть негативно позначитися на формуванні особистості;
4. ізолювання особистості від несприятливих для її формування умов, які неможливо усунути.

Література

1. Асмолов А. Р. Особистість як психологічного аналізу. М., 1988. – 320с.
2. Бабанский Ю. Д. Педагогіка. М., 1983. – 469с.
3. Давидов У. У. Проблеми що розвивається навчання. М., 1986. – 145с.

УДК 371.134:6(07)

Бобров І.

здобувач вищої освіти 2 курсу технологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

Чумак Л.В.

науковий керівник – старший викладач кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»

ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У публікації досліджується проблема професійного іміджу сучасного вчителя та його складові, вплив іміджу на становлення особисті школяра.

Ключові слова: імідж, педагогічна іміджологія, образ-стереотип, імідж педагога.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Система професійної освіти педагогів приділяє достатньо уваги підвищенню кваліфікації вчителя, але формування педагога як гармонійно розвиненого суб'єкта, у якого якість розуму вдало поєднується з фізичним розвитком, зовнішньою привабливістю, гарними манерами, який володіє адекватною самооцінкою та розвиненою Я-концепцією, часто залишається поза увагою.

Аналіз світових тенденцій у галузі освіти, зокрема професійно-педагогічній, свідчить про необхідність пред'явлення більш високих вимог як до професіоналізму, так і до особистих якостей учителя, і – як наслідок – до його іміджу.

Все це робить проблему іміджу сучасного педагога в освітній практиці шкіл актуальною, що вимагає пильної уваги не тільки з боку тих, хто її розробляє, але і тих, хто хоче бути успішним у своїй професійній педагогічній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури показав, що проблема іміджу вчителя висвітлювалась у працях С. Архіпової, Н. Гузій, О. Калюжного, Є. Петрової, В. Шепеля та ін. Але, ґрунтовних робіт, присвячених специфіці іміджу педагога, його функцій, структури та особливостей формування в даний час практично немає.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження іміджу сучасного вчителя як чинника процесу становлення особистості школяра.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Теорія іміджу з'явилася на Заході в 60-ті роки ХХ століття. Суть теорії, обґрунтованої визнаним фахівцем реклами Д. Огілві,

полягала в тому, що для успішної реалізації товару важливіше створювати у свідомості споживача позитивний образ певного товару, аніж надавати інформацію про окремі специфічні його властивості.

Американський економіст Болдуїн ввів у діловий оборот поняття «імідж» і обґрунтував його користь для досягнення ділового успіху.

Потім імідж, як специфічний феномен, був узятий на озброєння політологією – фахівці побачили в ньому важливий напрям своєї роботи.

Термін «імідж» походить від лат. *imago* – «образ», і був відомий ще з давніх часів.

В. Шепель стверджує, що імідж є зовнішнім відображенням образу: «імідж є зовнішнім відображенням ...людського образу в очах оточення», характеристикою особистості [7, с. 4].

У педагогіці, а також у ряді інших наук, «імідж» отримав своє визнання. Прагнення вчителя бути особистістю, що створює свій власний професійний імідж, спонукало до появи нової галузі іміджології – педагогічної іміджології.

Педагогічна іміджологія – це науковий напрям, покликаний розробляти й використовувати теорію й практику формування іміджу педагогічних працівників, освітніх навчальних закладів, іміджу самої системи освіти в країні. Мета педагогічної іміджології полягає в тому, щоб науково обґрунтованим дослідницьким шляхом побудувати програму впровадження й реалізації іміджових атрибутів педагога, а також сформувати образ сучасного навчального закладу [3, с. 274].

У рамках педагогічної іміджології імідж учителя розглядається як продукт особливої діяльності зі створення або перетворення іміджу, як результат програми цілеспрямованих професійних зусиль [7, с. 5].

Коли ми говоримо про імідж учителя, слід насамперед пам'ятати, що професія педагога – особлива. Вчителя – це люди, які завжди на очах, поруч із ними перебувають батьки, учні, колеги. Педагог навчає учнів і тоді, коли мовчить, навчає своїм поглядом, поведінкою, ставленням до них.

У педагогіці поняття іміджу визначається як поєднання зовнішніх та внутрішніх складових особистості.

Н. Гузій пропонує розглядати поняття «педагогічного іміджу» як полісемантичну категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, уміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності.

Формування іміджу потрібно вчителю значно більше, ніж спеціалістам інших професій, тому що саме педагог формує імідж своїх учнів. Педагог для них – еталонна модель. Він навчає учнів і тоді, коли мовчить, навчає своїм образом, поведінкою, ставленням до них.

У суспільній свідомості існує імідж професії вчителя, який узагальнює найбільш загальні характеристики, властиві різним педагогам, і закріплює їх у вигляді образу-стереотипу. Характеристики цих іміджів складаються в повсякденній свідомості поступово і змінюються з часом. В педагогічній спадщині минулого також існує багато прикладів того, яким має бути педагог, визначаються вимоги до його особистості.

Образ ідеального педагога змальовано й у творах В. О. Сухомлинського, який узагальнив усі вимоги до цілісної моделі особистості та сформулював сто порад учителю школи. Він розкрив поняття «хороший педагог» як вчителя, який любить учнів та відчуває радість від спілкування з ними, вмie товаришувати та вірить, що кожна дитина здатна стати хорошою. Особливу увагу він звертав на внутрішню культуру та етику поведінки і спілкування педагога.

Отже, ми бачимо, що поняття іміджу педагога дуже широке і багатогранне: його досліджували не тільки педагоги сучасності, але й визначні постаті педагогіки у минулому, які заклали основи всієї педагогічної науки.

У сучасному суспільстві професія вчителя втратила колишні висоти, що обумовлено багатьма причинами. Економічний чинник визначає положення

вчителя і ставлення до нього з боку учнів і батьків. Що ж можуть зробити самі вчителі, щоб підняти престиж професії?

Л. Браун, аналізуючи дану проблему, підкреслює, що відповідь на це питання багато в чому пов'язана з індивідуальними іміджами кожного педагога, адже загальне уявлення про будь-якої професії формується в результаті виокремлення в суспільній свідомості типових особливостей її представників.

В образі конкретного вчителя з'єднуються індивідуальний, професійний і віковий іміджі. У структурі іміджу професіонала, можна виділити зовнішній, внутрішній і процесуальний компоненти.

Зовнішня складова включає міміку, жести, тембр і силу голосу, костюм, манери, ходу. Зовнішній вигляд вчителя, безумовно, може створити робочий або неробочий настрій, сприяти або перешкоджати взаєморозумінню, полегшуючи або ускладнюючи педагогічне спілкування.

Існує низка специфічних професій, для представників яких зовнішність відіграє першочергове значення: диктор телебачення, дипломат, актор, менеджер тощо. До них належить і професія педагога. Зовнішність учителя виконує дещо специфічну роль, адже він має справу не просто із соціумом, а з учнями. Для них педагог – це своєрідний еталон, зразок для наслідування, тому зовнішність учителя має бути бездоганною у всіх відношеннях.

Імідж починається з моменту формування першого враження про себе. Грамотно реалізувати функцію самоподачі в педагогічному спілкуванні дуже важливо. На основі першого враження формується початковий і досить стійкий стереотип сприйняття педагога, що відіграє велику роль у педагогічному впливі на дітей.

Педагогічна техніка як вправність, що виявляється в умінні взаємодіяти з учнями, керувати власним психофізичним станом та створювати свою зовнішність відповідно до вчительського призначення – тонкий інструмент впливу на суб'єктів виховання.

Вчитель впливає на учнів комплексом взаємопов'язаних елементів зовнішності. Культура і техніка мовлення педагога, культура і техніка рухів, одяг та культура і техніка догляду за своїм тілом – все це складники зовнішності.

Прояв складників зовнішності носить диференційований, індивідуалізований характер. Тобто, зовнішність залежить від окремо взятої особистості, від її внутрішньої педагогічної культури і притаманна саме їй.

Внутрішня складова – це внутрішній світ людини, уявлення про його духовний та інтелектуальний розвиток, інтереси, цінності, його особистість в цілому.

Професійна діяльність, розкривається через **процесуальну складову** іміджу, яка конкретизується через форми спілкування, пластичність, виразність і т.д [2].

Таким чином створюється вчительський імідж, який буває як позитивним, так і негативним. Мабуть, саме тому деяких учителів пам'ятають все життя, а інших забувають, закінчивши школу. Ось чому природним у кожного вчителя має бути прагнення до ідеалу, гармонії та вдосконалення; без них людина неминуче деградує.

Ставлення до іміджу у самих педагогів різне. Негативно ставляться до нього ті представники старшого покоління вчителів, які його розуміють як маску. Вони переконані в пріоритеті внутрішнього змісту над зовнішнім і вважають, що головне бути, а не здаватися. Усілякі розмови про імідж вчителя сприймаються ним насторожено, як заклик бути нещирим.

Однак прихильники такої позиції забувають про те, що одним із результатів сприйняття вчителя учнем є формування образу вчителя. Імідж є у кожного педагога незалежно від його особистих поглядів на цю тему. Процес побудови іміджу залежить як від самого вчителя, так і від індивідуальних особливостей учня, його статі, віку, досвіду, знань, національності та інших факторів

Педагог, який приділяє увагу створенню власного іміджу, не тільки краще виглядає, але і краще себе почуває, більш впевнений, а в підсумку і успішніше працює.

Сучасними дослідниками виявлено протиріччя в значущості особистісного іміджу педагога для учнів та вчителів. За даними дослідників, у списку з десяти професійно значущих якостей вчителя імідж займає друге місце з точки зору дітей, і лише восьме – з точки зору вчителів.

Таким чином, якості, що входять до стереотипу сприйняття образу ідеального вчителя, можна розцінювати як систему вимог, що пред'являється учнями до іміджу вчителя в сучасних умовах.

Суспільство висуває вимоги до професійного іміджу педагога, впливає на його зміст. Але із покоління в покоління незмінними залишаються такі якості ідеального педагога, як любов до дітей; високий професіоналізм, доброзичливість, щирість, вміння спілкуватися.

Імідж, в будь-якому разі, – результат свідомої роботи. Особливо це стосується ситуацій, де він є частиною професійного успіху. Професія педагога вимагає створення іміджу і через потреби ринкової економіки. Вже не достатньо бути просто професіоналом. Особистий імідж педагога є важливим доповненням, а також необхідною умовою його ефективної діяльності.

Позитивний імідж сучасного педагога тісно пов'язаний із психолого-педагогічною культурою особистості вчителя.

На нашу думку, позитивний імідж, в першу чергу, залежить від внутрішньої сутності людини: системи цінностей, переконань, позицій, що виявляються й у зовнішньому вигляді. Такій особистості притаманні власна гідність, самоповага, відповідальність за себе і майбутнє учнів, висока професійна культура, потреба в самореалізації, гнучкість у пошуку творчих альтернатив у процесі навчання.

Професійна культура спілкування вчителя – це соціально значущий показник його здібностей, уміння здійснювати свої взаємини з учнями, іншими

людьми, здатність та вміння сприймати, розуміти, засвоювати зміст думок, почуттів, намагань у процесі розв'язування передбачених педагогічною технологією конкретних завдань у підготовці фахівців.

Культура спілкування педагога – завжди є показником того, як за допомогою найбільш важливих конкретних педагогічних завдань, способів спілкування вдається реалізувати загальні соціально-значущі принципи навчально-пізнавальної діяльності учнів. Чим ширший діапазон засобів і прийомів спілкування, який застосовує вчитель, тим більш високим є рівень його культури. Високого рівня професіоналізму у культурі взаємовідносин досягає той вчитель, який розглядає спілкування як обопільний процес, у якому учні стають повноправними партнерами.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Імідж вчителя – експресивно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога колективом учнів, колег, соціальним оточенням, в масовій свідомості. При формуванні іміджу педагога, існуючі якості органічно переплітаються з тими властивостями, які приписуються оточуючими людьми.

Представляє інтерес дослідження таких чинників формування іміджу, як реклама та акції паблік рілейшнз, вироблення програми коригування негативного іміджу. Все це разом дозволить створювати заздалегідь спланований імідж і дасть в руки керівників освітніх установ і самому педагогу конкретну програму дій створення свого керованого іміджу.

Учитель часто розглядається оточуючими як обличчя загальноосвітнього закладу. Тому позитивний імідж конкретного педагога є компонентом загальної структури іміджу школи.

Література

1. Архипова С. Іміджеві та самоактуалізуючі характеристики у професійній діяльності педагога / Архипова С., Ніколаєску І. // Імідж сучасного педагога. – 2009. – С. 22–34.

2. Берд П. Подай себя! Эффективная тактика улучшения вашего имиджа / П. Берд; пер. с англ. Т. А. Сиваковой. – М.: Амалфея, 1997. – 242 с.
3. Калюжный А. А. Психология формирования имиджа учителя / А. А. Калюжный. – М.; Владос, 2004 – 224 с.
4. Палеха Ю. І. Іміджологія : Навч. посібник / За заг. ред. З. І. Тимошенко. – К. : Вид- во Європ. ун-ту, 2005. – 324с.
5. Русская Е. Н. Имидж современного педагога // Мир образования / Е. Н. Русская. – № 10. – М.: Просвещение, 1995. – С. 34–45.
6. Філіппова І. Ю. Психолого-педагогічне навчання як спосіб корекції Я-образу вчителя // Практична психологія та соціальна робота / І. Ю. Філіппова. – К., 2005. – С. 28–40.
7. Шепель В. М. Имидж // Воспитание школьников / В. М. Шепель. – 1997. – С. 13–24.

УДК 37.091.4Монтесорі

Гришина А.

здобувач вищої освіти 1 курсу факультету підготовки вчителів початкових класів, ДВНЗ «ДДПУ»

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ШКОЛИ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

У статті проаналізовано історію виникнення та розвитку шкіл Марії Монтессорі та їх розповсюдження по світу. Зроблений аналіз методів та форм роботи у таких школах.

Ключові слова: школа Марії Монтессорі, школа, учні.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ключове слово системи Марії Монтессорі: «свобода», свобода мислячого, освіченої людини, яка вміє відповідати за себе і свої вчинки, людини, що поважає і право інших людей на таку ж ступінь свободи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато науковців, педагогів-практиків розглядають та аналізують навчання учнів у Монтессорі-школах (М. Богуславський, Г. Солов'єва, Т. Поніманська та ін.)

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головна мета статті – аналіз становлення та розвитку Монтессорі-шкіл.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Марія Монсесорі – єдина дитина Алессандро і Рейнільде Монтессорі, народилась 31 серпня 1870 році в Італії, в маленькому провінціальному місті Чіаравалле. Її батько був високопоставленим державним чиновником, а мати походила зі старого італійського роду Стопані, у якому були переважно вчені. Про дитинство Марії відомо небагато, лише тільки те, що її батьки робили для своєї дитини все, щоб вона в майбутньому могла реалізувати високе людське призначення, а в строгій католицькій Італії це не відповідало звичному положенню жінки.

У 1896 р М. Монтессорі закінчує університет і стає першою в Італії жінкою – доктором медицини. Вона могла обирати різні шляхи, але зупиняється на самому невдячному: створює спеціальну школу, а потім і медико-педагогічний інститут для розумово відсталих дітей з бідних сімей і сиріт, де розробляє і застосовує різноманітний дидактичний матеріал, який

увійшов в історію як «золотий матеріал» Монтесорі. Завдяки йому знедолені діти могли вчитися так само успішно, як і нормальні школярі.

У 1900 р на своєрідній олімпіаді учнів початкової школи, яка відбулася в Римі, вихованці Монтесорі перевершили дітей зі звичайних шкіл з письма, рахунку і читання. Це було громом серед ясного неба. Результати багаторазово перевірялися і перевірялися, однак спростувати їх було не можливо. «Справжнім дивом» назвав цю подію англійський посол в доповіді британському Міністерству закордонних справ.

Ще більше сум'яття ця подія внесла в життя М. Монтесорі. Вона залишає роботу з аномальними дітьми і присвячує свою діяльність звичайним дітям, які перебували в школах в положенні набагато гіршому, ніж її вихованці, що страждали відхиленням в розвитку.

В основу своєї педагогічної системи Монтесорі поклала біологічну передумову – будь-яке життя є прояв вільної активності. Дитина, яка розвивається, володіє природженою потребою у свободі і мимовільності. Виходячи з цього, вона відмовлялася бачити суть виховання в формуючому впливі на дитину, а ставила проблему організації середовища, найбільш відповідної її потребам. Монтесорі вимагала одного – надати дитину самій собі, не перешкоджати їй в її виборі, в самостійній роботі. Дисципліну М. Монтесорі також трактувала як активність, яка контролюється і регулюється самою дитиною і передбачає дії, які визначаються нею самою, а не накладаються ззовні педагогом.

Але головне в системі Монтесорі – не посібник і не методики. Головне – це Дитина, єдина в своєму роді, унікальна і неповторна. І, будучи єдиною в своєму роді, вона має право на індивідуальну, розраховану на неї одну систему навчання.

М. Монтесорі рішуче змінила вигляд приміщень, в яких займалися діти. У «Будинку дитини» були встановлені легкі переносні столики, маленькі стільці і крісла, так що навіть трирічна дитина могла їх легко переставляти

відповідно до своїх потреб. Тоді ж з'явилися і маленькі килимки, які діти розстеляли на підлозі і, лежачи або сидячи на них, займалися з дидактичним матеріалом.

Важливою новацією М. Монтесорі стало руйнування традиційної класно-урочної системи та створення оригінального навчального процесу для дітей від 3 до 12 років, побудованого на визнанні за кожним учнем права на значну автономію і самостійність, на свій темп роботи і специфічні способи оволодіння знаннями. Не випадково девізом школи Монтесорі є слова: «Допоможи мені зробити це самому». Це досягалося за рахунок реалізації в Монтесорі-школах дуже широкої освітньої програми, яка не є програмою в нашому звичному розумінні цього слова. Швидше, це визначення стратегії і тактики діяльності дітей.

Монтесорі-клас охоплює ряд зон:

– зону практичного життя – має особливе значення для маленьких дітей (2,5–3,5 років). Тут розташовані матеріали, за допомогою яких дитина вчиться стежити за собою і своїми речами. Використовуючи рамки з застібками (гудзики, кнопки, блискавки, пряжки, шпильки, шнурки, банти і гачки), дитина вчиться самостійно одягатися; пересипати і переливати (рис, воду); мити стіл і навіть полірувати срібло;

– зону сенсорного розвитку – дає дитині можливість використовувати свої почуття при вивченні навколишнього світу. Тут дитина може навчитися розрізняти висоту, довжину, вага, колір, шум, запах, форму різних предметів; познайомитися з властивостями тканин;

– зони – мовну, математичну, географічну, природничо-наукову забезпечують матеріалами, основною метою яких є розумовий розвиток дитини.

Багато Монтесорі-школи доповнюють середовище, що оточує дитину, такими зонами, як музична, мистецтва і танців, роботи по дереву, іноземної мови, що сприяють подальшому збагаченню загального розвитку дитини.

Рухові вправи розвивають дитину фізично і допомагають йому відчутти своє тіло і усвідомити свої можливості.

Завдяки всьому цьому, а також тонкому психологічному підходу, обліку індивідуальних особливостей і можливостей кожної дитини, опорі на природні особливості людського сприйняття «монтессоріанські діти» раніше (до 5 років) і краще за своїх однолітків опановують письмо і рахунок, у них формується схильність до навчання, розвивається воля.

Марія Монтессорі як лікар розуміла, що для духовного розвитку дитини важливо навчити її відчувати. Вона розкрила свій талант педагога насамперед у навчанні дітей моторики та сенсорики, а також у розвитку у них навичок письма, читання і рахунки. У довгих систематичних дослідженнях був накопичений багатий матеріал, який піддався ретельному аналізу. Результатом психолого-педагогічної роботи, що ведеться з початку ХХ століття, стали матеріали для розвитку почуттів, представлені тут одночасно з іншими розвиваючими матеріалами.

Монтессорі-матеріали – це щось середнє між навчальними посібниками та розвиваючими іграми, виготовленими неодмінно з натуральних матеріалів. Дизайн Монтессорі-матеріалів не змінювався з дня створення, тобто майже 100 років. Для виготовлення дерев'яних матеріалів застосовуються цінні сорти дерева, всі матеріали виготовляються дуже якісно, деякі з них досить складні у виготовленні. Тому стоять справжні монтессорі-матеріали дорого.

Сенс методу, розробленого Монтессорі, полягав в тому, щоб стимулювати дитину до самовиховання, самонавчання, саморозвитку. Завдання вихователя – допомогти організувати йому свою діяльність, піти власним унікальним шляхом, реалізувати свою природу.

Педагог в школі Монтессорі впливає на дитину не прямо, а за допомогою дидактичних матеріалів – різних ігор, пристосувань, – з якими дитина діє по підготовленій педагогом програмою. На відміну від педагога в традиційній школі Монтессорі-вчитель не є центром класу. Коли діти займаються в класній

кімнаті, він ледь помітний. Учитель не сидить за столом, а проводить час в індивідуальних заняттях, працюючи з дитиною за столиком або на килимку.

Монтессорі-керівник повинен бути проникливим спостерігачем і мати чітке уявлення про індивідуальний рівень розвитку кожної дитини. Він вирішує, які матеріали більше підходять для роботи в даний момент. Індивідуальні спостереження дають можливість вчителю допомогти дитині в оптимальному використанні матеріалів; потім він залишає дитину з матеріалом і повертається до спостереження.

Педагог втручається в діяльність дитини тільки в тому випадку, якщо це необхідно. Він повинен уміти проявити гнучкість і бути в змозі знайти адекватні способи для надання допомоги вихованцю. Дитина звертається до вчителя як до доброзичливого помічника, який завжди поруч в разі потреби, але головним чином як до людини, здатному допомогти йому зробити що-небудь самостійно. В результаті у дітей поряд з отриманням знань дивно глибоко і міцно розвиваються увага, слух, пам'ять та інші важливі якості.

Для Монтессорі-вчителя характерно відступати на задній план, пробуджувати інтерес, надавати допомогу і ніколи не бити по руках. Педагог відгукується, перш за все, на головну прохання учня «допоможи мені це зробити самому».

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Монтессорі-школа занесена в Книгу Гіннеса як найчисленніша. У ній навчається понад 22000 дітей, а знаходиться вона в Індії. Кажуть, що таку ж школу, але в Америці закінчила, наприклад, дочка Білла Клінтона. Онуки і правнуки Льва Миколайовича Толстого, які емігрували в різні країни світу, теж навчалися в Монтессорі-школах. У Нідерландах, Фінляндії та США дитячі сади і школи цього напрямку включені в основний державний реєстр офіційних навчальних закладів.

Не варто довго думати, щоб зрозуміти причину нелюбові до методики Марії Монтессорі з боку диктаторів. Як Муссоліні, так і Сталін, і Гітлер,

поспішили заборонити застосування методики Монтессорі, як тільки прийшли до влади. Причиною такого ставлення до методики раннього розвитку стала пропаганда Марії Монтессорі розвитку вільної особистості, яка вміє думати і міркувати без чієї-небудь допомоги. Марія Монтессорі спочатку взяла курс на формування почуття незалежності і самостійності у дітей, що, зрозуміло, викликала обурення з боку вождів, що бажають тримати свій народ «у вузді». Ні одному з сильних світу цього не було вигідно виховувати у своїй країні людей, здатних суперечити їхнім наказам і вказівкам. Саме тому методику Монтессорі не тільки заборонили, але і почали гоніння всіх однодумців великого педагога.

Література

1. Богуславский М. В., Сороков Д. Г. Юлия Фаусек: тридцать лет по методу Монтессори. – М.: МЦМ, 1994. – 146с.
2. Дичковская И. Н., Пониманская Т. И. Воспитание для жизни / образовательная система М. Монтессори / Под ред. Сумнительного К. Е. М., МЦМ. 1996 – 116 с.
3. Монтессори М. Дом ребенка. Метод научной педагогіки / Пер. с итал. С.Г. Займовского, доп. по англ. и амер. изд., со введ. проф. Гарвардского ун-та Генри Гольмса. – М.: Задруга, 1913.
4. Монтессори М. Подготовка учительницы. Пер. с итал. Ю. И. Фаусек / Просвещение. – 1921. – №1.
5. Монтессори-материал. Школа для малышей. – М. – Изд-во Мастер, 1992. – 80с.
6. Мэлоу Т. Монтессори и ваш ребенок. М. МЦМ, 1997. – 64 с.
7. Биография Марии Монтессори [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.rebenok.com/info/earlydevelopment/montessori/57325/>
8. Мария Монтессори о своем методе [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.montessoricity.ru/library_3_5.html.

УДК 373.015.3:796

Іванова А.С.

здобувач вищої освіти 2 курсу заочного відділення дефектологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЯК СКЛАДОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядаються особливості системи фізичного виховання в сучасних освітніх умовах. З'ясовано вплив фізичної культури на формування гармонійного розвитку особистості.

Ключові слова: фізичне виховання, особистість, школяр, школа.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Головним напрямком фізичного виховання є формування здорової, розумово підготовленої, соціально-активної, морально стійкої, фізично вдосконаленої підготовленої до майбутньої професії людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблемі особливості системи фізичного виховання в сучасних освітніх умовах приділяють увагу багато науковців, серед них – А. Балак, В. Білик, Д. Колесов, Е. Петровская, С. Рижков та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Показати, що фізичне виховання забезпечує ефективне вирішення різноманітних, не залежних від нозології, педагогічних завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Фізичне виховання – органічна частина загального виховання і тому характеризується всіма загальними ознаками, що притаманні педагогічному процесу, який спрямований на вирішення певних конкретних завдань. Емоційний розвиток є також невід’ємною частиною, оскільки любов батьків або її відсутність на довгий час залишає відбиток на особистості дитини. Підростаюча дитина піддається також зовнішньому емоційному впливу. Гнів, біль, смуток, радість, сум, сміх, шепіт тощо – усе це створює навколишню атмосферу і визначає поведінку дитини.

Велике значення має й соціальний розвиток, і перш за все розвиток здатності до спілкування, що є надзвичайно важливим не лише для дитини, а й для дорослої людини. І слід пам’ятати про те, що у дітей є певні духовні потреби про які, на жаль, батьки дуже часто забувають або на які не звертають увагу.

Сучасні філософсько-соціальні та науково-педагогічні дослідження в контексті проблеми, що розглядається, трактують фізичну культуру як багатокomпонентну соціальну систему, при визначенні якої необхідно виходити з теорії потреб і теорії діяльності людини. Фізична культура, перш за все, задовольняє потреби в різнобічному й оптимальному розвитку фізичних здібностей і формуванні рухових умінь і навичок. Цю потребу задовольняє така соціально-педагогічна модель діяльності, як базове фізичне виховання, у структуру якого входить зміст програм навчальних закладів, професійно-прикладна фізична підготовка і склад педагогічних факторів.

Фізичне виховання забезпечує ефективне вирішення таких, не залежних від нозології, педагогічних завдань:

– оптимізація функціонального стану організму школярів, підвищення рівня здоров’я;

- профілактика захворювань і ускладнень через підвищення рівня неспецифічних і специфічних факторів захисту організму;
- ефективний розвиток локомоторно-статичних функцій організму;
- мобілізація духовних сил, формування свідомого ставлення до реальності і власних можливостей;
- формування життєво необхідних знань, умінь, навичок зі збереження й підтримки організму в оптимальному функціональному стані, з подолання психічних і фізичних перевантажень в аспекті збереження, розвитку і зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя.

Особистість – соціальна характеристика людини, яка вказує на ті якості, що формуються під впливом суспільних відносин, спілкування з іншими людьми. Як особистість людина формується у соціальній системі шляхом цілеспрямованого й продуманого виховання. М. Монтесорі казала, що особистістю є лише та людина, яка ставиться певним чином до оточуючого середовища, свідомо встановлює це своє ставлення так, що воно проявляється в усьому її існуванні. Особистість – це конкретна людина як суб'єкт перетворення світу на основі його пізнання, переживання та ставлення до нього.

Особистість – це такий індивід, який є суб'єктом життєдіяльності, може усвідомлено виконувати соціальні функції і ролі. Особистість – складне психічне утворення, яке являє собою інтелектуальний, психічний потенціал, що реалізується в переживаннях і діях.

Сучасні вчені К. Байер та Л. Шейнбер вважають, що складовими здорового способу життя є:

1. оптимальний руховий режим;
2. тренування імунітету та загартування;
3. оптимальне харчування;
4. раціональний режим життя;
5. відсутність шкідливих звичок.

Демократизація і гуманізація суспільства зумовлюють необхідність пошуку шляхів посилення виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах з метою формування особистості, здатної до самостійного вирішення проблем, самовизначення і творчого розвитку.

Особливої уваги у цьому процесі вимагає виховання фізичних якостей учнів основної школи. Така тенденція вимагає спрямувати виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів на підвищення в учнів основної школи інтересу до занять фізичною культурою до певних сфер фізично-спортивної діяльності, розширення знань, рухових умінь та навичок у конкретному виді спорту, підвищення обсягу рухової активності як складової частини здорового способу життя.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Мета та задачі фізичного виховання обумовлені об'єктивною необхідністю сучасного розвитку суспільства в забезпеченні оптимальної рухової активності людини і, як наслідок, досягнення певних фізичних кондицій, необхідних для виконання важливих соціальних функцій.

Фізична культура – як частина культури чинить великий вплив на виховання особистості, на підготовку її до життя та професійної діяльності.

- учбові програми включають суцільно прикладний характер, пов'язаний з формуванням рухових вмінь і навичок, при цьому недооцінюються можливості фізичної культури у формуванні духовно-ціннісної сторони;
- як по кількісним показникам, так і по своїм змістовим характеристикам вони не відповідають зростаючим потребам сучасної молоді;
- не відповідає всесторонньому розвитку тому що не відводиться місце естетичним формам виховання, виразності рухів.

Література

1. Балак О.М. Формування здорового способу життя шляхом застосування самостійних занять фізичними вправами // Матеріали з досвіду

педагогічної діяльності, представлені на другий тур Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року – 2005». Наук-метод жур. – Х.:Основа, 2007. – №10. – с.21 – 29.

2. Білик В.Г. Педагогічні аспекти фізичного виховання та спорту у формуванні ставлення до здорового способу життя дітей та підлітків // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка – Чернігів: ЧДПУ, 2006. – Вип. 35. – с.431–434 (серія педагогічної науки).

3. Колесов Д.В. Физическое воспитание и здоровье школьников. – Москва: Знание, 1983. – с. 11.

4. Петровская Е.К. Здоровый образ жизни // Физическая культура в школе, 1995. – №2. – с.74.

5. Рижков С.В. Виховання в учнів відповідальності за збереження власного здоров'я. – К.:Освіта, 1999. – 128 с.

УДК 373.3.064

Клименко Г.С.

здобувач вищої освіти 2 курсу заочного відділення дефектологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

РОЛЬ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Проблема взаємодії школи і сім'ї завжди була і залишається в центрі уваги. Кваліфікований педагог, який навчає і виховує учнів, поряд з батьками, стає дуже значимим дорослим для дитини, тому від його вміння взаємодіяти з

сім'єю вихованця багато в чому залежить ефективність формування особистості учня

Ключові слова: школа, сім'я, взаємодія школи та сім'ї, молодший школяр, класний керівник.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Школа і сім'я – два суспільних інститути, на які покладено обов'язок виховувати особистість. Одним із шляхів оптимізації взаємодії двох провідних інституцій виховання є підвищення провідної ролі школи у розвитку особистості молодшого школяра. Це сприяє озброєнню учнів глибоким багажем знань, виробленню практичних навиків та вмінь. Визнаючи школу провідною ланкою у розвитку особистості треба зазначити, що без єдності зусиль з сім'єю, ефективність цього процесу буде низькою. Адже саме сім'я найбільше впливає на її всебічний розвиток. Саме в сім'ї дитина засвоює такі загальнолюдські поняття, як добро і зло, корисне і шкідливе, тобто її морально-етичні принципи на яких споконвіку ґрунтується педагогічний досвід народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сучасні науковці, педагоги-практики приділяють багато уваги відносинам школи та сім'ї (Є. Аметова, Т. О. Бондарчук, В. Дуброва, О. Кравченко, Л. Копець, Д. Романовська, С. Собкова, О. Хромова та ін.).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз відносин школи та сім'ї, вплив даних відносин на розвиток дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Здійснюючи родинне виховання, батьки створюють умови для повноцінного становлення та розвитку особистості, забезпечують дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри, формують активне, зацікавлене ставлення до оточуючого середовища. З сім'ї починається

дорога і до школи. У шкільному віці основою родинного виховання є формування в дітей гуманістичної моралі, естетичної культури, готовності до праці, до захисту рідної землі, патріотичних почуттів. А. Макаренко, звертаючись до батьків, наголошував: «Ваша власна поведінка – найголовніша річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину лише тоді, коли з нею розмовляєте, повчаєте або караєте. Ви виховуєте її у кожний момент вашого життя» [7, с. 5]. На яку височінь не була б піднесена шкільна справа в нашій країні, школа сама, без допомоги батьків, не може успішно здійснювати виховання і навчання молодого покоління. Співдружність школи з сім'єю, опора на родинні традиції набуває сьогодні нового педагогічного змісту та особливої актуальності. Адже об'єктивна необхідність взаємодії школи і сім'ї у розвитку особистості молодшого школяра має глибокі соціальні й психолого-педагогічні основи.

Сім'я – той основний осередок, де відбувається формування особистості дитини. Вплив сім'ї на дитину домінуючий, а багато в чому й незамінний. Основну роботу з батьками школа проводить через батьківські об'єднання, які носять різні назви – батьківські комітети, конгреси, асоціації, асамблеї, і т. п. Особливий тягар по забезпеченню реальних зв'язків з сім'єю лягає на плечі класного керівника.

Свою діяльність він організовує через класний батьківський комітет, батьківські збори, а також через вчителів, які працюють в даному класі. Важливою частиною практичної діяльності класовода є відвідування учнів вдома, вивчення умов, в яких вони проживають, передбачення небажаних результатів. Традиційною функцією класовода залишається просвітницька: багато сімей потребують педагогічної поради, професійної підтримки. Батьки будуть добиватися співпраці тоді, коли будуть бачити зацікавленість класного керівника долею їхніх дітей. Проблема взаємодії школи і сім'ї, на мій погляд, належить до найскладніших і найважчих.

Оскільки взаємозалежність педагогічних явищ і процесів у наші дні дедалі ускладнюється, завдання, які висуває життя перед школою, стають настільки складними, що без високої педагогічної культури всього суспільства

і, насамперед, сім'ї зусилля вчителів, якими б значними вони не були, виявляються недостатньо ефективними.

Аналогічні проблеми стоять і перед сім'єю. Тому що всі труднощі, які виникають у складному процесі шкільного виховання, вкорінюються і у сім'ю особливо на тлі сучасних суспільно-економічних контрастів. Формування правильних взаємин і розвиток особистості залежить насамперед від того, якими людьми постають перед дитиною мати й батько, як пізнаються людські стосунки і суспільне оточення.

Сучасній дитині випало бути свідками різного роду криз, боротьби батьків за виживання родини, занепаду моральних цінностей, насадження культу речей, фізичної сили, тілесних утіх, розваг, грошей, зброї тощо. Сім'я у період трансформації суспільства, природно, зазнала змін, що позначилося й на розумінні, й на ставленні до її виховної функції. Дійовими компонентами, як відомо, тут є і система цінностей сім'ї та соціальних настанов, стиль взаємин між членами родинного колективу та іншими людьми, сімейні традиції, рівень психолого-педагогічної культури батьків.

Занурені у щоденні клопоти батьки не завжди усвідомлюють, що на сьогодні мають справу з «новою» дитиною, яку погано розуміють, по відношенню до якої використовують старі схеми, що нині вже не діють, орієнтуються на традиційний зміст, форми і методи виховання і навчання дитини. Тому основне завдання сучасної сім'ї як першого соціального інституту для дитини – створити сприятливі умови для її особистісного становлення, навчити дитину жити у злагоді з довкіллям і згоді з собою, вправляти в умінні розгортати конструктивну, гуманістично спрямовану життєдіяльність. Відповідальні батьки багато зусиль затрачають для того, щоб їхні діти вирости досконалими особистостями, максимально самореалізувалися в житті.

Однак ці зусилля не завжди дають очікувані результати, що великою мірою залежить і від системи сімейних цінностей, рівня особистісної культури кожного з батьків, у тому числі педагогічної культури.

Саме в сім'ї дитина засвоює основні норми моралі, опановує навички спільної праці, формує власні життєві плани, естетичні смаки, громадянську позицію. Батьки – найперші та найголовніші вихователі, які відповідають перед власним сумлінням, народом, державою за якість виховання своїх дітей.

Проте з кожним роком кількість неблагополучних сімей збільшується, у багатьох такі звичайні людські цінності, як любов, повага, взаєморозуміння, почуття відповідальності та родинного єднання відходять на другий план. Ми змушені констатувати факт: у наш час втрачається роль сімейного виховання і власне сім'ї як найбільш впливового фактора формування людини.

Але діти – продовжувачі не тільки батьківського роду, а й соціального ладу. І від того, які духовні та моральні цінності закладуть у їхні душі сім'я та суспільство, залежатиме майбутнє всього народу. Визначальна умова взаємодії батьків і педагога – вичерпне уявлення про зміст виховної діяльності один одного, можливості порозуміння щодо завдань і засобів виховного впливу заради благополуччя дитини, адекватність виховних дій до запланованого кінцевого результату.

Отже, педагог має знати, з якої сім'ї прийшла в школу кожна дитина, яка структура цієї сім'ї, у якому стані перебуває сучасна українська родина і які тенденції зумовлюють її розвиток. Це зробить взаємодію педагога та батьків учнів більш конкретною, осмисленою, результативною.

В основу взаємодії сучасної школи і сім'ї покладається співробітництво. Ініціаторами його встановлення має виступати школа, оскільки педагоги професійно підготовлені до освітньої роботи. Педагог усвідомлює, що співробітництво потрібне в інтересах дитини. В цьому необхідно переконати батьків. Взаємодія являє собою спосіб організації спільної діяльності з родинами, яка здійснюється за допомогою спілкування. Завдання взаємодії:

1. забезпечення дитині в сім'ї та школі оптимальних умов для повноцінного фізичного та психічного розвитку, сприяння задоволення її потреби в емоційно – особистісному спілкуванні;

2. розвиток її творчих інтересів та здібностей, підвищення рівня сформованості педагогічної культури вихователів та батьків.

Щоб найкраще, найвідповідальніше підійти до виховання дитини, батьки разом з вчителями повинні збудувати свої стосунки на принципах взаємної поваги, розуміння важливості один одного і усвідомлення того, що таке партнерство матиме довготривалий вплив.

Сучасний стан початкової освіти потребує цілісного підходу до особистості дитини. Цим пояснюється необхідність ділового педагогічного взаємозв'язку сім'ї та школи на основі об'єднання їх виховних зусиль. Вчитель та батьки діють в інтересах дитини, приймають рішення стосовно її виховання та навчання, створюють для неї належні умови. Від того, наскільки ці взаємовідносини будуть узгоджені, настільки залежить успіх формування особистості в цілому.

Завдяки тісному співробітництву школи з батьками та іншими старшими членами родини навколо дітей створюється атмосфера довіри, взаєморозуміння, підтримки, єдиних вимог. Це означає, що батьки та інші члени родини мають перестати бути пасивними, виступати в ролі експертів чи спостерігачів, і почати діяти з вчителями і дітьми на засадах партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю.

Вони рівноправні партнери і союзники. Ідеї батьків слід цінувати, до їх порад – прислухатися. Бажано разом з батьками обговорювати і розв'язувати глобальні проблеми та конкретні питання, приймати важливі рішення. Тільки завдяки високій культурі спілкування педагогів і батьків, доброзичливості, неупередженості у розв'язанні різних проблем можна досягти ефективної взаємодії школи та сім'ї.

Такий підхід сприяє зближенню в дитячій свідомості образів педагога і членів сім'ї за рахунок набуття цими найближчими людьми спільних рис, певного уподібнення. Зокрема, образ вчителя пом'якшується, споріднюється з образами батьків. Дія принципу взаємопроникнення школи і сім'ї, цих двох таких важливих соціальних інститутів, забезпечує поєднання сімейного і

суспільного виховання в одну суцільну ланку, спрямовану на реалізацію єдиної мети – всебічний, гармонійний розвиток особистості.

Залучення батьків та інших членів сім'ї до освітньо-виховного процесу є необхідним, передусім для дітей. І не тільки тому, що діти більше дізнаються про своїх батьків. Успіх співробітництва вирішальною мірою залежить від взаємних установок сім'ї і школи. Найсприятливіше вони складаються за умов, коли обидві сторони усвідомлюють необхідність цілеспрямованого впливу на дитину і довіряють одне одному. Батьки повинні бути впевненими, що їх участь у житті школи важлива не тому, що цього хоче вчитель, а тому, що це важливо для розвитку їхньої дитини.

Вони повинні усвідомити конкретні позитивні наслідки для дитини, через їх включення у життя закладу. Важливо, щоб батьки були впевнені в хорошому ставленні вчителя до дитини, відчували його компетентність з питань виховання. Вчитель повинен заслужити довіру батьків добром, небайдужим ставленням до дитини, вмінням пробуджувати в ній красу, щирість і милосердя.

Присутність батьків у школі дозволить істотно змінити життя дітей, створити домашню атмосферу, допомогти вчителю та батькам об'єктивно оцінити сильні і слабкі сторони у вихованні дитини. Вчитель отримує багато додаткових відомостей про індивідуальні особливості кожної дитини, про емоційний характер спілкування в сім'ї, про формування різних трудових навичок і звичок, для яких сім'я має більші можливості. Відкриті, зацікавлені контакти з сім'єю допоможуть виявити кращий досвід сімейного виховання, зацікавити інших. І батьки, і вчителі зможуть краще зрозуміти дитину, врахувати її бажання, інтереси, потреби.

Такий підхід передбачає сприйняття дитини як унікальної особистості, визнання її прав, ставлення до неї як до суб'єкта з власними потребами розвитку. Цю істину повинні добре засвоїти не тільки вчителі, а й батьки. Так само як і діти, батьки повинні жити своєю школою, регулярно відвідувати батьківські збори, обмінюватися своїми думками і спостереженнями з класоводами. Школа ж повинна прагнути до об'єднання зусиль щодо

успішного навчання, виховання та розвитку школярів. Тому що не тільки навчальний заклад допомагає сім'ї у вихованні дітей, а й батьки повинні допомагати школі.

Співпраця родини і школи має ґрунтуватися на взаємоповазі, рівноправному партнерстві. Педагогічний колектив та колектив батьків – це має бути єдиний живий організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Протиріччя у виховних підходах сім'ї і школи відтворюються на ефективності виховного процесу. Результат, на який розраховує школа і якого звичайно, повинні прагнути батьки, щоб добитися тільки спільними зусиллями. Співпраця родини і школи має ґрунтуватися на взаємоповазі, рівноправному партнерстві. Педагогічний колектив та колектив батьків – це має бути єдиний живий організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю.

Література

1. Дуброва В. Допоможемо батькам – допоможемо дітям // Палітра педагога. 1998. – №1. – С. 28–31.
2. Романовська Д., Собкова С. Психологічний супровід організації роботи з батьками в освітніх навчальних закладах. Методичний посібник. Чернівці. 2003.
3. Хромова О. Л., Кравченко Т. В. Вчимося виховувати: Метод. рек. для занять з батьками учнів загальноосвітніх шкіл. – К.: Пед. думка, 1996. – 36 с.
4. Аметова Є. Р. Про значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 2. – С. 36–43
5. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій; МАУП. – К.: МАУП, 2001. – 95 с.
6. Коpecь Л. В. Психологія особистості. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 458 с.

7. Кравченко Т. «Життєві сценарії» сім'ї та їхній вплив на соціальний розвиток особистості // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1–2. – С. 61–67

8. Семиченко В. А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник. – К.: Веселка, 1998. – 210 с.

УДК 373.3.091.21

Котлярова О.

здобувач вищої освіти 1 курсу факультету підготовки вчителів початкових класів, ДВНЗ «ДДПУ»

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОСНОВА ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.

У статті проаналізовано індивідуальний підхід до молодших школярів у навчально-виховному процесі і доведено – потреба індивідуального підходу зумовлена тим, що будь-який вплив на дитину переломлюється через її індивідуальні особливості, через «внутрішні умови».

Ключові слова: школа, учні, індивідуальні особливості, навчально-виховний процес.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Кожній дитині притаманні самобутні й неповторні риси та якості: індивідуальні властивості нервової системи, темперамент, інтереси, здібності, особливості мислення, уяви, пам'яті, емоцій, вольових дій, життєвий досвід, активність, темп роботи,

швидкість засвоєння навичок тощо. Тому і в середині кожної вікової групи існують індивідуальні відмінності, що залежать від природних задатків, умов життя і виховання дитини.

Формуються індивідуальні відмінності (психологічні риси, що відрізняють одну людину від іншої) протягом життя людини, в процесі її діяльності й виховання. Але є й вроджені особливості, до яких належать типологічні риси вищої нервової діяльності, що є фізіологічною основою темпераментів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато науковців, педагогів-практиків розглядають та аналізують проблему індивідуального підходу до школярів у молодшій школі (О. Залевський, М. Зверева, А. Кірсанов, І. Унт та інші).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Індивідуальний підхід до дітей – це «принцип педагогіки, згідно з яким у навчально-виховній роботі з колективом дітей досягається педагогічний вплив на кожну дитину, який ґрунтується на знанні її особистих рис і умов життя» [8].

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Потреба індивідуального підходу зумовлена тим, що будь-який вплив на дитину переломлюється через її індивідуальні особливості, через «внутрішні умови». Необхідною умовою успішної індивідуальної роботи є вивчення індивідуальних особливостей учнів. Щоб впливати на особистість, треба її знати. Передусім важливо встановити довірливі, доброзичливі стосунки між педагогами і вихованцями, Зробити це часом нелегко, оскільки учні, які найбільше потребують індивідуальної виховної роботи, нерідко підозріло ставляться до педагогів. Велике значення при цьому має авторитет вихователя, знання ним вихованців, уміння швидко зорієнтуватися у ситуації, передбачити наслідки своїх дій.

Така робота повинна бути систематичною, спрямовуватися не лише на проведення бесід з конкретного приводу, а й наперед продуманих профілактичних розмов та інших заходів з вихованцями.

В індивідуальній виховній роботі осмислюють і визначають термін педагогічного впливу: розрахований він на отримання очікуваних результатів негайно чи внаслідок тривалого впливу на особистість. В одних випадках реагують на вчинок одразу, в інших – детально аналізують його і лише тоді вирішують, яких заходів виховного впливу вжити.

Методика індивідуального виховного впливу залежить від індивідуальних особливостей учня і його психологічного стану, темпераменту. В кожному конкретному випадку слід створити педагогічну ситуацію, яка б сприяла формуванню позитивних якостей чи усуненню негативних. Індивідуальний виховний вплив здійснюють через безпосередній вплив педагога на особистість учня або через колектив. Ці способи взаємопов'язані, взаємодоповнюють один одного. Безпосередній виховний вплив на вихованця педагог здійснює наодинці з ним або в присутності учнів, батьків, педагогів (що посилює виховний вплив, проте зловживати цим не слід, оскільки страждає почуття гідності дитини). В опосередкованому впливі на вихованця між ним і педагогом з'являється нова ланка – колектив. Вплив колективу може бути відкритий (вихователь явно ставить перед ним завдання впливу на конкретного учня), або прихований (завдання ставиться з таким розрахунком, що його виконання колективом само по собі позитивно вплине на учня). У першому випадку вихованець знає, що виховний вплив спрямований на нього, у другому – і він, і колектив можуть лише здогадуватися про це.

В індивідуальній виховній роботі необхідно передбачити координування впливів на учня педагогів, батьків і колективу. Така координація здійснюється за умови щоденного аналізу результатів виховного впливу, обміну думками з питань життя і діяльності вихованців.

Для успішного ведення цієї роботи потрібне її планування, що враховує характеристики особистості й передбачувані результати виховного впливу

(проект особистості). Це дає змогу управляти процесом виховання, координувати всі виховні впливи, поглиблювати й розширювати цілі та завдання виховання. Наявність проекту на кожного (чи хоча б на педагогічно занедбаного) вихованця робить індивідуальну роботу педагогічно доцільною, цілеспрямованою.

В індивідуальній виховній роботі, особливо у молодших класах, використовують позакласне читання, колекціонування, гру на музичних інструментах, вишивання, малювання тощо. Індивідуальні форми роботи нерідко пов'язують з груповими і фронтальними.

Позакласне читання має на меті формування в учнів здорових читацьких інтересів, вироблення культури читання. Педагог повинен пояснити дітям та їх батькам, що і як слід читати, скільки відводити часу на позакласне читання залежно від вікових та індивідуальних особливостей. Важливо, щоб читання літератури було системним. Складаючи індивідуальний план читача, слід враховувати вимоги до читання в конкретному класі. На матеріалі прочитаних книг доцільно проводити бесіди, під час яких учні матимуть можливість обмінятися думками про улюблені твори.

Корисно привчити дітей складати відгуки на прочитані книги.

Бажана в класі й бібліотечка. Вона може складатися з книг шкільної бібліотеки і особистих книг учнів. Психологічний аспект значення такої бібліотеки полягає в тому, Що книги постійно в полі зору учнів.

Особливої уваги потребують учні, які мало читають, і ті, хто читає, безсистемне. Для них слід цілеспрямовано підбирати книги.

Колекціонування позитивно впливає на загальний розвиток учнів, навчальну діяльність і поведінку, розширює кругозір і пізнавальні інтереси, формує дослідницькі навички, виховує цілеспрямованість і наполегливість. Найчастіше школярі захоплюються колекціонуванням марок (філателія), монет (нумізматики), художніх листівок, плакатів, репродукцій, рідше збиранням колекцій мінералів плодів і насіння. Педагог повинен насамперед з'ясувати кого і який вид колекціонування приваблює, яку мету ставить кожен колекціонер,

які має досягнення, з якими труднощами-стикається, якої допомоги потребує, і на підставі цих спостережень планувати роботу з учнівського колекціонування. В одному випадку потрібно роз'яснити мету і значення колекціонування, в другому – дати правильне спрямування, в третьому – допомогти практично щодо збирання, оформлення і збереження матеріалів. Корисно організувати в класі виставки і огляди учнівських колекцій, повідомляючи про це заздалегідь. Всі експонати попередньо переглядає актив класу за участю педагога, відтак складають план проведення виставки. Вчитель чи хтось із школярів готує вступне й підсумкове слово. Учасники виставки мають коментувати експонати.

Ефективність масових, групових та індивідуальних форм виховання зростає за умови, що вони приведені у певну систему, пов'язані між собою і доповнюють одна одну. Виховні заходи з учнями 1-4 класів у школах доцільно організовувати до 19 години.

Урахування індивідуальних особливостей молодших школярів у навчанні та вихованні – це не пристосовування мети і змісту навчання і виховання до окремого учня, а пристосовування прийомів, методів і форм педагогічного впливу до індивідуальних їх особливостей з метою забезпечення запрограмованого рівня розвитку особистості.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином можна зробити висновки, що індивідуальний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальних можливостей, активності, схильності і обдаровань кожного учня.

Література

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
2. Бударный А.А. Индивидуальный подход в обучении // Сов. педагогика. – 1965. – №7. – С. 42–50.

3. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. М.В. Гамезо и др. – М.: Просвещение, 1984. – 256 с.
4. Возрастные возможности усвоения знаний / Под. ред. Д.Б. Эльконина, В.В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1966. – 232 с.
5. Галузинский В.М. Индивидуальный подход в воспитании учащегося. – К.: Высшая школа, 1982. – 240 с.
6. Зверева М.В. Осуществление индивидуального подхода к школьникам начальных классов в условиях индивидуализации обучения: Материалы научн. симпозиума в Тарту 13–14 октября 1969 г. – Тарту: Изд-во Тартус. ун-та. – 1970. – 240 с.
7. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения. – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.

УДК 373.015.31:004

Курило М.О.

здобувач вищої освіти 2 курсу заочного відділення дефектологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У даній статті розглянуто актуальну проблему виховання дитини в умовах інформаційного суспільства і стрімкого розвитку інформаційних технологій.

Ключові слова: виховання, інформаційне суспільство, комунікативні технології.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інформаційно-комунікативні технології є одним із найважливіших факторів, що впливає на формування суспільства XXI століття. Настає новий етап розвитку процесів інформатизації. Інтенсивне впровадження і переплетіння сучасних комп'ютерних, теле-, радіо- і телефонних технологій та комунікаційних служб, швидке розповсюдження локальних і глобальних комунікаційних мереж створює принципово нову якість трансмережевого інформаційного обміну та інструментарію впливу на масову свідомість, що призводить до посилення соціально-психологічних і культурно-інформаційних аспектів глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Питанням інформаційно-комунікативних технологій зараз приділяється увага у всьому світі. Вітчизняні та закордонні фахівці (Д. Іванов, М. Шульга, Tourain A. та інші) багато дискутують з цих питань.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Проаналізувати сучасні проблеми виховання дитини в умовах інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. У системі цінностей сучасного молодіжного середовища інформаційні цінності посідають одне з найбільш пріоритетних місць. В неявному вигляді інформаційні цінності і потреби насправді завжди були першорядними для всіх прошарків суспільства, так як, взагалі кажучи, ступінь інформованості людини безпосередньо пов'язана не тільки з його духовними, але і з матеріальними і економічними можливостями. У сучасному

суспільстві роль інформаційних цінностей різко зростає з кожним роком і причиною цього є швидкий розвиток технічних засобів спілкування.

Таким чином, виходячи з психологічних і соціологічних посилок, сучасна система освіти, виховання та навчання повинна активно розвиватися в декількох напрямках. По-перше, в напрямку, яке може бути визначене як «моніторинг та управління розвитком інформаційних потреб». Іншими словами, суть справи може бути визначена як *«управління тенденціями»*. Така постановка питання передбачає, по-перше, необхідність спрямованого вивчення стану і тенденцій розвитку інформаційних потреб різних верств молодіжного соціуму: учнів різних рівнів системи безперервної освіти, міської та сільської молоді, «важких» дітей і підлітків і т. д.

Сучасне інформаційне суспільство – це суспільство, у якому головними багатствами і ресурсами є інформація та знання, проте воно несе й руйнівні загрози для особистості, оскільки стрімко посилює процеси руйнації локальних культур. Сучасний стан культури фіксує стадію переходу від локального до інтернаціонального рівня, а перехідний період завжди потребує нестандартних рішень, заснованих на варіативності розвитку ситуації, поясненні нелінійності, біфуркаційного (поліфуркаційного) стану та переходу на якісно новий рівень. Процеси інформатизації примушують людину дивитися на світ новими очима, що потребує формування комп'ютерної грамотності та культури людини. Тому поняття «інформаційна культура особистості» дає комплексну характеристику особистісних і професійних якостей, які відповідають вимогам суспільної та професійної діяльності, у контексті якої визначальним чинником є всебічна інформація та знання, які задають систему мислення і світосприйняття.

Стрімкий процес накопичення соціальної інформації призводить до ґрунтовних змін самої людини та її впливу на формування та розвиток навколишнього середовища (соціального, природного, технологічного, культурно-освітнього). Один із результатів цих змін, названий ефектом хоттабізації, є серйозною загрозою нашого часу. Йдеться про прийняття рішень

і здійснення дій на підставі застарілої та неправильної інформації. В сучасній Україні зазначені зміни ввійшли в суперечність із чинною системою шкільної освіти, що відстає від потреб світового розвитку на багато років. Основною причиною такого становища є те, що синдром хоттабізації, який охопив переважну частину педагогів, проявлено у спробі підготувати молоде покоління до життя та здійснювати за нових умов на підставі безнадійно застарілих знань про дітей неправильні методи організації освітнього процесу.

Наслідками цього синдрому є серйозна загроза безпеці країни та гарантована неуспішність більшості громадян як у професійному, так і особистісному плані. Повною мірою це належить до уявлень і дій виховного характеру у зв'язку із швидким впливом на дітей інформаційних ресурсів Інтернету, а також ТБ (телебачення), насиченого низькопробною теле-/кінопродукцією.

Нові часи вносять у наше життя нові явища, поняття та загрози. Серед них контентні кіберзагрози, Інтернет-залежність тощо. Контентними загрозами/кіберзагрозами називають розповсюдження матеріалів, які порушують як юридичні, так і моральні норми. До них належать:

- інформація аморального характеру, зокрема порнографія;
- дитяча порнографія;
- сексуальна експлуатація неповнолітніх і дії педофілів;
- інформація терористичного й екстремістського характеру;
- сектантська інформація;
- злочини проти персональних даних, честі та гідності людей;
- наркопропаганда;
- демонстрування актів насилля, пропаганда злочинів і навчання їх здійснення.

Дитячі психологи та фахівці в галузі Інтернет сформулювали основні небезпеки, яким піддано дітей і підлітків під час використання ресурсів Всесвітньої павутини:

– поширення через соціальні мережі, форуми тощо персональних даних, інформації про поведінку дітей із урахуванням домашніх адрес, номерів телефонів, часто відвідуваних місць. Така інформація може бути легкодоступною для широкого кола осіб, у тому числі й для учасників злочинних угруповань;

– перегляд дітьми порнографії онлайн. У середньому 40 % підлітків переглядають матеріали порнографічного змісту. Така діяльність заважає формуванню нормальної сексуальної та суспільної поведінки, а також сімейних цінностей;

– перегляд матеріалів, які містять сцени насилля, жорстокості стосовно людей і тварин, пропагують злочинну й екстремістську діяльність, що перешкоджає формуванню нормальних моральних установок, прийнятих у сучасному суспільстві.

Багатьом батькам, зайнятим кар'єрою, роботою або просто виживанням, не до власних дітей. Невблаганна статистика свідчить: середня тривалість щоденного спілкування батьків із дітьми становить не більше 12 хвилин на добу. Головним вихователем у багатьох сім'ях стала так звана «медіаняня». Батьки, що наївно намагаються вберегти дітей від «дурного впливу» вулиці, часто навіть раді, що діти годинами «відпочивають» біля телевізора або за комп'ютером. У сім'ях, де є діти, телевізор працює у два рази більше. Помічено навіть, що люди, які проводять більше двох годин на день перед телевізором, часто набирають зайву вагу. Все просто: під час перебування біля телевізора або комп'ютера людина мало рухається, а саме рух є невід'ємним компонентом здорового способу життя. Також із поєднання обіду або вечері з переглядом улюбленого серіалу людина з'їдає більше, тому що ТБ відволікає її від відчуттів і сигналів власного тіла. Крім того, апетит стимулюють рекламні ролики, які «смачно» виглядають, як і інша ТБ-кінопродукція.

Знизити рівень дитячої та підліткової агресії, не дати їм перерости в поведінкову норму – велике та складне завдання для батьків і педагогів.

Протиставити негативному впливу агресивного медіасередовища можна лише психологічно здоровою атмосферою в сім'ї й у школі, де превалюють повага та довіра одне до одного. Також знижує рівень агресивності підлітків і додає їм упевненості чимала доза постійного спортивного навантаження.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, за умов інформатизації сучасного суспільства проблема перетворення мас-медіа й Інтернету в один із найважливіших інститутів становлення людини як особистості має розглядатись у широкому контексті (педагогами, соціологами, психологами та представниками інших дисциплін) і стати предметом уважного наукового аналізу. Важливість дослідження цієї проблеми полягає ще й у тому, що в результаті розвитку інформаційно-комунікативних процесів, які мають наднаціональне та надкультурне спрямування, відбувається формування відповідного типу особистості. Важливо, щоб це була не кібер-особистість із віртуальною ідентичністю, а духовно й інтелектуально розвинена особистість, здатна ефективно будувати своє життя в сучасному суспільстві.

Література

1. Иванов Д. В. Виртуализация общества [Текст] : Версия 2.0 / Д.В. Иванов. – СПб. : Изд-во СПб ун-та, 2002. – 212 с.
2. Touraine, A. The Post-Industrial Society: Tomorrows Social History: Classes, Conflicts in the Programmed Society. – N. Y., 1971.
3. Українське суспільство 1992-2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг [Текст] / За ред. док. екон. наук М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2012. – 606 с.
4. Школа: перезагрузка [Текст] // Корреспондент. – № 1 (489). – 13 января. – 2012.
5. Права дітей в Україні: реалії та виклики після 20 років Незалежності (за результатами опитування дітей віком 10–17 років) [Електронний ресурс] /

Український інститут соціальних досліджень імені О. Яременка. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/docs/poll2905.pdf>.

6. Живое знание. Поиск истины, мудрость наставников, многогранность сути. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://naturalworld.ru/avtor_djeyk-horsli.htm.

7. Українське суспільство 1992-2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг [Текст] / За ред. док. екон. наук М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2012. – 606 с.

УДК 373.2.015.3:796

Маслаган Ю.О.

здобувач вищої освіти 2 курсу заочного відділення дефектологічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Молодий шкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі формування фізичної культури дитини. Підвищення рівня фізичного здоров'я молодого покоління є одним з головних завдань фізичного виховання. Фізичне виховання є невід'ємною частиною всієї навчально-виховної роботи школи і займає важливе місце в підготовці учнів до життя та суспільно-корисної праці.

Ключові слова: дитячий фітнес, фізичне виховання, молодші школярі, здоров'я.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дитячий фітнес – це фізичні заняття, які сприяють самому найкращому розвитку дітей, а також можуть стати для них приємним і веселим проведенням часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато науковців та педагогів-практиків приділяють серйозну увагу підвищенню рівня фізичного здоров'я молодого покоління, це – С. Афанасьєв, В. Білецька, С. Білітюк, В. Венський, О. Власюк, А. Тукач та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Проаналізувати теоретичні основи та наукові підходи розвитку фізичного виховання засобами дитячого фітнесу учнів молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Фізичне виховання в навчально-виховній сфері як складова частина загальної системи виховання повинно забезпечити розвиток фізичного, морального здоров'я, комплексний підхід до формування розумових та фізичних якостей особистості, фізичну та психологічну підготовку до активного життя та професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету засобів оздоровчої спрямованості, широке використання різноманітних форм рухової активності. Завдяки використанню засобів дитячого фітнесу можна досягти поставленої мети.

Робота з дитячого фітнесу помітно відрізняється великим різноманіттям форм, які вимагають від учнів прояву організованості, самодіяльності, ініціативи, що сприяє вихованню організаційних навичок, активності, винахідливості. Здійснюване в тісному зв'язку з розумовим, моральним, естетичним вихованням і трудовим навчанням, фізичне виховання сприяє всебічному розвитку школярів.

На сучасному етапі виявлено найпопулярніші напрями занять дитячим фітнесом: ігровий, танцювальний та фітнес, що має профілактичну

спрямованість. Тривалість занять для учнів молодшого шкільного віку не повинна перевищувати 60 хвилин (одну годину). Починаються заняття з розминки, яка, в свою чергу, і задає ритм для подальшого проведення вправ. На наступному етапі занять, в хід йдуть ті вправи, які зможуть допомогти в розвитку м'язової групи, а також гнучкості, витривалості і рухливості суглобів. І на завершальному етапі можна влаштувати танці, для хлопців більш старшого віку це не тільки тренування всіх м'язів, а й непоганий розвиток логічного мислення.

Дитячий фітнес базується на головному принципі фізичного виховання: *«навантаження заради здоров'я»*. Заняття дитячим фітнесом задовольняють потреби учнів молодшого шкільного віку у фізичній активності, підвищують зацікавленість до занять фізичними вправами, рівень культури тіла, рухів, долучають до здорового способу життя. Все це досягається за рахунок використання інноваційних технологій, сучасного інвентаря та оснащення, музичного супроводу, загальнодоступності та емоційності.

Застосування засобів дитячого фітнесу у процесі занять забезпечує підвищення показників функціонального стану організму, а також фізичної підготовленості учнів; дозволяє сформувати стійкий усвідомлений інтерес дітей до фізичного виховання; стимулює засвоєння ними цінностей спорту і фізичної культури та їх застосування для підвищення рівня культури життєдіяльності.

Формування фізичного потенціалу молодших школярів є не тільки способом виховання та підвищення фізичної підготовки, а й чинником збереження та зміцнення здоров'я, що є одним з головних завдань фізичного виховання. Великий потенціал дитячого фітнесу полягає в тому, що він впливає не тільки на рухову сферу людини, а і на духовну, особистісну і соціальні сфери. Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання є рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю.

Пошуки сучасних підходів щодо розвитку фізичного виховання засобами дитячого фітнесу дітей молодшого шкільного віку особливо актуальні у теперішній час. Необхідно зазначити, що нові сучасні шляхи удосконалення

системи фізичного виховання необхідні для підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Сучасні інформаційні технології широко використовуються під час фізичного виховання дітей шкільного віку. Саме використання комп'ютерних технологій відкриває нові можливості підвищення ефективності процесу фізичного виховання школярів.

Протягом останніх років навчання і виховання проходить за дуже складних соціально-економічних, соціально-психологічних та екологічних умов. Стан здоров'я населення, зокрема дітей та підлітків, продовжує погіршуватись. Збереження фізичного здоров'я молодого покоління – одне з найважливіших завдань нашого суспільства і, насамперед, системи освіти.

Традиційна система фізичного виховання стає менш ефективною у питаннях зміцнення здоров'я, підвищення рівня життєдіяльності молодого покоління і вимагає негайних заходів щодо оновлення її структури та змісту.

Огляд праць вчених свідчить, що саме заняття з використанням фітнесу сприяють формуванню психологічної мотивації дітей молодшого шкільного віку до занять фізичною культурою у вільний час.

Аналіз науково-методичної літератури засвідчує, що розроблено та опубліковано багато посібників та підручників з сучасними підходами щодо організації та проведення занять з фізичного виховання засобами дитячого фітнесу учнів молодшого шкільного віку.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

1. Молодший шкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі формування фізичної культури дитини.

2. Мета фізичного виховання та використання в ньому дитячого фітнесу у початковій школі – закріпити здоров'я, підвищити рівень фізичного стану, фізичну підготовленість та працездатність дітей. Важливим завданням фізичного виховання в початковій школі є зміцнення здоров'я та сприяння правильному фізичному розвитку учнів.

3. Основною формою роботи з фізичного виховання учнів початкових класів є уроки фізичної культури, але успіхів у фізичному вихованні школярів можна досягти лише при раціональному поєднанні різноманітних форм на прикладі фітнесу, яке становить чітку узгоджену систему.

4. Пошуки сучасних наукових підходів до організації та проведення занять з використанням фітнесу дітей молодшого шкільного віку особливо актуальні у теперішній час. Нові сучасні шляхи удосконалення системи фізичного виховання необхідні для підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

5. Аналіз впровадження нових технологій організації фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх школах дозволяє вирішувати проблему зміцнення здоров'я та забезпечення гармонійного розвитку дітей.

Перспективою подальшого дослідження є розширення та узагальнення сучасних наукових підходів в системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку в середніх загальноосвітніх школах.

Література

1. Афанасьєв С. М. Фізична реабілітація дітей молодшого шкільного віку з церебральним паралічем, ускладненим сколіозом: автор... кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00. 03 – «Фізична реабілітація» / С. М. Афанасьєв. – К., 2008. – 18 с.

2. Білецька В.В. Теоретико-методичне обґрунтування тестування фізичної підготовленості молодших школярів у процесі фізичного виховання: автор... кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00. 02 – «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / В. В. Білецька. – К., 2008. – 20 с.

3. Білітюк С. А. формування стимулів до занять фізичними вправами дітей молодшого шкільного віку: автор... кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00. 02 – «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / С. А. Білітюк. – Харків, 2006. – 20 с.

4. Валькевич О. В. Профілактика порушень склепів стопи у молодших школярів засобами фізичного виховання: автор... кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00. 02 – «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О. В. Валькевич. – Івано-Франківськ, 2012. – 20 с.

5. Венський В., Тукач А. Корекція постави учнів молодшого і старшого шкільного віку // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – Луцьк, 1999. – с. 284 – 288.

6. Власюк О. О. Науково-педагогічні основи організації самостійних занять фізичними вправами дітей молодшого шкільного віку: автор... кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00. 02 – «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О. О. Власюк. – Львів, 2006. – 20 с.

УДК 373.064.3

Медведєва А.О.

здобувач вищої освіти 3-го курсу заочного відділення факультету

ПВПК, ДВНЗ «ДДПУ», goodline@ukr.net

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри

педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

ГУМАНІСТИЧНІ ІДЕЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті представлені дослідження педагогічної теорії В. Сухомлинського, в основі якої покладені гуманістичні ідеї толерантності, визначаються основні завдання виховання у молоді людяності, окреслені

видатним педагогом. Зосереджується увага на змістовності понять «толерантність», «педагогічна толерантність».

Ключові слова: гуманістична концепція В.О. Сухомлинського, толерантність, педагогічна толерантність, принципи толерантності, соціальна толерантність, психологічна толерантність, педагогічна концепція виховання толерантності.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасне суспільство і взаємовідносини у ньому будуються на основі інформаційно-комунікативного взаємообміну, спілкування, співробітництва, але виникають певні труднощі у здійсненні цього процесу і тим більше в отриманні бажаного результату. За словами філософа Ю. Шрейдера, найстрашнішою із катастроф, що загрожують людству, – це не стільки атомна, теплова і тому подібні, скільки антропологічна – знищення людського в людині [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Педагогічна спадщина В. Сухомлинського не одне десятиріччя привертає увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних учених (М. Антонєць, І. Бєх, М. Библюк, А. Богущ, Л. Бондар, Н. Калініченко, М. Мухіна, В. Риндак, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін.). Дослідженню підлягали й окремі педагогічні аспекти толерантності, серед яких: формування ставлення вихованців до толерантності як суспільно значущої цінності (В. Береговий, І. Бєх, Т. Болотіна, Б. Гершунський, В. Глєбкін, О. Грива, О. Гуткін, О. Клепцова, І. Крутова, В. Лєкторський, М. Міріманова, П. Степанов та ін.); формування міжособистісної толерантності учнівської молоді (Г. Безюлева, Г. Скрябіна, Г. Солдатова, О. Шарова, Г. Шєламова та ін.); розвиток толерантності у контексті педагогічної взаємодії (І. Воробйова, О. Тодоровцева та ін.); толерантність у спадщині В. Сухомлинського (К. Фатєєва та ін.).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення гуманістичних ідей толерантності, представлених у педагогічній спадщині В. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Педагогічне осмислення цієї проблеми пропонує вихід із ситуації, що склалася, шляхом виховання толерантної особистості, яка формується засобом вирішення етичних питань, ціннісним ставленням до дійсності, добродійністю людини та її моральністю.

Поняття «толерантність» у різних галузях науки не має однозначного тлумачення та розуміння. Вперше поняття було розроблено біологами як уявлення «про норму реакції у допустимому діапазоні варіантів реагування, притаманних тому чи іншому виду, не порушуючи його генотип». Донедавна цей термін використовувався у психології за змістовою суттю як «відсутність чи послаблення реакції на якийсь несприятливий фактор...» [2, с. 441].

Толерантність передбачає відмову від насильства, використання мирних засобів для розв'язання суперечностей і конфліктів, що супроводжують історію суспільства і життя кожної людини. У соціальному сенсі – це терпиме ставлення до людей, їхніх думок, культури, вірування, інакомислення [2, с. 441].

Філософську природну сутність поняття «толерантність» академік В. Тишков визначає, підкреслюючи що толерантність – це особистісна або суспільна характеристика, що припускає усвідомлення того, що світ і соціальне середовище багатовимірні, а отже й погляди на цей світ є різними, вони не можуть і не повинні зводитись до одноманітності, або бути на чийсь користь. Вочевидь, філософські науки знаходять витoki толерантності в гуманізмі, тобто гуманному ставленні до людини.

У педагогіці і психології немає однозначного розуміння толерантності, проте широко представленими є практичні аспекти щодо її застосування. Ряд учених-педагогів (М. Рожков, Л. Байбородова, М. Ковальчук) визначають толерантність як реалізацію готовності до усвідомлених особистісних дій,

спрямованих на досягнення гуманістичних відносин між людьми і групами людей, що мають різний світогляд, різні ціннісні орієнтації [3].

У «Декларації принципів толерантності» зазначається, що толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності. Цьому сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань.

Толерантність – це гармонія в різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Толерантність – це чеснота, яка робить можливим досягнення миру і сприяє заміні культури війни культурою світу [1].

Толерантність – це не поступка, поблажливість чи потурання. Толерантність – це насамперед активне ставлення, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини. Ні за яких обставин толерантність не може служити виправданням посягань на ці основні цінності, толерантність повинні проявляти окремі люди, групи і держави [1].

Толерантність – це обов'язок сприяти утвердженню прав людини, плюралізму (в тому числі культурного плюралізму), демократії та правопорядку. Толерантність – це поняття, що означає відмову від догматизму, від абсолютизації істини і затверджує норми, встановлені в міжнародних правових актах у галузі прав людини [1].

Прояв толерантності, який співзвучний повазі прав людини, не означає терпимого ставлення до соціальної несправедливості, відмови від своїх або поступки чужим переконанням. Це означає, що кожен вільний дотримуватися своїх переконань і визнає таке ж право за іншими. Це означає визнання того, що люди за своєю природою розрізняються за зовнішнім виглядом, становищем, мовою, поведінкою і цінностями і мають право жити в мирі та зберігати свою індивідуальність. Це також означає, що погляди однієї людини не можуть бути нав'язані іншим [1].

Ми розуміємо толерантність як гармонію етичності та вихованості у ставленні до людини, розуміння індивідуальності та повагу прав особистості, обов'язкову високу моральну якість суспільних відносин та людського спілкування, що не дозволяє нехтувати нормами права та закону.

Толерантність у педагогічному сенсі, – це визнання педагогом прав дитини на створення рівних стартових умов у навчанні та вихованні, розуміння особистої та соціальної відповідальності за подальший розвиток і соціальну адаптацію дітей, у тому числі з порушеннями психофізичного розвитку, спілкування з дитиною та її батьками на оптимістичних, демократичних і гуманістичних засадах, віра в її успіхи та природні можливості.

Сучасні умови розвитку суспільства висувають нові вимоги до педагога, що передбачають формування педагогічної толерантності. Саме це дає змогу розглядати педагогічну толерантність як професійно важливу якість педагога, що формує професійну компетентність, а також впливає на взаємини з усіма суб'єктами освітнього процесу.

В основі поглядів В. Сухомлинського лежать гуманістичні ідеї толерантності. Видатний педагог наголошує: «Ми розглядаємо почуття обов'язку і відносини обов'язку в педагогічному колективі як внутрішню потребу кожного з нас, педагогів, у насиченій, інтелектуально повноцінній і багатій творчій праці, як прагнення до постійного вдосконалення і творчості, як вимогливість до самого себе, що з року в рік зростає і збагачується. Обов'язок немислимий без любові до справи, захоплення нею, без глибокого знання духовного світу дитини, без відчуження незахищеності її духовного світу, без розуміння величезного суспільного значення того, що ми робимо. Відчуття і розуміння свого обов'язку у вихованні людини не є чимось незмінним, раз назавжди даним. Це особлива сторона етичної культури особистості і колективу, це якість, що постійно розвивається й поглиблюється. Почуття обов'язку поглиблюється в кожного з нас, педагогів, завдяки тому, що ми активно розвиваємо в собі здатність бачити свої власні зусилля, свій розум, свою творчість у дитині, в її розумі й моральності, у культурі особистості, у

духовних багатствах колективу. Розвиток і поглиблення почуття обов'язку нерозривно пов'язані із загальним зростанням педагогічної культури вчителя» [4, с. 81–82].

Василь Олександрович Сухомлинський в основу своєї педагогічної теорії та практики поклав завдання виховання у молоді людяності та усвідомлення істини, що людина у суспільстві є найвищою цінністю. Міра відповідальності за виховання толерантності у суспільстві яскраво відображена у словах видатного майстра педагогічної справи про те, що виховання дітей – це віддача духовних сил. Людину ми творимо любов'ю – любов'ю батька до матері і матері до батька, любов'ю батька й матері до людей, глибокою вірою в красу і гідність людини. Прекрасні діти виростають у тих сім'ях, де батько й мати по-справжньому люблять одне одного і разом з тим люблять і поважають людей. Я одразу бачу дитину, у якої батьки глибоко, сердечно, красиво, віддано люблять одне одного. У цієї дитини – мир спокій в душі, глибоке душевне здоров'я, чистосерда віра в добро, віра в красу людську, віра в слово вихователя, тонка чутливість до тонких засобів впливу – доброго слова краси [5].

В. Сухомлинський, не використовуючи поняття «толерантність», відносить його, на перший погляд, до ціннісної категорії та пов'язує із завданнями морального виховання учнів. При цьому виховання розглядається як постійне духовне збагачення та зростання вчителя та дитини. Якщо на момент закінчення школи, засвоївши шкільну програму, учень не здатен розрізнити добро і зло, правильно оцінити власну поведінку та поведінку інших з позиції «добре-погано», поділити вчинки на погані або добрі, то мета з формування моральних якостей особистості у повній мірі не досягнута.

В. Сухомлинський указує на межі допустимого в безмірному бажанні людини отримати від життя все більше і більше. Він апелює до гідності людини словами про те, що кожна людина має знати, що існує межа між тим, чого ти бажаєш, і тим, що можна. Необхідно перевіряти свої вчинки запитанням до самого себе: чи не робиш ти зле, чи не спричиняєш неподобства людям. «Не будь байдужим до зла. Борись проти зла, обману, несправедливості. Будь

непримиримим до того, хто прагне жити за рахунок інших людей, завдає лиха іншим людям!»), – зазначає видатний педагог.

Формування толерантної особистості здійснюється в процесі навчально-виховної роботи, де прищеплюються дитині гуманістичні цінності і розвиваються її інтелектуальні здібності. Виховання толерантної людини є процесом цілісним і системним, але при цьому виступає ще й стихійним процесом саморозвитку, самовиховання, самореалізації. Додатковою умовою виховання толерантної особистості є процес соціалізації в цілому, проте основи моральності закладаються в родині, суспільному оточенні, серед однолітків, у суспільних інституціях тощо.

В. Сухомлинський говорив, що підліток бажає бути хорошим, прагне до ідеалу, водночас, не терпить, щоб його виховували, не терпить тієї оголеності ідей, тенденцій, які стають справжнім лихом шкільного виховання.

Вирішення проблеми виховання толерантної особистості полягає в цілісності педагогічної концепції формування толерантності, збагаченої досвідом педагогічної діяльності видатних педагогів різноманітними засобами, принципами, методами і формами навчально-виховної роботи. Педагогічна концепція виховання толерантності не повинна зводитися лише до засвоєння соціальних цінностей як відбиття соціального. Вона має спиратися на траєкторію індивідуально-творчого саморозвитку, самоствердження, самореалізації особистості. Поняття сенсу як особливого, прискіпливого ставлення людини до життєвих цінностей, сталого регулятора її життєдіяльності та поведінки стає центральним у соціальній теорії та практиці. Толерантність має виступати як спосіб дії в різних ситуаціях, що виникають у процесі спілкування між людьми, відносинами між різними соціальними групами тощо.

Отже, сучасні умови розвитку суспільства висувають нові вимоги до педагога, що передбачає формування педагогічної толерантності. Педагогічна толерантність може розглядатися, з одного боку, як засіб досягнення

поставлених виховних та освітніх завдань, а з іншого, – як одна з цілей процесу виховання.

Необхідною умовою успішності педагогічної діяльності є прийняття дитини такою, якою вона є. Толерантний педагог, завдяки особливій тактиці побудови своєї поведінки по відношенню до дітей, домагається більшої результативності. Учені, аналізуючи особливості толерантності вчителя в педагогічному процесі, визначають наступні види толерантності педагога: соціальну (або соціально-психологічну і психологічну або психофізіологічну (Ю. Поваренков) [3, с. 115]. Наявність соціальної толерантності дозволяє вчителю ефективно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу, а сформованість психологічної толерантності забезпечує високу стійкість вчителя до численних професійних стресів.

Ю. Поваренков пропонує виділяти в соціальній толерантності динамічні й операціональні структурні компоненти. Динамічна сторона толерантності визначається змістом мотиваційної сфери вчителя (готовність прийняти учня, таким, який він є), системою його цінностей, інтересів, переконань і соціальних установок. Операціональну основу соціальної толерантності складають конкретні знання, вміння та здібності (знання про психологічні особливості людей, здатність спілкуватися з різними людьми, здатність контролювати процес спілкування та ін.) [3, с. 38].

Отже, під педагогічною толерантністю можна розуміти володіння вміннями та навичками толерантної (терпимої, моральної, культурної, ввічливої тощо) взаємодії з усіма суб'єктами освітньо-виховного процесу, що визначає активну життєву позицію педагога, побудовану на принципах гуманізму, соціальної рівноправності, педагогічної деонтології; як норму власної поведінки зі сформованістю та нормативністю проявів педагогічної етики.

Сформовані навички педагогічної толерантності як характеристики досвідченого педагога сприяють також оволодінню навичками коректної, безконфліктної комунікації з усіма суб'єктами освітньо-виховного процесу.

Головне переконання вчителя – це глибока віра в силу виховання. Ця віра повинна стати сумлінням кожного вчителя, прапором, обличчям школи.

Вірити в силу виховання – це означає вірити у власну працю, у те, що можна стати володарем дум і почуттів своїх вихованців, що найважчого і найбільш безнадійного можна зробити справжньою людиною, – стверджує В. Сухомлинський.

Педагогічна толерантність має велике значення в роботі педагогів, проте, на жаль, інколи відчувається істотний дефіцит поваги і терпимості. У повсякденній педагогічній практиці нерідко можна зустріти прояви педагогічної інтолерантності – від байдужості до «власної думки» дитини до відвертого і жорстокого її знецінення та знищення, або приниження самого учня за його особисті погляди.

В. Сухомлинський підкреслює, що практика навчально-виховної роботи показує, що вагомих результатів у роботі добиваються лише ті педагоги, які мають перед собою ясну і чітку мету, працюють творчо, не задовольняються так званими «середніми показниками». І навпаки, зустрічаються випадки, коли «педагог байдуже ставиться до своєї роботи, коли його не хвилює доля вихованців, знання учнів незадовільні, ідейний рівень вихованців низький. Безвідповідальне ставлення до роботи виникає там, де наслідками роботи педагога ніхто не цікавиться. Досвід показує, що головною силою, покликаною виховувати відповідальність за роботу, є сам педагогічний колектив. Відповідальність за роботу виховується шляхом розгортання критики – ділової, повсякденної, яка стає органічною складовою частиною стилю роботи школи. Учитель відчуває відповідальність за результати своєї роботи перед всім педагогічним колективом лише тоді, коли критика стає рисою роботи, а не набирає характеру крикливого «викриття», словесної тріскотні, урочистих обіцянок, компанійських авралів» [6, с. 1].

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. У педагогічній діяльності толерантних викладачів використовуються такі типи взаємодії, як діалог, співпраця, наставництво,

партнерство тощо. У структурі таких взаємодій переважають емоційно-вольові та когнітивні компоненти, які характеризуються високим рівнем емпатії, почуттями партнерства, вмінням прийняти його таким, яким він є, відсутністю стереотипності у сприйнятті інших людей, гнучкістю мислення, вмінням адекватно сприймати та оцінювати свою особистість.

«Є така нехороша, небезпечна річ – лінощі душі. Заглянь собі в душу, зваж, чи немає в ній зернини цієї вади. А є – викинь її, не дай їй прорости буйним дурманом. Лінощі душі – це байдужість до людини. Якщо ти не помічаєш чужого горя, значить, у тебе небезпечна хвороба – лінощі душі. Подолай у собі цю хворобу. Пильно вдивляйся в усе, що відбувається навколо тебе. Пізнавай світ не тільки розумом, а й серцем. Пам'ятай, що найголовніше в оточуючому тебе світі – людина. Людина з усією своєю складністю й багатогранністю, із своїми радощами і тривогами, насолодами й болями», – звертається до вчителів педагог, учений, гуманіст Василь Олександрович Сухомлинський [5].

Отже, ідеї толерантності В. Сухомлинського є близькими і зрозумілими для всіх верств населення. Можливо, в цьому і є їх педагогічна сила, людська мудрість і, водночас, педагогічна вічність у сучасній освітянській та соціальній дійсності.

Література

1. Декларація принципів толерантності // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3–4.
2. Краткий психологический словарь / Сост. Л. А. Карпенко. – М. : Политиздат, 1985. – С. 441.
3. Поваренков Ю.П. Психологическая характеристика профессиональной толерантности учителя / Ю.П. Поваренков // Вопросы психологии внимания: сб. науч. трудов / под ред. проф.
4. Рожков М.И., Байбородова Л.В., Ковальчук М.А. Воспитание толерантности у школьников / М.И. Рожков, Л.В. Байбородова,

М.А. Ковальчук. – Ярославль : Академия развития: Академия холдинг, 2003. – 192 с.

5. Сухомлинський В.О. Етика взаємовідносин у педагогічному колективі школи / В. О. Сухомлинський // Радянська школа. – 1977. –№ 11. – С. 77–89.

6. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський // Рад. Україна. – 1968. –8 груд. (284).

7. Сухомлинський В.О. Виховання відповідальності за роботу в педагогічному колективі / В.О. Сухомлинський // Радянська освіта. –1955. – С. 1.

8. Шрейдер Ю.А. Утопия или устроительство // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. – М., 1990. – С. 8.

УДК 37.035:172.15:316.362

Трефілов Ю.В.

здобувач вищої освіти 2-го курсу факультету фізичного виховання

ДВНЗ «ДДПУ»

Крутогорська Н.Ю.

науковий керівник – кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ»

РОЛЬ БАТЬКА У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДИТИНИ

У статті розглядається актуальне питання сучасного виховання – роль батька у патріотичному вихованні дитини в сім'ї. Доведено, що на батька покладена головна виховна відповідальність з формування патріотичних почуттів у дитини, особливо хлопчиків, майбутніх захисників держави. Автором було проведено анкетування дітей з даної теми і запропоновані виховні заходи у сім'ї щодо формування патріотизму у дітей.

Ключові слова: патріотизм, формування, виховання, навчання, Батьківщин, рідна земля, мужність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Патріотичне виховання – процес взаємодії вихователя, батьків, вихованців, спрямований на розвиток патріотичних почуттів, формування патріотичних переконань і стійких норм патріотичного поведінки. Метою патріотичного виховання є виховання переконаного патріота, люблячого свою Батьківщину, відданого їй, готового служити своєю працею і захищати її інтереси [1].

Роль патріотичного виховання на теперішній час дуже актуальна. Ситуація, в якій опинилася країна, вимагає серйозного і глибокого аналізу причин подій, які що відбуваються, змін у суспільстві, свідомості людей. Спостерігається колосальна заміна усталених цінностей, думок, норм і правил поведінки. Тому, проблема патріотичного виховання – своєчасна, важлива і набуває особливого значення у цей скрутний період часу для нашої країни. Особлива роль належить батькові. Бо саме йому, як мужньому чоловіку, природа надала право захищати дітей і жінок, рідний дім, країну і наділила такими рисами як сміливість, свідомість, рішучість, відповідальність, готовність прийти на допомогу слабкому тощо.

Вважаємо, що на батько покладена головна виховна відповідальність з формування патріотичних почуттів у дитини, особливо хлопчиків, майбутніх захисників держави.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський писав, що у Павлиській середній школі, всі вчителі прагнули, щоб у кожного підлітка поступово формувалося особисте ставлення до Батьківщини: бажання і духовний порив утвердити її гідність, велич, честь, славу, могутність [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених

раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Класики педагогічної науки Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, О. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський у своїх працях розглядали актуальні для свого часу проблеми розвитку патріотичних почуттів школярів як складової частини національної системи виховання, висували ідею виховання «свідомого» громадянина, патріота своєї Батьківщини.

Теоретичному усвідомленню нових тенденцій у вітчизняній педагогічній науці сприяли роботи О. Вишневського, В. Кузя, М. Стельмаховича, П. Щербаня, які основою патріотичного виховання вважають національну свідомість та наголошують на усвідомленні безперечної цінності Батьківщини.

Велика відповідальність за патріотичне виховання належить сучасній сім'ї. На теперішній час в силу складних соціально-економічних умов, батько в родині частіше є джерелом фінансової підтримки сім'ї. У зв'язку з цим все більше і більше батьків передають свої виховні функції дружині, членам сім'ї.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський дуже багато уваги у своїх творах приділяв саме ролі батька. Він визначав, що авторитет батька у сімейному вихованні дуже високий [4].

Для вираження поняття «рідний батько» вживають слова: батько, тато, няньо. Народна мудрість говорить: «Не навчив батько, не навчить і дядько», «Не хочеш слухати тата, то послухаєш колись ката», «Добре тому, хто має батька, бо в батька найтепліша хатка», «Таткова хата усім багата».

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проаналізувати роль батька у формуванні патріотичних почуттів дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Традиційні ролі батька і чоловіка залишалися незмінними протягом багатьох поколінь. У даний час стереотип чоловіка, а, отже, і батька зазнає серйозні зміни. Звідси ідеал батька може бути дуже суперечливим, включати в себе полярні якості. Раніше батько був втіленням

влади та страху, зараз від чоловіка чекають ласки і ніжності, м'якості і активної турботи про дітей, захисту від негараздів.

Батько повинен бути для своїх дітей прикладом високоморальної поведінки, культури спілкування, працьовитості, вірності коханій дружині та бути впевненим, що його діти ніколи не допустять аморального вчинку, не образять старшого чи меншого від себе, будуть надійними захисниками своєї сім'ї, рідної землі й України.

Нами було проведено дослідження щодо даної теми у 8 класі, у якому прийняло участь 20 учнів.

Були запропоновано наступні питання:

1. Дайте визначення поняттю «патріотизм»?
2. Хто, на вашу думку, має займатися патріотичним вихованням у сім'ї?
3. Чи здійснюється у сім'ї патріотичне виховання, якщо так, то яким чином?

Аналізуючи відповіді респондентів, то всі учні вважають, що патріотизм це – захист Вітчизни, відстоювання інтересів країни або міста, любов до рідної землі. Узагальнюючи відповіді учнів, можна зробити висновок, що школярі добре розуміють це поняття. Однак, треба зауважити, що розуміння поняття «патріотизм» відбувається у дуже широкому, якомусь абстрактному плані, відірваному від реалій сьогодення. З цього випливає, що дітей потрібно вчити більш конкретному, близькому до них розумінню цього поняття. Бо патріотизм починається і з любові до своїх рідних, до своєї домівки, школи, села. Що учень може зробити корисного зараз, чим він може допомогти для зміцнення країни, для її захисту. Зрозуміло, що перш за все, це – сумлінне ставлення до батьків, до навчання в школі, це оволодіння фізкультурно-оздоровчими і воєнно-спортивними навичками, заняття спортом, підготовка до служби у Збройних силах України. Патріотизм – це любов та відповідальність; любов до землі на якій ти народився, та відповідальність за її долю та долю твого народу, готовність примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності

– віддати життя за її свободу і незалежність. Патріотизм породжує впевненість у собі, волю в перемогу, віру в свою націю, свій народ, він перетворює звичайну людину в безстрашну, яка не відчуває страху і болю, йдучи впевнено і безстрашно в ім'я світлого й щасливого майбутнього.

На друге питання діти відповіли одноголосно, що батькові належить провідна роль у патріотичному вихованні, бо саме він, як мужній чоловік, повинен займати ведучу позицію. Батько завжди має бути, перш за все, захисником сім'ї, а якщо врахувати те, що батько проходив службу у армії, то він, безумовно, добре розуміється у цьому питанні.

На третє питання – «Чи здійснюється у сім'ї патріотичне виховання, якщо так, то яким чином?» 60 % респондентів відповіли, що «так, здійснюється», але в основному це – усні обговорення подій, які відбувались під час антитерористичної операції у місті й зараз відбуваються на Сході країни.

Узагальнюючи відповіді респондентів, можна констатувати, що іноді у сім'ї батько був ініціатором відвідування краєзнавчого музею, залучав до активної участі у міських та селищних парадах та мітингах на честь святкування Дня Перемоги, запрошував до сімейного перегляду кінофільмів на патріотичну тему з подальшим обговоренням. На жаль, досвід сімейного виховання з цієї проблеми вичерпується. Поза увагою сім'ї, а саме, батька, залишається ще дуже багато виховних методів і засобів, які сприяють успішному здійсненню патріотичного виховання у сім'ї, особливо хлопчиків, майбутніх захисників, свідомих патріотів України.

Насамперед, вважаємо, що це – пропаганда здорового способу життя, заняття фізкультурою і спортом. Батько повинен бути прикладом і навчити свого сина, як майбутнього захисника Вітчизни, бути фізично загартованим, сильним і мужнім. Участь у міських чи обласних спортивних змаганнях з якогось виду спорту – це теж, свого роду патріотизм, бо виборюєш спортивну честь своєї школи, міста. Також потрібно приділити увагу розповідям з дітьми на тему: «Що таке патріотизм людини? У чому він проявляється?», про

патріотичні вчинки громадян сьогодення, воїнів, які боронять нашу країну, вивчати разом із дітьми історію міста, села, краю, країни, героїчну історію українського народу, його духовну спадщину, культуру, національні традиції, символи, звичаї, вірування та побут [2; 3].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Із усього викладеного вище, можна зробити наступний висновок, що батько повинен займати провідну роль у патріотичному вихованні дітей, тому що, чоловік – захисник сім'ї, жінок і дітей, своєї рідної землі, держави. Саме на його плечі лягає відповідальність за життя інших. Із давніх-давен, з моменту виникнення людства, роль чоловіка – в захисті слабких, захисті Вітчизни, а жінка це – продовжувач і берегиня роду але, все ж, успіх виховання в сім'ї буде залежати від обох батьків, спільної взаємодії і злагодженості вимог до своїх дітей.

На ці педагогічні умови необхідно звертати увагу у всіх видах спільної сімейної діяльності: в іграх, у праці, навчанні, у побуті, на дозвіллі, відпочинку, завжди пам'ятаючи, що у дитини формуються не тільки патріотичні почуття, а йде процес виховання майбутнього громадянина нашої держави.

Література:

1. І.Д. Бех, К.О. Журба, В.А. Киричок / Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : навчально-методичний посібник // І.Д. Бех, К.О. Журба, В.А. Киричок. – К. : Пед. думка, 2011. – 240 с.

2. Коновалова М.В. Тематичні класні години (національно-патріотичне та громадянське виховання), 5–11 класи / М.В. Коновалова // – Харків : Видавнича група «Основа», 2011.

3. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Світ виховання. – 2007. – № 1 (20). – С. 23–34.

4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський . – К.: Рад. школа, 1976. Т. 4. – С. 369–392.

5. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа / В.О. Сухомлинський – у 5 т. – К: Вибрані твори, Рад. шк., 1976.–. 7–390с.

УДК 378.147:811.161.2

Хмарська В. С.

здобувач ступеня вищої освіти «Магістр»

факультету підготовки вчителів початкових класів ДВНЗ «ДДПУ»,

valeria@i.ua

Хижняк І.А.

науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент

декан факультету ПВПК, ДВНЗ «ДДПУ», inngen@mail.ru

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ ЛІНГВОМЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті уточнено поняття «лінгвометодична компетентність майбутнього вчителя початкової школи» в контексті актуальних реалій системи освіти в Україні. Схарактеризовано і узагальнено основні підходи до визначення критеріїв і показників сформованості лінгвометодичної компетентності педагога. З урахуванням сучасних освітніх тенденцій обґрунтовано доцільність виокремлення когнітивного, операційно-діяльнісного і мотиваційно-ціннісного критеріїв.

Ключові слова: учитель початкової школи, лінгвометодична компетентність, когнітивний критерій, операційно-діяльнісний критерій, мотиваційно-ціннісний критерій.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі національна система освіти розвивається в тісному зв'язку з упровадженням компетентнісного підходу в навчально-виховний процес. Зміна загальних освітніх орієнтирів зумовлює перегляд змісту професійної підготовки вчителя початкової школи як ключової постаті у формуванні культуромовної особистості учнів. Компетентнісно зорієнтований підхід зміщує акценти з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, що означає підсилення практичної спрямованості навчання, зокрема предметно-професійного аспекту, набуває значущості вміння реалізовувати знання в практичній діяльності, акцентується увага на якісних результатах процесу навчання не як суми знань, а здатності педагога творчо розв'язувати життєві й професійні завдання, нестандартно діяти в різних ситуаціях. Відтак, нові вимоги до підготовки вчителя початкової школи вимагають посиленої уваги до його лінгвометодичної підготовки як засобу формування лінгвометодичної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблеми лінгвометодичної підготовки вчителя стали предметом дослідження О. Горошкіної, Н. Остапенко, М. Пентилюк, О. Семенов, В. Студенікіної та ін. У лінгводидактичних працях В. Бадер, Н. Голуб, С. Карамана, О. Копусь, О. Кучерук, Т. Симоненко, І. Хижняк та ін. також висвітлено окремі аспекти цього питання. У нашому дослідженні ми спиратимемося на визначення лінгвометодичної (лінгводидактичної)

компетентності майбутнього вчителя початкових класів, запропоноване І. Хижняк. На наш погляд, таке тлумачення найбільш повно характеризує сутність і особливості поняття, визначаючи його як «здатність на високому науковому й методичному рівнях, з урахуванням психологічної та виховної специфіки, застосовуючи різноманітні форми організації навчально-виховного процесу та постійно самовдосконалюючись, якісно організовувати процес становлення в молодших школярів мовно-мовленнєвої компетентності» [4].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Проте відсутність єдиного підходу до тлумачення лінгвометодичної компетентності вчителя початкової школи, розбіжності у визначенні критеріїв і показників її сформованості потребують вирішення задля оптимізації навчально-виховного процесу в педагогічних вишах. Відтак метою статті є з'ясування критеріїв та показників сформованості лінгвометодичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Для виділення й обґрунтування зазначених категорій, на нашу думку, важливими є дослідження В. Баркасі, О. Копусь, А. Нікітіної, Н. Остапенко, О. Семенов та інших науковців, праці яких стосуються фахової підготовки майбутнього вчителя-словесника.

Так, говорячи про відбір критеріїв для дослідження лінгводидактичної компетентності магістрантів філологічних спеціальностей, О. Копусь наголошує на необхідності використання вірогідної, але обмеженої їх кількості і пропонує такі: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-професійний, особистісно-вольовий, діяльнісний, дослідницько-творчий критерії. Ціннісно-мотиваційний критерій, за О. Копусь, передбачає урахування особистісних якостей магістранта, його професійну зацікавленість, умотивованість до педагогічної, методичної, дослідницької діяльності тощо. Когнітивно-професійний критерій, на думку дослідниці, містить у собі глибокі знання в галузі лінгвістики та лінгводидактики, а також вітчизняної та зарубіжної педагогіки і психології;

здатність взаємодіяти з учнями, колегами, батьками, реалізовувати принципи індивідуалізації і диференціації навчання тощо [2].

До особистісно-вольового критерію О. Копусь зараховує такі показники: рівень загальної культури; комунікативні вміння; здатність мислити нестандартно; наполегливість, оптимізм у ставленні до соціуму; розвинене почуття обов'язку і відповідальності; лідерські здібності. Діяльнішим критерієм у дослідженні науковця передбачено: уміння проектувати й здійснювати професійну самоосвіту; здатність вибудовувати педагогічну, методичну та дослідницьку діяльність, аналізувати свою діяльність і коригувати її відповідно до поставлених цілей тощо [2].

Н. Остапенко пропонує власне бачення контролю лінгводидактичної компетентності майбутнього вчителя-словесника, де виокремленні науковцем 16 складових компетенцій у структурі досліджуваного явища одночасно виступають і критеріями її сформованості: інформаційна, мотиваційна, логічна, діагностична, методологічна, технологічна, проєктивна, стратегічна, особистісна, дискурсивна, рефлексивна, аксіологічна, соціальна, комунікативна, креативна, рольова [3].

Аналізуючи формування професійної компетентності вчителя іноземної мови, В. Баркасі виділяє такі критерії та показники її сформованості: *процесуально-змістовий* із показниками: знання (методологічні, загальнотеоретичні, спеціальні), уміння, навички; оволодіння основами педагогічних технологій; використання прийомів педагогічного менеджменту; *суспільно-громадянський* із показниками: громадянська відповідальність; розуміння значущості педагогічної діяльності; суспільна активність; *культурологічний* із показниками: усвідомлення себе носієм національних цінностей; толерантність, повага до мови, релігії, культури різних націй; планетарне мислення; *регулятивно-оцінний* із показниками: мотивація досягнення компетентності; рівень професійної самосвідомості; емоційна

гнучкість; *професійно-особистісний* із показниками: гуманність; мобільність; комунікативність [1, с. 74].

Узагальнюючи погляди сучасних науковців і методистів, зазначимо, що так чи інакше, під варіабельними назвами і різною кількістю критеріїв сформованості компетентності, дослідники, по суті, пропонують об'єктом контролю знання, уміння й навички, а також мотиви й цінності педагога, що зумовлено загальноприйнятою думкою, що компетентність як інтегрована якість особистості містить у собі знання, вміння, навички й особистісні характеристики, як-то: мотиви, цінності, прагнення тощо. Дещо інший підхід у дослідженні Н. Остапенко обґрунтовується її потрактуванням сутності та структури лінгводидактичної компетентності вчителя-словесника і, на нашу думку, є досить складним для використання в організації контролю.

Спираючись на визначення лінгвометодичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи як інтегративної якості особистості, що ґрунтується на знаннях, уміннях, навичках і досвіді викладання української мови, а також сформованій позиції щодо власної професійної діяльності, до критеріїв сформованості лінгвометодичної компетентності майбутнього педагога зараховуємо когнітивний, операційно-діяльнісний і мотиваційно-ціннісний. На нашу думку, зазначені критерії є достатньо інформативними, об'єктивними, а також послідовно відображатимуть зміст базових конструктів лінгвометодичної компетентності: лінгвометодичного та інформаційно-комунікаційного.

Так, когнітивний критерій репрезентує знаннєву складову лінгвометодичного та інформаційно-комунікаційного компонентів лінгвометодичної компетентності. Операційно-діяльнісний критерій призначений для оцінки умінь і навичок майбутнього вчителя, що формуються під час набуття ним лінгвометодичної компетентності в цілому й розвитку лінгвометодичного та інформаційно-комунікаційного компонентів зокрема. Виокремлення мотиваційно-ціннісного критерію зумовлене необхідністю

діагностування лінгвометодичного та інформаційно-комунікаційного компонентів.

Когнітивний критерій представлений системою знань, якими повинен володіти майбутній учитель початкової школи. Відтак показниками цього критерію вважаємо такі:

– лінгвометодичний: глибокі знання про систему сучасної української літературної мови, мовні норми і правила; знання вікових психологічних особливостей школярів різного віку; знання теорії навчання і виховання, сучасних методів і принципів організації навчально-виховного процесу, ґрунтовне володіння знаннями з методики навчання української мови в загальноосвітній школі;

– інформаційно-комунікаційний: знання видів та носіїв інформації, жанрових різновидів електронної і мультимедійної продукції, Інтернет-ресурсів навчально-мовного призначення, володіння методикою їх використання на заняттях та в позанавчальній роботі з української мови; володіння критеріями оцінки якості електронних навчальних засобів лінгводидактичного характеру тощо;

Операційно-діяльнісний критерій передбачає сформовану систему вмінь, навичок, здатності застосовувати набуті знання в галузі лінгвометодики і характеризується такими показниками, як-от:

– уміння: комунікативні вміння в різних видах мовленнєвої діяльності, пов'язані з конкретними професійно-педагогічними ситуаціями; уміння організовувати навчально-виховний процес відповідно до вікових та психологічних особливостей певної групи учнів, уміння працювати з інформацією навчально-мовного призначення; уміння самостійно створювати електронну і мультимедійну продукцію для навчання мови і мовлення тощо;

– навички: навички педагогічного спілкування з учнями, батьками, колегами; навички з методики навчання рідної мови в закладах освіти здатність виявляти рівень підготовки учнів та студентів з української мови; навички в

організації моніторингу з курсу української мови, зокрема з використанням інноваційних технологій і засобів ІКТ;

– здатності: здатність зацікавлювати школярів процесом опанування рідної мови тощо.

Мотиваційно-ціннісний критерій вміщує сукупність мотивів, потреб, прагнень і цінностей, які спонукають майбутнього вчителя початкової школи до формування й розвитку власної лінгвометодичної компетентності. Показниками сформованості мотиваційно-ціннісного критерію вважаємо такі:

– лінгвометодичний: усвідомлення студентом виняткової важливості української мови в аспекті формування мовної особистості учня; готовність і здатність до професійного зростання в лінгвометодичній галузі;

– загальнопрофесійний: володіння майбутнім учителем прийомами особистісного самовираження й саморозвитку; саморефлексія; бажання самовдосконалюватися.

Кожен із критеріїв потребує окремих методів діагностики, зумовлених його специфічними показниками. Так, когнітивний критерій, який репрезентує знання студента з певних лінгвометодичних аспектів, доцільно контролювати за допомогою усних та письмових опитувань, бесід, вимірювати за допомогою тестування. Діагностика показників операційно-діяльнісного критерію (умінь, навичок, здібностей) передбачає застосування квазіпрофесійної діяльності, ділових ігор, методу проектів, портфоліо тощо. Для контролю мотиваційно-ціннісного критерію пропонуємо застосовувати бесіди, анкетування, опитування тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, з урахуванням освітніх тенденцій виокремлюємо такі критерії та показники сформованості лінгвометодичної компетентності: когнітивний (показники: лінгвометодичний та інформаційно-комунікаційний), операційно-діяльнісний (показники: уміння, навички і здатності) і мотиваційно-ціннісний (показники: лінгвометодичний та загальнопрофесійний).

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в розробленні системи вимірювання рівня сформованості лінгвометодичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в процесі його фахової підготовки.

Література

1. Баркасі В. В. Формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов (1997–2004 рр.) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вікторія Володимирівна Баркасі. – Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2004. – 254 с.

2. Копусь О. А. Теоретико-методичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів: дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.02 / Ольга Антонівна Копусь. – Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2013. – 472 с.

3. Остапенко Н. М. Теорія і практика формування лінгвометодичних компетентностей у студентів філологічних факультетів ВНЗ / Наталя Миколаївна Остапенко. – Черкаси : вид. Чабаненко Ю., 2008 . – 330 с.

4. Хижняк І. А. Особливості лінгводидактичної компетентності сучасного вчителя початкових класів та шляхи її формування / І. А. Хижняк // Науковий Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : Педагогічні науки. – 2012. – № 14 (239). – С. 198 – 205

УДК 373.091.21:004

Шейкаш А.

здобувач вищої освіти 1 курсу факультету підготовки вчителів початкових класів, ДВНЗ «ДДПУ»

Кузьміна О.В.

науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», kuzmina_ev@list.ru

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ КРЕАТИВНОЇ ОСВІТИ

У статті доведено, що правильно організована навчально-пізнавальна діяльність, зокрема використання індивідуального підходу до учнів на уроках, виявляє і закріплює творче начало учня.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційна культура, індивідуальний підхід, креативна освіта, школа, учні.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасне світове суспільство базується на інформаційних технологіях. Інформаційна культура стає частиною повсякденного життя. Активне запровадження технологій інформатизації безпосередньо стосується освітньої системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато науковців, педагогів-практиків розглядають проблему індивідуального підходу до навчання учнів загальноосвітньої школи (Ш. Амонашвілі, Г. Бевз, І. Бех, І. Дубровіна, В. Лозова, Л. Осколкова та ін.)

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Креативна індивідуалізована освіта надає можливість кожному учневі не тільки розвинути власний творчий потенціал, але також викликає потребу в подальшому пізнанні та творчому саморозвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Креативна освіта являє собою багатовимірну індивідуалізовану цінність, покликану створювати гарні умови для розвитку творчих здібностей учнів, а також їх самореалізації. Креативна освіта створює умови для формування та прояву особистісних якостей в учнів, сприяє розвитку мислення, індивідуального підходу, ініціативності та самостійності. Особистісно орієнтована освіта передбачає необхідність диференціації навчання, орієнтації на особистість учня, його інтелектуальний та моральний розвиток.

Цінностями креативної освіти є: духовна культура, творчість як засіб повноцінного життя та розвитку особистості та культури. На перший план виходить спілкування як засіб особистісного зростання. Тут учень виступає як суб'єкт життя, що має потребу в самореалізації. Креативна освіта за таких обставин – це засіб розвитку індивідуальності та створення умов для розвитку особистості учнів. Сенс такої освіти у визнанні індивідуальності та неповторності кожної людини та її розвитку. Креативна освіта передбачає індивідуальний підхід до навчання з урахуванням рівня інтелектуального розвитку учнів.

Здійснюючи індивідуальний підхід відбувається навчання учнів з урахуванням особливостей темпераменту, характеру, здібностей, мотивів та інтересів. В основі індивідуального підходу лежать наступні педагогічні технології:

– структурно-логічні технології навчання, які являють собою поетапну організацію постановки дидактичних задач, вибору способу їх розв'язання, діагностики оцінки одержаних результатів;

- інтеграційні технології – це дидактичні системи, які забезпечують інтеграцію знань і вмінь, різних видів діяльності, навчальних тем, навчальних проблем та інших форм організації навчання;
- ігрові технології – ігрова форма взаємодії педагога і дітей, яка сприяє формуванню вмінь вирішувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету;
- комп'ютерні технології;
- діалогові технології, які пов'язані зі створенням комунікативного середовища;
- тренінгові технології – це система діяльності по відпрацюванню певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання типових задач у ході навчання (тести, розв'язання задач).

Індивідуальний підхід робить позитивний вплив на формування особи кожної дитини при умові, якщо він здійснюється в певній послідовності і системі, як безперервний, чітко організований процес. Прийоми і методи індивідуального підходу не є специфічними, вони загальнопедагогічні.

Творча задача вихователя – відібрати із загального арсеналу засобів ті, які найбільш дієві в конкретній ситуації, відповідають індивідуальним особливостям дитини. При проведенні індивідуальної роботи в процесі різної дитячої діяльності педагог постійно повинен спиратися на колектив, на колективні зв'язки дітей у середині групи. Колектив є тією силою, яка укріплює в дитині суспільні початки.

Неможливо виховати зовні спілкування з колективом такі якості, як доброзичливість, відчуття взаємодопомоги, відповідальності за загальну справу. Важливе значення в навчальній та виховній діяльності вчителя мають методи та форми роботи з дітьми, які мають різні особливості розумового розвитку, типи нервової системи та вищої нервової діяльності. Відмінностями у властивостях нервової системи в значній мірі зумовлюється те, що одні й ті ж прийоми навчання та виховні заходи неоднаково впливають на різних дітей.

Зустрічаються, наприклад, діти з «уповільненим розумінням», «важкодуми». Вони не встигають схоплювати матеріал, який подається у швидкому темпі, не можуть швидко перейти від однієї думки до іншої, відповідають повільно, зі значними паузами. Причина цього – не в незнанні навчального матеріалу, не у відсутності здібностей до навчання, а в малій рухливості, інертності їх нервових процесів. Нетямущими вважати таких дітей зовсім безпідставно. Створюючи для їх навчальної діяльності сприятливі умови, не підганяючи, не нагороджуючи образливими прізвиськами, можна помітити у них і неабиякі здібності та інші позитивні якості.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, на нашу думку, правильно організована навчально-пізнавальна діяльність, зокрема використання індивідуального підходу до учнів на уроках, виявляє і закріплює творче начало учня.

Література

1. Логачевська С. П., Савченко О. Л. Диференційоване навчання молодших школярів // Грані творчості / Відп. ред. М. Д. Ярмачемко. – Київ, 1990. – С. 25–43.
2. Лозовая В. И. Критерии познавательной активности школьников // Проблемы развития психологической службы в системе образования-Славянск: СГПИ, 1993. – С. 112–114.
3. Оконь В. Основы проблемного обучения. – М. – Просвещение, 1968. – 208 с.
4. Онишук В. А. Типы, структура и методика урока в школе. – Киев: Радянська школа, 1976. – 184 с.
5. Осколкова Л. А. Индивидуализация учения младших школьников с учётом особенностей развития их познавательных процессов- Автореферат дис ... канд. пед. наук. – Челябинск, 1978. – 23 с.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

У збірнику наукових праць «Актуальні питання сучасної педагогіки» публікуються наукові статті за напрямками:

1. Вища школа
2. Загальна школа.
3. Початкова школа.
4. Дошкільна педагогіка.
5. Історія педагогіки.
6. Соціальна педагогіка.

Наукові статті, що подаються до друку, повинні бути написані українською мовою (крім статей, надісланих зарубіжними учасниками) та містити матеріал, не опублікований раніше.

Обсяг статті, включно зі списком цитованої літератури (не більше 12 джерел), повинен становити не більше 5 повних сторінок формату А4.

Рукопис оформляється згідно з Держстандартом ДСТУ 3008-95 за такою структурою:

У першому рядку: ліворуч (без відступу) вказують класифікаційний індекс **УДК** (шрифт Times New Roman, напівжирний, прямий, кегль 14). УДК надається довідково-бібліографічним відділом бібліотеки ВНЗ, де ви працюєте. За правильність надання УДК несуть відповідальність працівники бібліотеки.

Прізвище та ім'я автора(ів) статті (вирівнювання по центру, шрифт Times New Roman, напівжирний, прямий, кегль 14).

Посада, вчене звання, місце роботи, адреса електронної пошти (вирівнювання по центру, шрифт Times New Roman, напівжирний, *курсив*, кегль 14).

Назва статті розміщується нижче через один інтервал, вирівнювання по центру, шрифт Times New Roman, напівжирний, прямий, кегль 14, усі літери прописні.

Анотація подається через один інтервал від назви статті, вирівнювання по ширині, шрифт Times New Roman, кегль 14, *курсив*, відступ першого рядка на 1,25 см. Текст анотації повинен мати обсяг 4-5 рядків, у якому стисло

викладається актуальність статті, мета, зміст, перспективи подальших досліджень.

Ключові слова розташовуються безпосередньо під анотацією, вирівнювання по ширині, шрифт Times New Roman, кегль 14, *курсив*, відступ першого рядка на 1,25 см.

Основний текст статті, розподілений на абзаци, подається відповідно до вимог: набір тексту здійснюється у редакторі Microsoft Word (розширення.docx,.doc,.rtf), шрифт Times New Roman, кегль 14, прямий, через 1,5 міжрядкових інтервали, на аркуші формату А4 (книжковий), усі береги по 2 см.

Основний текст статті повинен містити необхідні елементи (без нумерації в тексті), які потрібно виділити напівжирним шрифтом:

1. **Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.**

2. **Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.**

3. **Формулювання цілей статті (постановка завдання).**

4. **Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів.**

5. **Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.**

6. **Література** (розміщується через один інтервал від останнього рядка тексту з відступом слова «Література» на 1,25 см).

Посилання на використані джерела подаються по тексту у квадратних дужках ([1, с. 3]). Оформлення літературних джерел слід виконувати відповідно до вимог ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Рисунки (схеми, графіки, малюнки, фото та ін.) вставляють у статтю в одному з форматів (.jpeg,.bmp,.tif,.gif) з роздільною здатністю не менше за 300

дрі (подавати якісні оригінали). Написи на рисунках виконують шрифтом основного тексту та розміру. Рисунки підписують і нумерують (якщо їх більше ніж один) під рисунком по центру тексту за допомогою шрифту Times New Roman, кегль 14, *курсив*. **Усі об'єкти в простих рисунках, зроблених у Word, мають бути обов'язково згруповані.** Текст статті не повинен містити рисунків і/або тексту в рамках, рисунків, розташованих поверх/за текстом й т.п. – текст слід форматувати таким чином, щоб для всіх об'єктів було встановлено розміщення «у тексті». Складні, багатооб'єктні рисунки з нашаруваннями готувати за допомогою графічних редакторів (CorelDraw, PhotoShop та ін.).

Таблиці повинні мати вертикальну орієнтацію і будуватися за допомогою майстра таблиць редактора Word з арабською нумерацією, текст у таблиці оформлюється шрифтом Times New Roman, кегль 14, через 1 міжрядковий інтервал. Обсяг таблиць не повинен перевищувати 1/4 загального обсягу статті.

УВАГА!!! У тексті не допускається вирівнювання пропусками (для цього використовуються параметри абзацу); розрізняються дефіс «-», який не відділяється пропусками, і тире «–», яке відділяється з обох боків пропусками; перед розділовими знаками пробіл не ставиться, а після них – ставиться. Дужки та лапки безпосередньо охоплюють текстовий блок і відділяються пробілами лише зовні. У документі не застосовуються колонтитули (крім першої сторінки публікації зі знаком авторського права) та зноски.

У тексті статті ініціали відділяються від прізвищ, а сторінка від номера нерозривним пробілом (комбінація клавіш Ctrl+Shift+Пробіл), напр: *І. О. Синиця* або *с. 15*.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ!!! Текст має бути вичитаний і перевірений. Статті друкуються в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на літературні джерела та інші відомості відповідають автори публікацій. Посилання на роботи, що не публікувались не припустиме.

Наприкінці статті автор вказує дату відправлення оригіналу статті до редакції.

7. Відомості про кожного автора подаються на окремому листі (не входить в оплату за статтю), де зазначається:

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Вчене звання _____

Науковий ступінь _____

Посада _____

Місце роботи _____

Поштова домашня адреса: _____

Країна _____

Номер мобільного телефону _____

Адреса електронної пошти _____

УВАГА!!! Обов'язковою для всіх авторів, які не мають наукового ступеня, є **зовнішня рецензія-рекомендація**. Для авторів без вченого ступеня (зокрема й магістрантів) рукопис супроводжується рецензією наукового керівника.

Видання здійснюється із залученням авторських коштів: для викладачів, вчителів – 20 грн. за одну сторінку тексту, для аспірантів – 15 грн. за одну сторінку тексту, для студентів – 10 грн. за одну сторінку тексту. Вартість одного примірника 50 грн. Оплата здійснюється особисто за адресою: м. Слов'янськ, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», кафедра педагогіки, Г. Батюка, 19, головний корпус, 6 поверх, ауд. 626 **або перераховуванням** на картку Приватбанку № 5168 7572 9774 0617 із позначкою «За статтю **прізвище автора**» після повідомлення на електронну адресу автора про прийняття редколегією статті до друку, але не пізніше 5 днів після отримання повідомлення.

Матеріали для публікації можуть подаватись або особисто за адресою: м. Слов'янськ, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», кафедра педагогіки, Г. Батюка, 19, головний корпус, 6 поверх, ауд. 626, або електронний варіант надіслати на електронну пошту за адресою **pedagogiki_kafedra@mail.ru**. Назва файлу повинна мати прізвище автора **Шевченко_стаття.doc, Шевченко_квитанція.jpeg**.

ЗМІСТ

Кузьміна О.В. Актуальність педагогічних ідей Івана Франка на сучасному етапі розвитку загальноосвітньої школи.....	3
Коротяєв Б. І., Величковська І. В. Методи застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутніх учителів початкових класів	9
Коротяєв Б. І., Корнієнко Є. К. Поняття цінностей у психолого-педагогічній, філософській та соціологічній літературі.....	19
Гаврілова Л. Г., Скробало В. О. Український дитячий музичний фольклор як засіб естетичного розвитку дітей (за матеріалами музично-педагогічної спадщини В. Верховинця).....	26
Ковальва О.В., Волік С.В. Втілення педагогічних ідей В. Сухомлинського у процес роботи з батьками.....	36
Крутогорська Н. Ю., Сидоренко К. О. Роль учителя фізичної культури у формуванні особистості школяра.....	42
Лях Г. Р., Стрельченко А. І. Принципи народної моралі у творах українських письменників	49
Саяпіна С. А. Проблеми експериментальних досліджень із дошкільної педагогіки в роботі з'їздів, наукових конференцій (20-60-ті рр. ХХ ст.).....	55
Хижняк І.А., Онищенко Т.М. Синтаксис авторського тексту – джерело формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.....	64
Замороцька В.В. Особливості комплексного підходу до створення навчально-методичної бази в сучасному ВНЗ.....	69
Плюхіна Н.П., Синельченко Ю. Роль педагогічної спадщини О. Пчілки як фактор розвитку ідеї національного виховання.....	74
Чумак Л.В., Толстяк Є. Роль дитячих організацій України у формуванні особистості школяра	77

Панченко І.В., Панченко П.К. Учителі – науковці (до 225-річчя Прелеснянської ЗОШ І–ІІІ ст.).....	86
Сбітнева І. С. Особливості особистості інтернет-залежного підлітка	95
Костюк С. В. Теоретичні аспекти розвитку і формування ініціативності особистості	103
Коркішко А.В. Навчально-методична та наукова література з іміджології в системі професійної підготовки майбутнього магістра педагогіки вищої школи.....	109
Антипова Г.І. Спадковість, навколишнє середовище і виховання як складові формування особистості.....	114
Бобров І. Професійний імідж сучасного педагога.....	119
Гришина А. Історія виникнення та розвитку школи Марії Монтесорі.....	127
Іванова А.С. Фізичне виховання школярів як складова гармонійного розвитку особистості	134
Клименко Г.С. Роль взаємозв'язку школи та сім'ї у вихованні молодшого школяра.....	138
Котлярова О. Індивідуальний підхід до молодших школярів як основа гуманізації навчально-виховного процесу.	146
Курило М.О. Проблеми виховання дитини в умовах інформаційного суспільства.....	151
Маслаган Ю.О. Формування фізичного потенціалу молодшого школяра.....	157
Медведєва А.О. Гуманістичні ідеї толерантності в педагогічній спадщині В. Сухомлинського	162
Трефілов Ю.В. Роль батька у патріотичному вихованні дитини	172
Хмарська В. С. Критерії та показники сформованості лінгвометодичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи	178
Шейкаш А. Індивідуальний підхід до навчання учнів загальноосвітньої школи в системі креативної освіти.....	186
Вимоги до оформлення статей	190

Актуальні питання сучасної педагогіки

*Збірник наукових праць
Виходить двічі на рік
(Випуск 2)*

Відповідальний редактор:

О. В. Кузьміна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки
Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний
університет»

Комп'ютерна верстка – **К. Ю. Іванова**

Адреса редакції: 84121, Донецька область, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка,
19, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», кафедра
педагогіки (головний корпус, 6 поверх, ауд. 626).

E-mail: pedagogiki_kafedra@mail.ru.

Підписано до друку _____ р.
Формат 60x84 1/8. Ум. др. арк. 19,0.

Тираж 300 прим. Зам. № 381.

Підприємець Маторін Б.І.

84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.

Тел./факс +38 06262 3-20-99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним
комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
